

รายงานผลการวิจัย

RESEARCH REPORT SERIES

หมายเลข 19

เรื่อง

แนวการวิเคราะห์ระบบเศรษฐกิจเปรียบเทียบ

โดย

กาญจน์

พลจันทร์

เอกจิต

วงศ์ศุภชาติกุล

คณะเศรษฐศาสตร์
FACULTY OF ECONOMICS

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
กรุงเทพมหานคร

THAMMASAT UNIVERSITY
BANGKOK

รายงานผลการวิจัย
(ประกอบการสอนวิชา ศ. 314)

หมายเลข 19

เรื่อง

แนวการวิเคราะห์ระบบเศรษฐกิจเปรียบเทียบ

โดย

กาญจน์

พลจันทร์

เอกจิต

วงศ์ศุภชาติกุล

สารสังเขป

Abstract

ส่วนที่ ๑ แนวการวิเคราะห์ห้กึ่งเคิม

- ๑.๑ นิยมและวิธีการศึกษาวิชาการระบบเศรษฐกิจเปรียบเทียบ
- ๑.๒ ระบบเศรษฐกิจต่าง ๆ
 - ๑.๒.๑ ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม
 - ๑.๒.๒ ระบบเศรษฐกิจคอมมิวนิสต์
 - ๑.๒.๓ ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยม
 - ๑.๒.๔ ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมประชาธิปไตย
 - ๑.๒.๕ ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมตลาด
 - ๑.๒.๖ ระบบเศรษฐกิจแบบผสม
 - ๑.๒.๗ สรุปล
- ๑.๓ ระบบเศรษฐกิจบางประเทศ
 - ๑.๓.๑ ระบบเศรษฐกิจประเทศสหรัฐอเมริกา
 - ความเป็นมาทางระบบเศรษฐกิจ
 - สถาบันและกลไกในระบบเศรษฐกิจ
 - ผลที่เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจ
 - ๑.๓.๒ ระบบเศรษฐกิจประเทศรัสเซีย
 - ความเป็นมาของระบบเศรษฐกิจ
 - สถาบันและกลไกในระบบเศรษฐกิจ
 - ผลที่เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจ
 - ๑.๓.๓ ระบบเศรษฐกิจประเทศไทย
 - ความเป็นมาของระบบเศรษฐกิจ

- สถาบันและกลไกในระบบเศรษฐกิจ
- ผลที่เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจ

๑.๓.๔ สรุป

ส่วนที่ ๒ แนววิเคราะห์ว่าด้วยการตัดสินใจ

๒.๑ บทนำ

- ๒.๑.๑ แนววิเคราะห์เกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจเปรียบเทียบ
- ๒.๑.๒ เศรษฐกิจกับระบบเศรษฐกิจ- โครงสร้างของแนวความคิด
- ๒.๑.๓ ภาวะแวดล้อม
- ๒.๑.๔ นโยบายรัฐบาล
- ๒.๑.๕ ผลอันเนื่องมาจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจ
- ๒.๑.๖ หลักเกณฑ์เกี่ยวกับแนวปฏิบัติ
- ๒.๑.๗ ระบบเศรษฐกิจ

๒.๒ แนววิเคราะห์ว่าด้วยการตัดสินใจ

- ๒.๒.๑ โครงสร้างว่าด้วยการตัดสินใจ
- ๒.๒.๒ โครงสร้างว่าด้วยข่าวสารและข้อมูล
- ๒.๒.๓ โครงสร้างว่าด้วยแรงจูงใจ

๒.๓ ระบบเศรษฐกิจบางประเทศ

- ๒.๓.๑ ระบบเศรษฐกิจสหรัฐอเมริกา
 - โครงสร้างว่าด้วยการตัดสินใจ
 - โครงสร้างว่าด้วยข้อมูลและข่าวสาร
 - โครงสร้างว่าด้วยแรงจูงใจ
 - แรงจูงใจจากผู้จัดการ

สาระสังเขป

แนวการวิเคราะห์แบบเศรษฐกิจเปรียบเทียบ

การศึกษาถึงลักษณะความเป็นมา หรือเรื่องราวของระบบเศรษฐกิจแต่ละระบบ เป็นเรื่องน่าสนใจมาเป็นเวลานาน ความเข้าใจในระบบเศรษฐกิจดังกล่าวจะมีมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับวิธีการวิเคราะห์ที่ใช้ศึกษาเศรษฐกิจนั้น ๆ งานวิจัยชิ้นนี้ แบ่งการพิจารณาแนวการวิเคราะห์ระบบเศรษฐกิจเปรียบเทียบออกเป็น ๒ ส่วน คือ

ส่วนแรก เป็นการพิจารณาถึงแนวการวิเคราะห์แบบดั้งเดิม (Traditional Approach) โดยเริ่มด้วยการศึกษาถึงนิยามและขอบเขตที่กำหนดเพื่อการวิเคราะห์ จากนั้นก็พิจารณาถึงรายละเอียดระบบเศรษฐกิจแบบต่าง ๆ ตามนัยทางศาสนสถานและกลไกที่ใช้ ซึ่งอาศัยแนวความคิดทางการเมืองเป็นสิ่งสำคัญ ในตอนท้ายสุดของส่วนนี้ได้พิจารณาถึงภาวะเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา โซเวียต และไทย โดยใช้หลักเกณฑ์นี้ แนววิเคราะห์กำหนดไว้มาอธิบาย เพื่อใช้เป็นตัวอย่างประกอบ :

ในส่วนที่ ๒ เป็นการวิเคราะห์ถึงโครงสร้างว่าด้วยการตัดสินใจ โครงสร้างว่าด้วยข่าวสารข้อมูล และโครงสร้างว่าด้วยแรงจูงใจทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติของระบบเศรษฐกิจต่าง ๆ ได้แก่ ระบบเศรษฐกิจสหรัฐอเมริกา ระบบเศรษฐกิจโซเวียต และระบบเศรษฐกิจประเทศไทย ในส่วนนี้จะเป็นการอธิบายถึงอิทธิพลของตัวแปรทั้งสามดังกล่าวว่ามีผลต่อระบบเศรษฐกิจอย่างไร และเราสามารถดัดแปลงตัวแปรดังกล่าวเพื่อกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจอย่างไร

ในบทสรุป ได้ทำการเปรียบเทียบความเหมือนหรือแตกต่างของแนวการวิเคราะห์ทั้งสอง รวมทั้งประโยชน์ที่จะได้จากการศึกษาภาวะเศรษฐกิจ โดยอาศัยแนวการวิเคราะห์ทั้งสองนี้

๒.๓.๒ ระบบเศรษฐกิจสหภาพโซเวียต

- จุดเริ่มต้นของระบบเศรษฐกิจสหภาพโซเวียต
- การวางแผนส่วนกลางโดยการบังคับของระบบเศรษฐกิจแบบโซเวียต
- การใช้การวางแผนส่วนกลางเพื่อเป็นกลไกในการประสานงาน
- โครงสร้างว่าด้วยการตัดสินใจ
- โครงสร้างเกี่ยวกับข่าวสารและข้อมูล
- โครงสร้างว่าด้วยแรงจูงใจ

๒.๓.๓ ระบบเศรษฐกิจประเทศไทย

- โครงสร้างว่าด้วยการตัดสินใจ
- โครงสร้างว่าด้วยข่าวสารและข้อมูล
- โครงสร้างว่าด้วยแรงจูงใจ

ส่วนที่ ๓ บทสรุปว่าด้วยแนววิเคราะห์โดยเปรียบเทียบ

Abstract

Comparative Economic Systems : Two Approaches of Analysis.

The study of economic systems has long been a part of economic study. Understanding of such systems is based on the approach selected. The objective of this research paper is to study the comparative economic systems of three countries with reference to two approaches.

The first one will be the best known "traditional" approach which explain the effect of economic doctrines in determining the behavior of an economic system. The actual economic system of the United States, The Soviet Union, and Thailand will be taken into consideration within the framework of this traditional approach.

The second approach will analyse the decision-making structure, the information structure and the motivation structure in the United States, the Soviet Union and Thailand with both in theoretical and empirical terms. The study of this approach will provide us with some explanatory relationships from which policy implications may drawn.

Finally, a summary of both approaches will be given and compared.

ค

ส่วนที่ ๑

แนวการวิเคราะห์ดั้งเดิม (Traditional Approach)

สังคมทุกสังคมจะเป็นที่รวมของคนที่มาอยู่ร่วมกัน และมีจุดประสงค์ร่วมกัน ในการกระทำบางประการ โดยนัยทางเศรษฐศาสตร์ ทุกสังคมจะประสบกับปัญหาพื้นฐาน ทางเศรษฐกิจ ๓ ประการด้วยกัน คือ จะผลิตสินค้าอะไร จะผลิตอย่างไร และจะจัดสรร ทรัพยากรและสินค้านั้นให้แก่ผู้ใด และโดยที่ทรัพยากรที่จะใช้ผลิตมีอย่างจำกัดและคนใน สังคมพยายามสนองความต้องการของตนให้ไ้มากที่สุด จึงทำให้เกิดการหามาได้ยาก หรือขาดแคลนปัจจัยการผลิต และสินค้าเหล่านั้น เมื่อเทียบกับความต้องการของผู้ใช้ อย่างไม่รู้ก็ตาม สังคมแต่ละสังคมก็มีหลักเกณฑ์ในการแก้ไข้ปัญหาเศรษฐกิจเหล่านี้แตก- ต่างกันไปตามระบบเศรษฐกิจ จึงนาที่จะพิจารณาถึงรายละเอียดของระบบเศรษฐกิจ และการทำงานของระบบตามนัยของวิชาระบบเศรษฐกิจเปรียบเทียบตามวิธีวิเคราะห์ (Traditional Approach) ซึ่งเน้นถึงสถาบันและกลไกเป็นหลักเกณฑ์ในการ พิจารณา

๑.๑ นิยามและวิธีการศึกษาวิชาระบบเศรษฐกิจเปรียบเทียบ

ระบบเศรษฐกิจ (Economic System) ตามวิธีวิเคราะห์นี้จะประกอบ ไปด้วยหน่วยเศรษฐกิจต่าง ๆ (economic unit) แบ่งเป็นครัวเรือนธุรกิจ และ รัฐซึ่งดำเนินงานเกี่ยวกับนโยบาย การวางแผน การบริหาร ฯลฯ หน่วยเศรษฐกิจ เหล่านี้จะเป็นองค์กรทางสังคมที่มีคนร่วมกันตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ในหน่วยเศรษฐกิจแต่ละหน่วยจะมีเอเยนต์ทางเศรษฐกิจ (economic agent) ทำ- หน้าที่ตัดสินใจทางเศรษฐกิจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ตัวอย่างของเอเยนต์ทางเศรษฐกิจ ก็คือ ผู้บริโภค, ลูกจ้าง, เจ้าของปัจจัยการผลิต, ผู้จัดการ, ผู้วางแผนเศรษฐกิจ, ผู้วางนโยบาย, ผู้บริหาร เป็นต้น สิ่งทีเอเยนต์ทางเศรษฐกิจจะต้องตัดสินใจ มักจะ ขึ้นอยู่กับเอเยนต์ทางเศรษฐกิจนั้น เช่น เอเยนต์ทางเศรษฐกิจที่เป็นผู้ผลิตก็จะต้อง ตัดสินใจในเรื่องจำนวนผลผลิตที่จะผลิต มูลค่าผลผลิตที่ขาย ปริมาณทุนที่ใช้ดำเนินการ คุณภาพของผลผลิตการจำหน่าย ต้นทุนการผลิต ฯลฯ ในฐานะที่เป็นลูกจ้างก็อาจจะ ตัดสินใจในการเลือกอาชีพ สภาพการทำงาน เงินเดือน เป็นต้น

Gruchy (๑๙๗๗) ได้กล่าวว่า ระบบคือรูปแบบที่สิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัน มีแนวทางปฏิบัติในจุดมุ่งหมายเดียวกัน ระบบจึงต้องมีแนวความคิดหรือแนวทางบรรล่วัตถุประสงค์ ซึ่งอาจจะเป็นจริงได้ในทางปฏิบัติ หรืออาจใช้ไม่ได้ในทางปฏิบัติ ระบบทุกระบบจึงมีโครงสร้าง มีวิธีปฏิบัติ มีหน้าที่ และความเจริญเติบโต

ระบบเศรษฐกิจยังแบ่งแยกได้หลายแบบตามจุดมุ่งหมายของผู้แบ่ง เช่น Gregory Grossman (๑๙๗๔) แบ่งระบบเศรษฐกิจตามกลไกและสถาบันออกเป็น ๓ ระบบ คือ ระบบเศรษฐกิจดั้งเดิม (traditional economics) ซึ่งใช้กลไกทางค่านิยมธรรมประเพณีในการจัดสรรทรัพยากรและสินค้า

ระบบเศรษฐกิจแบบตลาด (market economics) ซึ่งใช้กลไกตลาดเป็นตัวจัดสรรทรัพยากรและสินค้า ราคาของสิ่งของจะถูกกำหนดขึ้นโดยอุปสงค์และอุปทานในตลาด

ระบบเศรษฐกิจแบบบังคับ (Command economics) ใช้การบังคับจัดสรรทรัพยากรและสินค้าโดยผู้นำทางการบริหารปกครองประเทศ มีการวางแผนเพื่อควบคุมค่าเงินงานด้านการผลิตและอื่น ๆ

Grossman เน้นหนักในระบบเศรษฐกิจแบบตลาดกับระบบเศรษฐกิจแบบบังคับ ซึ่งการแบ่งดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับความคิดของ Pickersgill (๑๙๗๔) ซึ่งเน้นกลไกและสถาบันทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อใช้ตัดสินใจและแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สถาบันแนวความคิด (ลัทธิ) ทางการเมืองมีอิทธิพลอย่างมากในระบบเศรษฐกิจแบบต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ก็ยังสามารถแยกระบบเศรษฐกิจได้โดยอาศัยกรรมสิทธิ์ในเครื่องมือการผลิต อำนาจในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาพื้นฐาน และชนิดของกลไกที่ใช้ในการจัดสรรทรัพยากรและสินค้า ในระบบเศรษฐกิจแบบต่าง ๆ ก็จะมีลักษณะเด่นชัดในประเด็นดังกล่าว เช่น ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม การเป็นเจ้าของ

เครื่องมือการผลิตก็จะเป็นของเอกชนทั่วไปมากกว่าจะเป็นของรัฐ การตัดสินใจการ
แก้ไขปัญหาค่าพื้นฐานจะเป็นแบบการกระจายอำนาจ นั่นคือเอกชนทุกคนมีสิทธิในการ
ตัดสินใจมากกว่าจะให้รัฐเป็นผู้กำหนด และใช้กลไกตลาดในการจัดสรรทรัพยากรและ
สินค้านั้น เป็นต้น

Loucks และ Whitney (๑๙๗๓) ได้วิเคราะห์ระบบเศรษฐกิจ
โดยเน้นหนักไปทางค่านโครงสร้างสถาบันในระบบเศรษฐกิจแต่ละระบบ เช่นเดียวกับ
Gruchy (๑๙๗๗) ที่เน้นถึงโครงสร้างดังกล่าว และหน้าที่ของระบบเศรษฐกิจด้วย
โดยที่โครงสร้างของระบบเศรษฐกิจก็คือ ลักษณะสาขาเศรษฐกิจในระบบนั้น มีหน่วย
เศรษฐกิจแบบใดเป็นเจ้าของ ส่วนหน้าที่แสดงถึงการทำงานของระบบเศรษฐกิจและ
การกระจายผลประโยชน์ในระบบเศรษฐกิจนั้น อธิบายได้โดยใช้วงจรระบบเศรษฐกิจ
(Circular Flow) ที่แสดงปัญหาพื้นฐานและพิจารณาว่าระหว่างเอกชนและรัฐนั้น
ใครมีบทบาทในวงจรมีความสัมพันธ์อย่างไร รูปแบบของระบบเศรษฐกิจนั้น Gruchy
แบ่งระบบเศรษฐกิจที่ศึกษาเป็น ๔ ระบบคือ

๑. รูปแบบของระบบเศรษฐกิจนายทุน ซึ่งเป็นลักษณะส่วนใหญ่ของ
ระบบเศรษฐกิจในประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมันตะวันตก ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น
๒. รูปแบบของระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมประชาธิปไตย ซึ่งเป็นระบบ
เศรษฐกิจที่ใช้อยู่สวีเดน นอร์เวย์ และอังกฤษ (ในกรณีที่พรรคแรงงานเข้าบริหาร
ประเทศ)
๓. รูปแบบของระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมเผด็จการ เช่น โซเวียต
ประเทศในยุโรปตอนกลางและยูโกสลาเวีย
๔. รูปแบบของระบบเศรษฐกิจในประเทศด้อยพัฒนา เช่น ประเทศ
ในทวีปแอฟริกา อเมริกากลาง และเอเชีย

แนวการแบ่งระบบเศรษฐกิจข้างต้น มีส่วนคล้ายกับการแบ่งของ Lloyd G. Reynolds (Gruchy, ๑๙๗๗) ที่ได้สังเกตเห็นว่า ประเทศค่อยพัฒนาไม่อยู่ในระบบแบบที่ใดแบ่งไว้ คือเป็นระบบที่ไม่ใช่ระบบตลาดโดยสมบูรณ์ และไม่ใช่นิคมเศรษฐกิจแบบบังคับ ประเทศค่อยพัฒนาระบบเศรษฐกิจจะเป็นแบบผสม ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจอีกแบบหนึ่ง แตกต่างไปจาก ๒ แบบดั้งเดิมนั้น ยังได้มีนักเศรษฐกิจเปรียบเทียบคนอื่น ๆ แบ่งภูมิภาคส่วนต่าง ๆ ของโลกออกตามระบบเศรษฐกิจ คือ "ภูมิภาคตะวันตก" เป็นภูมิภาคที่เต็มไปด้วยประเทศนายทุนที่พัฒนาแล้ว "ภูมิภาคตอนใต้" จะเป็นประเทศค่อยพัฒนาที่ไม่มีการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ และ "ภูมิภาคตะวันออก" เป็นภูมิภาคที่มีระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์ เป็นต้น

ในการศึกษาระบบเศรษฐกิจในปัจจุบัน ตามวิธีการวิเคราะห์ดั้งเดิมนั้น ได้คำนึงถึงปัจจัยที่เป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจและปัจจัยอื่น ๆ โดยเฉพาะลัทธิการเมือง ซึ่งก็คือแนวความคิดเกี่ยวกับระบบการเมืองที่อธิบายถึงอำนาจทางการเมือง อำนาจของรัฐ ขอบเขต ที่มาและที่ตั้งของอำนาจเหล่านี้ และความเกี่ยวพันระหว่างองค์การหรือหน่วยงานที่ใช้อำนาจรัฐกับบุคคล ซึ่งเป็นองค์ประกอบแห่งรัฐนั้น ตลอดจนถึงผลประโยชน์และคุณค่าที่จะบังเกิดขึ้นต่อบุคคลซึ่งรวมกันขึ้นเป็นสังคมหรือชุมชน (สมพงษ์ เถษมสิน และจรรยา สุภาพ, ๒๕๒๐, หน้า ๔) ทำให้เกิดเป็นระบบเศรษฐกิจ - การเมือง ที่มีการจัดสรรทรัพยากรเป็นจุดวิเคราะห์ที่สำคัญ และมีระบบเศรษฐกิจโดยรวมเป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้อง วิธีการนี้จึงแจ่มแจ้งให้เห็นความเหมือนหรือความแตกต่างในระบบเศรษฐกิจที่สำคัญ ๆ เช่น ระบบทุนนิยม ระบบคอมมิวนิสต์ ระบบสังคมนิยม ระบบสังคมนิยม-ประชาธิปไตย ระบบสังคมนิยมตลาด และระบบเศรษฐกิจแบบผสม โดยพิจารณาถึงกรรมสิทธิ์ในเครื่องมือการผลิต กลไกที่ใช้ในการจัดระบบทรัพยากรและสินค้าไปยังหน่วยเศรษฐกิจที่แข่งขันกันเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรหรือสินค้านั้น ตลอดจนถึงอำนาจในการตัดสินใจเป็นของเอกชน หรือรัฐ เป็นต้น

การศึกษาาระบบเศรษฐกิจเปรียบเทียบแต่ละระบบทำให้ทราบถึงสถาบันที่สำคัญของระบบเหล่านั้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นลักษณะประจำของระบบในช่วงเวลานั้น ๆ การวิเคราะห์แบบนี้จึงเป็นแบบสถิตย์ (Static) ที่จะศึกษาถึงคุณภาพหรือกลไกที่มีอยู่ โดยไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างและหน้าที่ของสถาบัน หรือองค์กรในระบบนั้น ๆ วิธีนี้ทำให้การเปรียบเทียบระบบเศรษฐกิจต่าง ๆ ทำได้ง่ายขึ้น เนื่องจากสถาบันของแต่ละระบบจะให้ผลในทางปฏิบัติในแต่ละระบบแตกต่างกันในบางประเด็น และเหมือนกันในบางประเด็น อย่างไรก็ตาม ก็อาจคาดคะเนพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้โดยตั้งกฎเกณฑ์การคาดคะเนไว้ กฎเกณฑ์ที่ใช้กันมากในการเปรียบเทียบก็คือประสิทธิภาพทั้งในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ และช่วงระยะเวลายาวนาน เสถียรภาพและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การกระจายอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมือง การกระจายรายได้ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และโอกาสทางเศรษฐกิจ เป็นต้น และการศึกษาจะได้ผลดียิ่งขึ้นเมื่อพิจารณาารบบเศรษฐกิจที่เป็นจริงในประเทศต่าง ๆ

ในงานวิจัยส่วนนี้ การพิจารณาลักษณะของระบบเศรษฐกิจต่าง ๆ จะเน้นสถาบันสำคัญ ๓ ประการคือ กรรมสิทธิ์ อำนาจในการตัดสินใจ และกลไกที่ใช้ในการจัดระบบทรัพยากรและสินค้า มากกว่าสถาบันอื่น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑.๒ ระบบเศรษฐกิจต่าง ๆ

จากขอบเขตของการแบ่งหลักเกณฑ์ในการพิจารณาระบบเศรษฐกิจข้างต้น ระบบเศรษฐกิจที่น่าสนใจ จึงแบ่งได้เป็น ๒ ระบบสำคัญ คือ

๑.๒.๑ ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม (Capitalist System)

ทุนนิยมจัดได้ว่าเป็นลัทธิและระบบทางเศรษฐกิจอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลที่มีต่อโลก เป็นลัทธิที่เก่าแก่อายุไม่น้อยกว่า ๒๐๐ ปี เป็นลัทธิที่มีหลักการเป็นของตนเอง เกิดขึ้นในประเทศอังกฤษ ในตอนปลายศตวรรษที่ ๑๔ และแพร่หลายไป

ในทวีปยุโรป อเมริกาเหนือ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และแอฟริกาใต้ และมีผลต่อโลกมากในศตวรรษต่อ ๆ มา

ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมมีรูปแบบทฤษฎีมาจากทฤษฎีตลาดแข่งขันสมบูรณ์ ซึ่งประกอบไปด้วยหน่วยทางเศรษฐกิจจำนวนมากแต่ละหน่วยก็มีขนาดเล็ก และไม่ม้อำนาจเหนือราคาตลาด สินค้าในตลาดเหมือนกัน มีการเคลื่อนย้ายทรัพยากรและสินค้าได้อย่างสมบูรณ์ ผู้ซื้อและผู้ขายต่างก็ได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างครบถ้วน ผู้ซื้อจะพยายามซื้อสินค้าที่ให้ความพอใจแก่ตนมากที่สุด ตามจำนวนเงินที่มีอยู่และราคาสินค้าที่กำหนดในตลาดนั้น ซึ่งตามทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภคจะพบว่า ผู้บริโภคจะบริโภคสินค้าแต่ละชนิดจนอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่มต่อเงินหน่วยสุดท้ายของสินค้าแต่ละชนิดนั้นเท่ากันพอดี และเท่ากับอัตราทดแทนกันในการบริโภคสินค้า ๒ ชนิดนั้นด้วย ซึ่งเขียนเป็นสัญลักษณ์ได้ว่า

$$\frac{MU_X}{MU_Y} = MRS_{xy} = \frac{P_x}{P_y}$$

- โดยที่ MU คืออรรถประโยชน์ส่วนเพิ่ม
- MRS คืออัตราทดแทนกันของสินค้า
- P คือราคาสินค้า
- X, Y คือชนิดของสินค้า X, Y ตามลำดับ

หน่วยทางเศรษฐกิจทุกหน่วยจะบริโภคหรือใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าหรือมีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยอาศัยกลไกราคา แก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ความกลไกราคา จุดมุ่งหมายสำคัญก็คือการแสวงหาผลกำไรและการแข่งขัน ทุกคนจะพยายามแสวงหากำไร อำนาจการตัดสินใจเป็นการกระจายไปสู่เอกชน การเปลี่ยนแปลงไปในการราคาจะทำให้รูปแบบการผลิตและบริโภคของสังคมเปลี่ยนแปลงไปด้วย

ระบบเศรษฐกิจตามทฤษฎีนี้ ไม่เป็นจริงในทางปฏิบัติเนื่องจากคุณสมบัติที่กำหนดมาข้างต้นนั้น อย่างไรก็ตาม ก็เป็นที่ยอมรับว่าสหรัฐอเมริกา และเยอรมันตะวันตก มีลักษณะของระบบเศรษฐกิจแข่งขันสมบูรณ์อยู่มาก และเพียงพอที่จะยกเป็นตัวอย่างของระบบเศรษฐกิจชนิดนี้ได้ (Pickersgill, 1974)

ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมโดยทั่วไป ได้มีการแยกแยะลักษณะไว้หลายประการนอกเหนือไปจากข้อกำหนดที่ใช้ในเรื่องกรรมสิทธิ์ อำนาจการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรและสินค้า เช่น เรื่องบทบาทของรัฐบาลที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องของในสถาบันทั้ง ๓ ประการข้างต้น Loucks & Whitney (๑๙๖๘) กล่าวว่า การเข้ามาของรัฐบาลในระบบเศรษฐกิจทุนนิยม จะไม่มีลักษณะ "เป็นกลาง" เนื่องจากรัฐบาลมีบทบาทเหนือเอกชนทุกคนต่างกัน เช่น รัฐบาลออกกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมสภาพแวดล้อม จะให้ประโยชน์ในการพักผ่อนแก่เอกชน แต่จะทำให้ผู้ผลิตหรือผู้ถูกควบคุมเสียผลประโยชน์ได้ อย่างไรก็ตาม รัฐบาลก็ต้องมีบทบาทที่จะทำให้เกิดผลที่ได้มีประโยชน์มากที่สุด และมักจะมีวิธีการมากกว่าหนึ่งวิธีขึ้นไปเพื่อใช้ปฏิบัติ ในเรื่องการกระจายรายได้ ซึ่งตามทฤษฎีมักสมมติว่า "ยูติธรรม" สำหรับทุกคนนั้น ก็เป็นปัญหาหนึ่งที่พบว่าในทางปฏิบัติ ความแตกต่างหรือไม่เท่าเทียมกันในการกระจายรายได้ระหว่างกลุ่มชนไม่ตรงตามการวิเคราะห์นั้น ในอีกกรณีหนึ่ง คุณลักษณะทางเศรษฐกิจและ Pareto Optimality ๒/ ก็เป็นข้อบกพร่องอีกประการหนึ่ง

๒/ Pareto Optimal เป็นแนวความคิดที่อธิบายถึงความเป็นไปไม่ได้ที่คนบางคนจะได้ประโยชน์โดยที่คนอื่นไม่เสียประโยชน์ ระบบเศรษฐกิจที่อุตสาหกรรมทุกชนิดอยู่ในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ มีคุณลักษณะ $P = MC$ ซึ่งแสดงถึงการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะเป็นตัวอย่างกรณี Pareto Optimal ได้ (Lipsey & Stienner, 1978)

ของระบบนี้อีกด้วย เพราะประสิทธิภาพในระบบเศรษฐกิจทุนนิยมนั้น ไม่มีใครที่ได้อยู่
ประโยชน์มากขึ้น โดยที่คนอื่น ๆ มีความพอใจอยู่ในระดับเดิม

การพยายามเข้าใจระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม และระบบเศรษฐกิจ
คอมมิวนิสต์ จำเป็นที่จะต้องเข้าใจแนวความคิดทางเศรษฐกิจและการเมืองของ
คาลมาร์ค (Karl Marx) เป็นพื้นฐานเบื้องต้น George Dalton (๑๙๗๔)
ได้กล่าวว่า การทำความเข้าใจแนวความคิดของมาร์ค หรือลัทธิมาร์กซิส จำเป็นต้อง
เข้าใจถึง

๑) การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงในสังคมและเศรษฐกิจ
ซึ่งพลังทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีจะเป็นตัวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้น ไม่ว่าใน
อดีต ปัจจุบัน หรืออนาคต ตามทฤษฎีประวัติศาสตร์ของมาร์คั้น ระบบเศรษฐกิจมี
การเปลี่ยนแปลงไปตามขั้นตอน ๒ ขั้นตอน คือ

๑. ระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์ดั้งเดิม หรือยุคดั้งเดิม (สมพงษ์
เกษมสินา , ๒๕๒๐) ซึ่งมีมนุษย์จำนวนน้อยและทรัพยากรมีอยู่มากมายความจำเป็นที่
จะแก่งแย่งหรือกตัญญูจึงยังไม่เกิดขึ้น เป็นสังคมขนาดเล็ก ไม่มีชนชั้นและไม่มีความ
สำนึกในเรื่องกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน

๒. ยุคทาส มีชนชั้น คือ นายกับทาส นายจะใช้แรงงานทาสเพื่อ
การผลิต เริ่มยุคของการมีชนชั้นและยึดหลักกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน

๓. ยุคศักดินา มีเจ้าของที่ดินและผู้มีสถานภาพสูงทางสังคม ซึ่งอยู่
ในฐานะเหนือผู้ใช้แรงงานในที่ดิน ซึ่งถูกเอกราเปรียบและกดขี่

๔. ยุคทุนนิยม มีนายจ้างกับกรรมกร นายจ้างหรือนายทุนจะใช้
แรงงาน กรรมกรในการผลิตและมุ่งที่จะผูกขาดเอาเปรียบ กดขี่กรรมกรอยู่เสมอ

๕. บุคคลนิยม ซึ่งเกิดขึ้นจากการปฏิวัติกลางนายทุนของชนชั้นกรรมาชีพ เป็นยุคที่กรรมกรมีอำนาจเคียดชังและผูกขาดอำนาจการปกครองและเศรษฐกิจ แต่ในทางปฏิบัติจะเป็นยุคที่พรรคคอมมิวนิสต์มีอำนาจสูงสุดแต่กลุ่มเดียว

๖. บุคคลนิยม ซึ่ง เป็นยุคสุดท้าย คือไม่มีรัฐบาล กฎหมายต่าง ๆ บุคคลจะอยู่โดยเสรี โดยปราศจากการกดขี่ใด ๆ ทุกคนจะดำรงชีวิตและผลิตตามความสามารถและจะไม่มี การเอาเปรียบกดขี่ซึ่งกันและกัน

การเปลี่ยนแปลงของสังคมจะเป็นไปตามหลักไดอาเล็กติก ที่มีสภาพหนึ่งเป็นข้อเสนอ (thesis) ข้อเสนอนี้จะขยายตัวเกิดความไม่มั่นคง ก่อให้เกิดสภาพอื่น ซึ่งเรียกว่าข้อขัดแย้ง (antithesis) ข้อขัดแย้งนี้จะขยายตัวออกจนกลายเป็นจุดใหม่ซึ่งเรียกว่าจุดสังเคราะห์ (synthesis) ซึ่งจะผสมผสานส่วนของข้อเสนอและข้อขัดแย้งเข้าด้วยกัน และจุดนี้ก็จะมียุคพร่องกลายเป็นข้อเสนอนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งใหม่ การเปลี่ยนแปลงของสังคม จุดเสนอคือ ระบบทาส และนำไปสู่จุดอื่น ๆ คือ ระบบศักดินา ทุนนิยม และคอมมิวนิสต์ อันสุดท้ายนี้จะเป็นสังคมสมบูรณ์ที่ไม่มีความแตกต่างของชนชั้น ไม่มีการเอาเปรียบกัน ซึ่งตามแนวความคิดนี้ ลัทธิคอมมิวนิสต์จึงเป็นอุดมคติมากกว่าที่จะพบเห็นในทางปฏิบัติ

๒) การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในด้านการเจริญเติบโตและการพัฒนาอุตสาหกรรมของระบบทุนนิยม ในตอนกลางศตวรรษที่ ๑๙ และการวิเคราะห์ถึงความล้มเหลวของระบบทุนนิยมในอนาคต และระบบอื่น ๆ ที่จะเข้ามาแทนที่

มาร์กได้คาดคะเนไว้ว่า ระบบนายทุนจะล้มเหลวเนื่องจากมีการใช้ทุนทดแทนแรงงานมากขึ้น ทำให้คนงานยากจน ไร้ค่าจ้างค่าและว่างงาน สถานการณ์ทางเศรษฐกิจอื่น ๆ จะเลวลง หน่วยผลิตจะพยายามใช้ทุนแทนแรงงานมากขึ้น เพื่อ

ผลิตให้ได้ประสิทธิภาพสูงสุด หน่วยผลิตขนาดใหญ่จึงเกิดขึ้นทั่วไป ผลผลิตจะมีมากกว่ารายจ่ายเพื่อการบริโภค เพราะผู้ซื้อมีรายได้น้อย สินค้าจะขายไม่ได้ เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจขึ้น มาร์กเชื่อว่าเศรษฐกิจจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม (อ่านรายละเอียดใน สมพงษ์ เกษมสิน และ จรุง สุภาพ, ๒๕๒๐ หน้า ๒๓๘)

แนวความคิดของมาร์กในเรื่องเหล่านี้ได้มีผลต่อนักการเมืองและผู้นำของพรรคต่าง ๆ เช่น เมาเซตุง โฮจิมินห์ คาสโตร และเลนิน ได้มีการดัดแปลงและเพิ่มเติมแนวความคิดสังคมนิยมให้ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติได้มากขึ้น อย่างไรก็ตามก็เป็นที่ยอมรับกันว่า แนวความคิดของมาร์กข้างต้นนั้นเป็นจริงและมีความสำคัญ ซึ่งเคนส์ ก็ได้หยิบยกเอา General Theory มาอธิบายถึงสภาวะการเพิ่มดีมานด์ในผลิตผลโดยใบอาศัยกลไกราคาและการกระจายอำนาจเป็นปัจจัยสำคัญ นอกจากนั้น การมีวิทยาการก้าวหน้า ทำให้โครงสร้างของระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนไป และสภาวะทางสังคมและการเมืองก็เปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน ตลอดจนได้มีการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยเศรษฐกิจในสังคมในค่านิยมมนุษยธรรม เช่น การมีรัฐสวัสดิการ การควบคุมบำรุงสภาพแวดล้อมอีกด้วย

๓) ข้อวิจารณ์เกี่ยวกับเศรษฐกิจและมนุษยธรรมของระบบทุนนิยม โดยนักสังคมนิยมที่ต้องการการปฏิวัติ

๑.๒.๒ ระบบเศรษฐกิจคอมมิวนิสต์ (Communist System)

ระบบเศรษฐกิจนี้มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยม มาร์กซิสต์ เป็นระบบเศรษฐกิจที่มาร์กคิดว่าสมบูรณ์ที่สุดกว่าระบบเศรษฐกิจแบบอื่น ๆ ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมจะมีชนชั้นที่ต้องเกิดการต่อสู้ระหว่างกันในที่สุด ชนชั้น

กรรมาชีพก็จะชนะการต่อสู้และเข้าควบคุมการทำงานในอุตสาหกรรม ระบบเศรษฐกิจที่มีอำนาจเผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพนี้จะเป็นสังคมคอมมิวนิสต์สมบูรณ์แบบ (Loucks & Whitney , ๑๙๗๓) สภาวะจำเป็นที่จะต้องมีการรักษาระบบเศรษฐกิจนี้ให้อยู่รอดก็คือ การโอนเครื่องมือ การผลิตเป็นของรัฐจนหมดสิ้น ชนชั้นจะถูกทำลายให้หมดไป คนทุกคนจะเท่าเทียมกัน ไม่มีฐานะในสังคม และสถาบันทางสังคม ความเชื่อในทางศาสนา ตลอดจนไม่มีรัฐ และการปกครอง มนุษย์จะได้รับบริการ และวัตถุที่จำเป็นต่อการดำรงชีพโดยเท่าเทียมกัน ซึ่งจะทำให้เกิดความสุข

ระบบเศรษฐกิจตามลัทธินี้จึงไม่พบในทางปฏิบัติ แต่เป็นแนวความคิดที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมของหลายประเทศ นับเป็นจุดหมายปลายทางที่ต้องอาศัยเวลา ต้องอาศัยการทำลายแนวความคิดและชนชั้น ตลอดจนทำให้รัฐและการปกครองเลิหมดไป (สมพงษ์ เกษมสิน , ๒๕๒๐)

๑.๒.๓ ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยม (Socialist System)

สังคมนิยมเป็นคำที่ใช้อธิบายถึงลัทธิทางเศรษฐกิจและการเมือง โดยเฉพาะสังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์ สังคมนิยมประชาธิปไตย สังคมนิยมแบบตลาด และแนวความคิดของสังคมนิยมแบบขุมกตติ (สมพงษ์ เกษมสิน และ จริญญา สุภาพ , ๒๕๒๐) ได้สรุปความหมายของสังคมนิยมไว้ว่าเป็น "ระบบเศรษฐกิจที่มีแนวนโยบายมุ่งสนับสนุนและปรารถนาที่จะให้ชุมชน สังคมหรือส่วนรวม ถูกรวมสิทธิ์หรือควบคุมการผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยสำคัญในการผลิต เช่น ทุน ทรัพยากร ที่ดิน วิทยาการ ทั้งนี้เพื่อมุ่งกระจายผลประโยชน์เหล่านี้เพื่อประชาชนทั้งหมด"

การพัฒนาของลัทธินี้มีสาเหตุมาจากแบบดลัทธิทางศาสนาศาสตร์ที่เรียกร้องความยุติธรรมให้แก่คนส่วนใหญ่ หลักเหตุผลและมนุษยธรรม หลักจริยธรรม

และอุดมคติ และแนวความคิดของเพเบียนที่ต้องการเห็นสังคมมีระเบียบ และเป็น
ประชาธิปไตย แนวความคิดเสรีในเรื่องเสรีภาพของคนก็มีผลต่อสังคมนิยมเช่นกัน

ในระบบสังคมนิยม รัฐจะเป็นเจ้าของทรัพยากรและเครื่องมือการผลิต
ตลอดจนบังคับจัดระบบทรัพยากรและสินค้า โดยการใช้จ่ายรวางแผนควบคุมหน่วย
กิจกรรมทางเศรษฐกิจ อำนาจในการตัดสินใจก็เป็นการรวมอำนาจโดยส่วนกลาง
หรือพรรคการวางแผนงานในระบบเศรษฐกิจนี้จึงมีความสำคัญมาก ระบบเศรษฐกิจ
ในโซเวียตรัสเซีย นับว่ามีลักษณะคล้ายกับระบบเศรษฐกิจที่กำหนดไว้ตามแนววิเคราะห
หลายประการ นอกจากนั้นก็ยังมีประเทศอื่น ๆ ที่จัดว่าใช้ระบบสังคมนิยม แต่มีความ
เข้มข้นน้อยลงไป แบ่งออกได้เป็นหลายรูปแบบเช่น สังคมนิยมประชาธิปไตย สังคม
นิยมตลาด เป็นต้น

ในการวิเคราะห์ด้านระบบเศรษฐกิจเปรียบเทียบ นับได้ว่าสังคมนิยม
ก็เป็นระบบเศรษฐกิจอีกรูปแบบหนึ่งของระบบเศรษฐกิจแบบบังคับ ตามกลไกที่ใช้ใน
การจัดสรรทรัพยากรและสินค้า (Grossman , ๑๙๗๔) ในระบบเศรษฐกิจแบบ
นี้รัฐจะเป็นเจ้าของเครื่องมือการผลิตทั้งหมด การตัดสินใจจะมาจากส่วนกลาง
ลักษณะความสัมพันธ์ของหน่วยเศรษฐกิจทั้งหมดจะเป็นแบบแนวตั้งเท่านั้น (vertical
communication) ผู้วางแผนของรัฐจึงเป็นเอเยนต์ทางเศรษฐกิจที่สำคัญมากที่จะ
ต้องตัดสินใจในการผลิต การลงทุน และการจำหน่าย ในการวางแผน ผู้นำทาง
เศรษฐกิจจะต้องรู้ลักษณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจ เช่น ชีตความสามารถในการผลิต
จำนวนปัจจัยการผลิตที่มีอยู่จำนวนและคุณภาพของแรงงาน ความพอใจในการ
บริโภคเพื่อเลือกรูปแบบการผลิต ซึ่งต้องใช้ข้อมูลจากหน่วยเศรษฐกิจไปยังองค์กรที่
อยู่เบื้องบน การตัดสินใจขึ้นอยู่กับผู้นำซึ่งต้องติดต่อกับธุรกิจ และเอเยนต์ทางเศรษฐกิจ
อื่น ๆ

ในระบบเศรษฐกิจบังคับ ตามทฤษฎี (Pickersgill , ๑๙๗๔) เอกชนไม่มีกรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิต จะถูกควบคุมการทำงาน กำหนดสถานที่ทำงาน และไม่มีโอกาสเลือกสินค้าบริโภคได้โดยเสรี ธุรกิจและบริษัทจะเป็นของรัฐและปฏิบัติตามงานตามการควบคุมของผู้จัดการที่รัฐแต่งตั้งมา ซึ่งจะผลิตสินค้าตามชนิดและปริมาณที่รัฐกำหนดไว้ในแผนซึ่งก็มีการกำหนดจำนวนและขนาดปัจจัยการผลิตที่ช่วย ลักษณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจบังคับก็คือการรวมอำนาจในการตัดสินใจ (Centralization of decision - making)

ระบบเศรษฐกิจบังคับตามทฤษฎีนี้ก็ไม่พบในทางปฏิบัติเช่นเดียวกับระบบเศรษฐกิจแบบตลาดแข่งขันสมบูรณ์ ระบบเศรษฐกิจของประเทศรัสเซียมีลักษณะสำคัญหลายประการที่จะใช้ทฤษฎีระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมอธิบายได้มากกว่าระบบอื่น ๆ

ยังมีระบบเศรษฐกิจที่รวมเอาข้อคิดทางทฤษฎีทั้งระบบเศรษฐกิจแบบตลาดแข่งขันสมบูรณ์ และระบบเศรษฐกิจแบบบังคับเข้าไว้ด้วยกันคือ คือระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมประชาธิปไตย ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมแบบตลาด และระบบเศรษฐกิจแบบผสม ความแตกต่างของระบบเศรษฐกิจเหล่านี้อยู่ที่สถาบันที่มีอยู่ในระบบเศรษฐกิจเป็นระบบเศรษฐกิจที่สากลตลาด ให้กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล และมีการตัดสินใจด้วยเอกชนมากน้อยเพียงใด

๑.๒.๔ ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมประชาธิปไตย (Democratic Socialist System)

ได้นักคิดหลายคนเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงโดยการใช้การปฏิวัติตามแนวความคิดของมาร์ก เป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น สังคมนิยมในหลายประเทศได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเดิมโดยไม่ต้องใช้การปฏิวัติ Edward Bernstrin (๑๘๕๐-๑๙๓๒) โลกกล่าวว่า ระบบทุนนิยมไม่ควรมีข้อเสียดังที่มาร์กและนักคิดอื่น ๆ กล่าวไว้

คนงานมีส่วนร่วมในความมั่งคั่งที่เป็นผลของระบบเศรษฐกิจนั้น พรรคการเมืองที่นิยมประชาธิปไตยก็ได้รับการสนับสนุนจากคนงาน ระบบเศรษฐกิจจึงมีรากฐานของประชาธิปไตยอยู่ด้วย หลักการด้านจริยธรรมของศาสนาคริสต์ โดยเฉพาะพวกโปเพสตันท์ และหลักการของกลุ่มเฟเบียนและผลของระบบนายทุนที่ทำให้เกิดระบบสังคมนิยมประชาธิปไตยขึ้น

สถาบันที่รัฐเข้ามาเกี่ยวข้องก็คือกรรมสิทธิ์ในเครื่องมือการผลิตขนาดใหญ่ หรืออุตสาหกรรมที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจ โดยการโอนให้เป็นของรัฐ ซึ่งเท่ากับมีการควบคุมอุตสาหกรรม ถ้ามีการควบคุมที่ดีก็จะให้ผลดีกว่าการโอนเป็นของรัฐ (Grossman , ๑๙๓๔) สถาบันอื่น ๆ ก็คือ กลไกตลาดจะไข่มากขึ้นในการจัดสรรทรัพยากรและสินค้า และมีการให้อำนาจการตัดสินใจขึ้นอยู่กับเอกชนและรัฐ โดยผ่านการวางแผนงาน ตลอดจนรัฐสวัสดิการ (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในเรื่อง รัฐสวัสดิการ ในหนังสือ สมพงษ์ เกษมสิน , ๒๕๒๐ , หน้า ๑๖๐)

ดังนั้น ลักษณะของระบบสังคมนิยมประชาธิปไตยจึงมีการปะปนกัน โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาถึงเรื่องกรรมสิทธิ์เครื่องมือการผลิต ถ้าเป็นของรัฐ ก็แสดงว่าไม่เป็นประชาธิปไตย อำนาจการตัดสินใจก็แสดงให้เห็นว่าเป็นระบบเศรษฐกิจแบบผสม ตลอดจนการมีแผนงานในการพัฒนาเศรษฐกิจ มีการสร้างโอกาสให้เท่าเทียมกัน ก็เป็นลักษณะที่พบเห็นในระบบสังคมนิยมโดยทั่วไป อาจกล่าวได้ว่าระบบนี้มีความแตกต่างไปจากระบบทุนนิยมนั้น ในเรื่องการวางแผนและการควบคุมที่ขยายขอบเขตไปอย่างมากนั่นเอง

ระบบเศรษฐกิจของสวีเดน และนอร์เวย์ นับเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับระบบเศรษฐกิจนี้ (Gruchy , ๑๙๓๓, หน้า ๓๓๐-๓) ถึงแม้ว่าประเทศอังกฤษจะมีระบบเศรษฐกิจแบบนี้เช่นกัน โดยเฉพาะในทศวรรษที่ ๑๙๕๐ และ ๑๙๖๐ แต่

ความสำเร็จในการทำงานขององค์กรต่าง ๆ นั้น มีประสิทธิภาพน้อยกว่าประเทศ
นอร์เวย์และสวีเดน เนื่องจากความร่วมมือระหว่างหน่วยเศรษฐกิจ เช่น ชุมกิจ
สหภาพแรงงาน สมาคมการค้าต่าง ๆ ฯลฯ มีน้อยกว่านั่นเอง องค์กรในการ
วางแผนได้มีการพัฒนามาตั้งแต่ปี ๑๙๔๕ และมีบทบาทเรื่อยมาไม่ว่ารัฐบาลจะเปลี่ยน
เป็นชุดใดก็ตาม ระบบสังคมนิยมในประเทศจึงได้รับการสนับสนุนจากชนทุกชั้นโดย
ไม่ขึ้นอยู่กับพรรคแต่เพียงผู้เดียว

๑.๒.๕ ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมตลาด (Market Socialism)

ระบบเศรษฐกิจอีกแบบหนึ่งที่มีลักษณะผสมของระบบทุนนิยมและระบบ
สังคมนิยมก็คือ ระบบสังคมนิยมแบบตลาด ระบบนี้ได้รับการพัฒนามาในประเทศ
ยูโกสลาเวีย ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๕๐ โดยมีหลักการทางสถาบันที่สำคัญคือ รัฐเป็น
เจ้าของเครื่องมือการผลิต การตัดสินใจในการจัดระบบทรัพยากรทำโดยผู้ผลิตและ
ผู้บริโภค ราคาและตลาดจะเป็นกลไกสำคัญในการแลกเปลี่ยนสินค้า (Pickersgill,
๑๙๗๔) ในการนี้ กิจกรรมที่รัฐเป็นเจ้าของจะแข่งขันในตลาดในการขายตลอดจนการ
ซื้อปัจจัยการผลิต มีอิสระในการเลือกชนิดสินค้าและวิธีการผลิตโดยอาศัยราคาเป็น
เครื่องมือ ราคาจะกำหนดโดยตลาดอย่างอิสระ ตามอุปสงค์และอุปทาน หรือตาม
การกำหนดของคณะกรรมการวางแผนจากส่วนกลางซึ่งพิจารณาตามการขาดแคลนและ
การมีมากเกินไปของสินค้านั้น

ระบบนี้แตกต่างจากระบบทุนนิยมในเรื่องกรรมสิทธิ์ในเครื่องมือการผลิต
ระบบสังคมนิยมตลาดยินยอมให้เอกชนสะสมรายได้ ความมั่งคั่ง และตัดสินใจในการ
ทำงานของตนเอง ผลกำไรรัฐจะจ่ายคืนให้กับเอกชนตามส่วนของการเป็นเจ้าของ
ปัจจัยการผลิตนั้น รัฐมีส่วนในการจัดระบบทรัพยากรบ้าง แต่ไม่เสมอไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ
แผนงานและการจัดสรรผลกำไร

คงได้กล่าวแล้วว่า ประเทศยูโกสลาเวีย ซึ่งมีประชากรเพียง ๒๐ ล้านคน มีรายได้อัตราคนประมาณ ๕๐๐ ดอลลาร์ ประเทศนี้เคยใช้การวางแผนจากส่วนกลางตามแบบของสตาลิน แต่กลับมาเปลี่ยนแปลงในระยะหลัง การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญก็คือ (G. Dalton , ๑๙๗๔) ให้คนงานดำเนินงานด้วยตนเอง (Workers self-management) คนงานในโรงงานทุกแห่งจะเห็นเจ้าของโรงงาน ซึ่งแตกต่างไปจากระบบ Guild Socialism ที่ให้รัฐเป็นเจ้าของโรงงาน (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา , ๒๕๑๒) มีส่วนร่วมในการเลือกผู้เข้ามาจัดการ และมีส่วนในผลกำไรที่ได้ ค่าจ้างแรงงานก็จะแบ่งตามปริมาณผลกำไรของธุรกิจ จึงไม่คงที่ ยูโกสลาเวียยังใช้กลไกตลาดในการเลือกปัจจัยการผลิตโดยที่เอกชนไม่มีกรรมสิทธิ์ในเครื่องมือการผลิต นอกจากนั้นยังมีการค้าระหว่างประเทศกับประเทศทุนนิยมตะวันตกหลายประเทศ อาจกล่าวได้ว่า ยูโกสลาเวียพยายามที่จะใช้ส่วนที่ดีที่สุดของระบบทุนนิยมในเรื่องการจัดสรรทรัพยากร การสนองตอบความพอใจของผู้บริโภค และการค้าระหว่างประเทศ โดยใช้สิ่งเหล่านี้รวมไปกับกรรมสิทธิ์ตามแบบสังคมนิยม การควบคุมโดยรัฐ การพัฒนาระยะยาวและการจัดหาสินค้าสาธารณะเพื่อรัฐสวัสดิการ นั้นเอง

อย่างไรก็ตาม ปัญหาในทางปฏิบัติก็มีอยู่มากมาย เช่น ผู้ได้รับเลือกให้เข้ามาจัดการ (ผู้จัดการ) มีบทบาทในการทำงานด้วยตนเองของคนงานมากขึ้นเพียงไร เพราะการตัดสินใจในการทำงานจะเป็นของผู้จัดการทำให้มีแนวโน้มเป็นเผด็จการได้ เนื่องจากคนงานอาจจะมึนบทบาทน้อยไปในการตัดสินใจนั้น ปัญหาอื่น ๆ ปัญหาเงินเฟ้อ เนื่องจากการเพิ่มของค่าจ้างเร็วกว่าการเพิ่มผลผลิตทางอุตสาหกรรม เป็นต้น เป็นที่ยอมรับกันว่า ระบบของยูโกสลาเวียนั้นอยู่กึ่งกลางระหว่างสังคมนิยมแบบบังคับกับระบบสังคมนิยมประชาธิปไตย

๑.๒.๖ ระบบเศรษฐกิจแบบผสม (Mixed Economy)

ในประเทศค่อยพัฒนาทั้งในทวีปเอเชีย และแอฟริกาได้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างในระบบเศรษฐกิจหลังจากได้รับเอกราช การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นก็มีผล

มาจากระบบทุนนิยม และระบบสังคมนิยมบังคับ สภาวะทางสังคมในด้านวัฒนธรรม
ประเพณี เป็นกลไกที่สำคัญมากในประเทศเหล่านี้ การพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศ
ค่อยพัฒนาได้เริ่มกันมาตั้งแต่ปี ๑๙๔๗ เพื่อแก้ไขสภาพด้อยต่าง ๆ ทางสังคมและ
เศรษฐกิจของคนในประเทศ เช่น ความยากจน การไม่รู้หนังสือ ผลผลิตตกต่ำ ฯลฯ
โดยได้รับความช่วยเหลือจากองค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ และประเทศที่พัฒนาแล้ว
แนวโน้มของระบบเศรษฐกิจระหว่างการพัฒนาจึงเป็นรูปแบบที่ปะปนกันระหว่าง ๒
ระบบเศรษฐกิจสำคัญ คือ ทุนนิยม และสังคมนิยมบังคับ

สถาบันสำคัญในระบบเศรษฐกิจแบบผสมก็คือ เอกชนมีอำนาจในการ
ตัดสินใจ มีกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล และใช้กลไกตลาดเป็นเครื่องชี้แนะในการจัดสรร
ทรัพยากร แต่ก็มีกำกับการร่วมกันตัดสินใจในระบบเศรษฐกิจอยู่ด้วย นั่นคือ การตัดสินใจ
มีทั้งการกระจายอำนาจ และรวมอำนาจ การตัดสินใจหลายเรื่องกระทำโดยกลุ่ม
ทางเศรษฐกิจ เช่น องค์กรแรงงาน ธุรกิจ และรัฐบาล มากกว่าจะกระทำโดย
หน่วยเศรษฐกิจเช่น บุริโภคหรือผู้ผลิต รัฐบาลเข้ามามีบทบาทมากขึ้นเพื่อแก้ไข
ข้อขัดแย้งระหว่างกลุ่มเศรษฐกิจ โดยการใช้แผนงานหรือการให้การสนับสนุนหรือ
ควบคุมสาขาเอกชน บทบาทของรัฐก็เป็นที่ยอมรับของประชาชน เพื่อรักษาจุดมุ่งหมาย
ทางเศรษฐกิจให้ดำรงอยู่ได้ เช่น ให้เกิดมีเสถียรภาพในราคา กระจายรายได้ที่เป็น
ระบบการสร้างความสำเร็จเติบโตให้แก่ระบบเศรษฐกิจ เป็นต้น บทบาทของธุรกิจใน
ระบบเศรษฐกิจชนิดนี้ก็แตกต่างกันไปเพราะธุรกิจจะเข้ามามีส่วนในสวัสดิการสังคมมากขึ้น
มากกว่าที่จะนึกถึงแต่การทำผลกำไรให้ใ้สูงสุดแต่เพียงอย่างเดียว

นอกจากระบบเศรษฐกิจแบบผสมจะพบในประเทศที่พัฒนาที่เริ่มพัฒนา
เศรษฐกิจของตนแล้ว ประเทศที่พัฒนาแล้วและมีระบบเศรษฐกิจจัดอยู่ในรูปแบบนี้ก็คือ
อังกฤษ และฝรั่งเศส โดยเฉพาะในช่วงที่รัฐมีบทบาททางเศรษฐกิจกว้างขวางมาก

(Pickersgill , ๑๙๗๔) แต่ปัญหาในระบบเศรษฐกิจสำหรับประเทศที่พัฒนาแล้ว เหล่านี้แตกต่างไปจากปัญหาในประเทศด้อยพัฒนา ทั้งนี้เพราะความแตกต่างในพื้นฐานเบื้องต้น ทั้งทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ประเทศด้อยพัฒนาแม้จะมีระบบเศรษฐกิจเป็นแบบผสม ก็มีได้รับความสำเร็จมากนั้กในการพัฒนา ถ้าพิจารณาเฉพาะสถาบันจะพบว่า แนวความคิดที่เลือกใช้ก็เป็นแนวความคิดที่ปะปนกันหลายลัทธิ กลุ่มการเมืองก็มักจะเป็นเผด็จการในรูปแบบใดแบบหนึ่ง มีกลุ่มผลประโยชน์ควบคุมภาวะเศรษฐกิจ (อ่านรายละเอียดในงานวิจัยของ เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม ๒๕๒๓) มีการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกันมากขึ้น นับเป็นปัญหาที่แก้ไขได้ยาก นอกจากนี้ก็ยังมืปัญหาทางค่านิยมอื่น ๆ ที่ทำให้การพัฒนาเป็นไปอย่างล่าช้ามาก

๑.๒.๓ สรุป

ในการศึกษาระบบเศรษฐกิจตามวิธีวิเคราะห์ข้างเค็มนี้ ระบบเศรษฐกิจแบ่งตามสถาบันสำคัญ ๓ ประการคือ กรรมสิทธิ์ อำนาจในการตัดสินใจ และกลไกที่ใช้ในการจัดสรรทรัพยากรและสินค้า ระหว่างหน่วยเศรษฐกิจ ๒ หน่วย คือ รัฐและเอกชนนั้นมีความแตกต่างกัน ทำให้เกิดลักษณะของระบบเศรษฐกิจนั้น ๆ ขึ้น คือ

ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม

ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยม

ระบบเศรษฐกิจคอมมิวนิสต์

ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมประชาธิปไตย

ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมตลาด

ระบบเศรษฐกิจแบบผสม

ความเหมือนกันของทุกระบบก็คือ ทุกระบบเศรษฐกิจจะเผชิญกับปัญหาการหาได้ยาก (scarcity) และการใช้ทรัพยากรที่หาได้ยากให้มีประสิทธิภาพ

สูงสุด ประสิทธิภาพจะเกี่ยวข้องกับสถาบันอื่น ๆ เช่น การวางแผน การจัดการกระจาย รายได้ ภาษี และสวัสดิการ แต่ทุกระบบก็มีความแตกต่างกัน เช่น บางระบบกรรมสิทธิ์ ในเครื่องมือการผลิตจะเป็นของรัฐ รัฐมีอำนาจในการตัดสินใจทั้งหมด และการจัดสรร ทรัพยากรก็ขึ้นอยู่กับรัฐที่จะวางแผนกำหนดขึ้น แต่บางระบบก็ให้ออกชนมีสิทธิต่าง ๆ นั้น มากกว่าที่รัฐจะเข้าทำ และระบบอื่น ๆ ที่เหลือก็เป็นการปะปนกันของบทบาทระหว่างรัฐ และเอกชนในสถาบันข้างต้น จนอาจกล่าวได้ว่าระบบเศรษฐกิจต่าง ๆ นั้น ไม่สามารถ ที่จะชี้ให้เห็นความเหมือนหรือความแตกต่างได้โดยง่าย ๆ เพราะระบบเศรษฐกิจแบบใดก็ จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางการเมือง สังคม และหน้าที่ทางเศรษฐกิจของระบบ นั้น ๆ แยกต่างกันไป

การวิเคราะห์แบบสถิติข้างต้นในการเปรียบเทียบระบบเศรษฐกิจได้มีการยอมรับว่า ระบบเศรษฐกิจจะมีแนวโน้มปรับตัวเข้าหากัน (Convergence) ในเรื่องการพยายามพัฒนาประเทศด้วยอุตสาหกรรมเหมือน ๆ กัน แต่ได้รับผลของการพัฒนาต่าง ๆ กัน เพราะพื้นฐานทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจแตกต่างกัน แต่ละประเทศก็อยู่ในขั้นตอนของอุตสาหกรรมต่าง ๆ กันด้วย บางประเทศอาจจะพัฒนาเป็น ประเทศอุตสาหกรรมได้ บางประเทศก็ยังไม่สามารถเริ่มการพัฒนาอุตสาหกรรมได้ อย่างจริงจัง นักคิดบางท่านปฏิเสธ "การปรับตัวเข้าหากันของระบบเศรษฐกิจ" ทั้งนี้เพราะระบบเศรษฐกิจแต่ละระบบยังมีสถาบันที่แตกต่างกัน ถึงแม้วัตถุประสงค์ บางอย่างจะเหมือนกัน วิธีการปฏิบัติก็จะแตกต่างกัน และยังสามารถชี้ให้เห็นความแตกต่างค่านสถาบันในระบบเศรษฐกิจต่าง ๆ ได้

เพื่อความเข้าใจในระบบเศรษฐกิจต่าง ๆ ที่ขึ้นจึงได้นำระบบเศรษฐกิจ ของสหรัฐอเมริกา รัสเซีย และไทย มาเป็นตัวอย่างประกอบการศึกษาคั่งรายละเอียด คอไปนี้

๑.๓ ระบบเศรษฐกิจบางประเทศ

๑.๓.๑ ระบบเศรษฐกิจประเทศสหรัฐอเมริกา

ในการพิจารณาระบบเศรษฐกิจของประเทศสหรัฐอเมริกาตามนัยทาง
ทางสถาบันและกลไกที่ไกล่เกลี่ยถึงทางทฤษฎีจะไ้แบ่งโครงร่างเป็น ๓ ส่วนคือ กล่าว
ถึงความเป็นมาของระบบเศรษฐกิจโดยย่อเป็นส่วนแรก และกล่าวถึงสถาบันสำคัญที่
ใช้วิเคราะห์ ๓ ประการคือ กรรมสิทธิ์อำนาจในการตัดสินใจและกลไกที่ใช้ในการจัด
ระบบทรัพยากรและสินค้า ในส่วนที่ ๒ จากนั้นจึงพิจารณาถึงผลที่เกิดขึ้นอันเนื่องมา
จากการใช้สถาบันและกลไกเหล่านั้นในระบบเศรษฐกิจ

ความเป็นมาของระบบเศรษฐกิจ

สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ได้รับกาถ่ายทอดวิชาการทางเทคนิคจาก
การปฏิวัติอุตสาหกรรมในระหว่าง ค.ศ. ๑๘๑๕ ถึง ค.ศ. ๑๘๑๘ การปฏิวัติอุตสาหกรรม
ทำให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและวัฒนธรรมแบบใหม่ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง
ทางค่านิยม คติ สัจคม การเมือง และเศรษฐกิจ เช่น ทำให้เกิดการค้าขายผลผลิตที่
ผลิตได้ มีจำนวนแรงงานในสาขาเกษตรลดน้อยลง คนมีการศึกษาคีขึ้น มีการใช้
วิทยาการทันสมัยในการผลิต และมีกรรมตัวเป็นรัฐชาติมากขึ้น (G. Dalton, ๑๙๓๔)
การพัฒนาอุตสาหกรรมทำให้เกิดผลทางปฏิบัติด้านเศรษฐกิจ เช่น มีสินค้าบริโภคชนิด
ใหม่ ๆ มีเครื่องมือเครื่องใช้ใหม่ มีแหล่งพลังงานมากขึ้น และมีสาขาบริการมากขึ้น
ผลของการพัฒนาอุตสาหกรรมในทางค่านิยมอื่น ๆ เช่น ทางค่านิยมเมืองก็มีมากขึ้น เช่น
การนิยมมีอาณาเขตในบริเวณเกาะทะเลแคริบเบียน และเข้าครองครองประเทศฟิลิปปินส์
เป็นต้น

ในช่วงปี ค.ศ. ๑๘๒๕-๑๘๓๕ สหรัฐอเมริกาเต็มไปด้วยผู้ผลิตรายย่อย
แต่ละคนมีบทบาทต่อตลาดค้าขาย และผู้บริโภคมีอิทธิพลมากในตลาด ซึ่งมีลักษณะของตลาด

แข่งขันสมบูรณ์ ในช่วงปี ค.ศ. ๑๘๗๕ - ๑๘๘๕ ได้มีผู้ผลิตรายใหญ่ หรือทุนนิยมแบบ
ผูกขาดเกิดขึ้นมากมาย โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมหลัก เช่น เคมี ไฟฟ้า รถยนต์
น้ำมัน เหล็ก ฯลฯ การรวมตัวของผู้ผลิตทั้งลูกจ้าง และกลุ่มเกษตรกรมีมากขึ้น
อธิปไตยของผู้บริโภคก็ลดลง ในช่วงปี ๑๘๙๐ จนถึง ๑๙๔๐ ได้มีวิกฤตการณ์เศรษฐกิจ
ตกต่ำทั่วโลก ระบบเศรษฐกิจมีการเน้นค่านิยมสวัสดิการมากขึ้น กลไกตลาดจึงมีรัฐ
เข้ามาควบคุม ทั้งในด้านการจ้างงาน การผลิต และรายได้ จากนั้น ในปี ๑๙๔๕
เป็นต้นมา ระบบก็ได้เปลี่ยนเป็นทุนนิยมแบบควบคุมหรือแบบบังคับ ซึ่งรัฐบาลเข้ามา
เกี่ยวข้องมากยิ่งขึ้นในงานด้านเศรษฐกิจ มีการตั้งหน่วยงานทางเศรษฐกิจมากมาย
เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ ตลอดจนสร้างความเจริญเติบโตให้แก่ประเทศ การเข้ามา
เกี่ยวข้องของรัฐบาลนี้ก็มีขอบเขตจำกัดอยู่มาก และจำกัดมากกว่าประเทศทุนนิยมหลาย ๆ
ประเทศ เช่น ฝรั่งเศส เบลเยียม เนเธอร์แลนด์ ญี่ปุ่น เป็นต้น

ในช่วงปี ค.ศ. ๑๙๖๑ - ๖๕ ธุรกิจขนาดใหญ่และสหภาพแรงงานได้มี
ส่วนช่วยให้เกิดภาวะเงินเฟ้อในประเทศ รัฐบาลได้เข้ามาควบคุมราคาสินค้าและค่า
จ้าง และใช้นโยบายด้านการคลังทำให้ผลผลิตขยายตัว แต่ก็มีข้อบกพร่องในเรื่องการ
แก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ เช่น การใช้นโยบายการคลังให้ผลล่าช้า รัฐบาลยังไม่สามารถ
กำหนดนโยบายด้านรายได้ที่แน่นอนได้ ตลอดจนการมีปัญหาในดุลการค้ากับต่างประเทศ
ในช่วงปี ค.ศ. ๑๙๖๖ - ๑๙๖๘ รัฐบาลก็ยังมีปัญหาภาวะเงินเฟ้อ ได้มีการเสนอให้
ควบคุมการบริโภค และการลงทุนของเอกชน เมื่อรัฐบาลได้ใช้จ่ายและลงทุนมากขึ้น
แต่ก็ไม่มีนโยบายที่แน่ชัดในเรื่องเหล่านี้ ในช่วงปี ๑๙๖๙ - ๑๙๗๓ ปัญหาภาวะเงินเฟ้อ
ก็ยังมิอยู่เรื่อยมา จนในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะปัญหาของการขึ้นอัตราค่าจ้าง ได้มีการเสนอ
ให้มีการควบคุมราคาสินค้าและค่าจ้าง โดยเฉพาะในกิจการขนาดใหญ่ และควบคุมบทบาท
ของสหภาพแรงงานสำคัญ ๆ ในการต่อรอง สภาพการค้าระหว่างประเทศก็เลวลงมาก
มีดุลการชำระเงินขาดดุลเรื่อยมาตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๖๗ ค่าของเงินดอลลาร์ลดต่ำลง

และตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๗๓ เป็นต้นมา การขึ้นราคาน้ำมันก็ผลต่อภาวะเงินเฟ้อในประเทศ
นี้อย่างเห็นได้ชัด รัฐบาลต้องเข้ามากำหนดหลักการค่านโยบายการเงินและการคลัง
หลายประการเพื่อแก้ไขภาวะนี้

อาจกล่าวได้ว่าระบบเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาได้เปลี่ยนแปลงจาก
ตลาดแข่งขันสมบูรณ์ หรือแอนเจเลีย โมเดล ๒/ มาสู่ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมสมัยใหม่
(Grossman, ๑๙๗๔) ซึ่งมีคุณภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างหน่วย-
เศรษฐกิจ คือรัฐบาลและสหพันธ์กรรมการ โดยที่ธุรกิจก็ยอมรับการเข้ามาเกี่ยวข้อง
ของรัฐเพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ สนับสนุนความเจริญเติบโต ฯลฯ ปัญหา
เศรษฐกิจเกี่ยวกับความเจริญเติบโต การจ้างงาน เสถียรภาพของราคาสินค้า ตลอดจน
จนการขาดดุลชำระเงิน เป็นปัญหาที่เรื้อรังและไม่สามารถแก้ไขให้สำเร็จลุกลงไป
ได้ในเวลานั้น ๆ

สถาบันและกลไกในระบบเศรษฐกิจ

ระบบเศรษฐกิจของประเทศสหรัฐอเมริกามีลักษณะแตกต่างไปจาก
แนวความคิดในตลาดแข่งขันสมบูรณ์หลายประการคือ การแลกเปลี่ยนในตลาดจะต้อง
มีต้นทุนบางประการในกรณีขาย การโฆษณา สิ่งเหล่านี้มีผลต่อผู้บริโภคที่จะทำให้
เสถียรภาพของการเลือกมีน้อยลง การประหยัดจากขนาดก็เป็นสิ่งที่ตลาดแข่งขันสมบูรณ์
ไม่มีในทางปฏิบัติระบบทุนนิยมจะมีธุรกิจขนาดใหญ่ที่ได้ประโยชน์จากการประหยัดในการ
ผลิตสินค้ามากขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องเสียต้นทุนการผลิตสูงขึ้นเท่า ๆ กัน ทั้งนี้เพราะ
เทคโนโลยี การค้นคว้า วิจัย การจัดการธุรกิจที่ได้รับการพัฒนาขึ้นนั่นเอง ธุรกิจ-
ขนาดใหญ่เหล่านี้ยังมีอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองมาก ธุรกิจหลายแห่ง
มีรายได้จากการขายประจำมีมากกว่าผลิตสินค้าประชาชาติของบางประเทศร่วมกัน
ธุรกิจเหล่านี้มีหลายบริษัทที่กลายเป็นบริษัทหลายชาติที่มีสาขาอยู่ทั่วโลก เช่น

๒/ บรูซแอนเจเลีย โมเดล เป็นระบบเศรษฐกิจที่คิดโดยนักเศรษฐศาสตร์
ชาวอังกฤษ-สก๊อต โคอิชบายระบบเศรษฐกิจชนิดนี้ได้ว่า ทรัพย์สินทั้งหมดเป็นของ
เอกชน ทุกกลุ่มคนในระบบเศรษฐกิจจะมุ่งหวังกำไรสูงสุด หน่วยเศรษฐกิจทุกหน่วย
มีขนาดเล็กลงจนไม่มีอิทธิพลต่อราคาสินค้าในตลาด คือระบบเศรษฐกิจเป็นระบบที่มี
การแข่งขันโดยสมบูรณ์ สถาบันอื่น ๆ ในโมเดลนี้ก็คือ การใช้กลไกตลาดจัดสรร-
ทรัพย์สิน และอำนาจตัดสินใจเป็นของเอกชน รัฐบาลก็เข้ามาเกี่ยวข้องตามนัย
แบบเสรีนิยม (ลิตี โกล์คียานนท์, ๒๕๒๑)

แสดนคาร์ค็อยล์ เยเนอรัลมอเตอร์ ไอบีเอ็ม เป็นต้น (เสรีภาพ ฉบับที่ ๑๐ หน้า ๑๑) นอกจากนั้น ก็ยังมีการรวมตัวของกรรมกรเป็นสหพันธกรรมกรอีกด้วย

ลักษณะข้างต้น เน้นให้เห็นว่า ระบบเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา มีรูปแบบที่แตกต่างไปจากทฤษฎี เป็นผลให้สถาบันในเรื่องการจัดสรรทรัพยากรและสินค้าไม่สามารถจะใช้กลไกตลาดได้โดยเสรี เนื่องจากมีอิทธิพลการผูกขาดโดยธุรกิจขนาดใหญ่ และรัฐบาลก็ได้เข้ามามีบทบาทในการควบคุมธุรกิจเหล่านี้ในบางกรณี ในด้านการจัดสรรทรัพยากร การมีหน่วยเศรษฐกิจเช่น สหพันธกรรมกรก็มีผลทำให้กลไกราคาทำงานได้ไม่สมบูรณ์ในการจัดสรรแรงงาน การเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในระบบเศรษฐกิจของรัฐบาลเป็นสิ่งที่ทำให้ระบบเศรษฐกิจแตกต่างไปจากรูปแบบเดิม รัฐบาลเข้ามามีส่วนในการผลิตสินค้าสาธารณะบางประเภท เช่น การศึกษา สาธารณสุข และสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ เป็นต้น นอกจากนั้น รัฐบาลยังควบคุมธุรกิจ และระบบเศรษฐกิจโดยการใช้นโยบายทางการเงิน นโยบายด้านการคลัง ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ เช่น เงินช่วยเหลือเมื่อว่างงาน สวัสดิการต่าง ๆ คอเอเยนต์ เศรษฐกิจภายในระบบ

อย่างไรก็ตาม โดยที่ระบอบการเมืองของประเทศเป็นประชาธิปไตย กรรมสิทธิในเครื่องมือการผลิตในระบบเศรษฐกิจนี้เป็นของเอกชนเป็นส่วนใหญ่ และอำนาจในการตัดสินใจก็ยังมีลักษณะการกระจายอำนาจหรือเอกชนมีอำนาจตัดสินใจด้วยตนเอง แม้ว่าเอกชนจะมีขนาดการรวมตัวแตกต่างกันไปก็ตาม

อาจกล่าวได้ว่าสาเหตุที่ทำให้ระบบเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาแตกต่างไปจากตลาดแข่งขันสมบูรณ์นั้น เป็นเพราะรัฐบาลส่วนหนึ่งและเอกชนอีกส่วนหนึ่ง เพราะหน่วยเศรษฐกิจเหล่านี้ทำให้กลไกตลาดทำหน้าที่ไม่สมบูรณ์ และเนื่องจากรากฐานของ

การเมืองเป็นสังคมประชาธิปไตย สถาบันค่านิยมสิทธิและอำนาจในการตัดสินใจ
จึงเป็นของเอกชน พอล ซามูเอลสัน ได้ให้ข้อคิดเห็นไว้ว่า ระบบตลาดนั้นยังมี
ส่วนที่อยู่มากกว่าการมีแผนจากส่วนกลาง แม้จะใช้ในประเทศที่มีรากฐานทางการเมือง
แตกต่างไปจากสังคมประชาธิปไตยก็ตาม (เสรีภาพ ฉบับที่ ๑๑, หน้า ๗) แต่เมื่อรูป
แบบได้เปลี่ยนไปจากหน่วยเศรษฐกิจขนาดเล็กเป็นหน่วยเศรษฐกิจขนาดใหญ่ บทบาท
ของรัฐบาลที่จะเข้ามาควบคุมกลไกตลาดจึงมีมากขึ้น เพื่อทำให้คนส่วนใหญ่ไม่เสียเปรียบ

ผลที่เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจ

อาจกล่าวได้ว่า ระบบเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาได้รับผลสืบเนื่อง
มาจาก "สิทธิและเสรีภาพ" มาก ดังที่อาร์เทอร์ เอ็ม โอคุน (อัมพร วิจิตรพันธ์ -
แปล, ๑๙๗๕) กล่าวว่า สิทธิที่สำคัญในสหรัฐอเมริกาคือสิทธิเหนือทรัพย์สินส่วนบุคคล
ที่คนมีสิทธิที่จะซื้อ ขาย สิ่งของตนมีกรรมสิทธิได้ สิทธิแก่บุคคลที่มีขอบเขตกว้าง
มากที่สุดก็ทำให้คนมีเสรีภาพมากที่สุดด้วย เมื่อคนมีกรรมสิทธิ์ในเครื่องมือการผลิต
ก็ย่อมจะใช้เครื่องมือการผลิตนั้นให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด ตามแรงจูงใจที่มีอยู่ ซึ่ง
ก็คือรายได้ ผลกำไรซึ่งคิดได้เป็น "เงิน" เอกชนก็ย่อมที่จะชวนชวนหาสิ่งเหล่านี้
หน่วยเศรษฐกิจทุนนิยมในสหรัฐอเมริกาก็เริ่มเปลี่ยนรูปแบบขนาดการผลิตเพื่อให้มี
ประสิทธิภาพมากที่สุด เมื่อมีรายได้มากขึ้นเอกชนก็ย่อมจะมีมาตรฐานการครองชีพ
โดยเฉพาะทางค่านิยมที่ขึ้นด้วย ถึงแม้ว่าการกระจายความร่ำรวยจะไม่เท่าเทียมกัน
ทุก ๆ คนก็ตาม Irving Kristol (๑๙๗๔) กล่าวว่า เสรีภาพในทุนนิยม
จะยุติธรรมหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่า มันมีค่าทางการเมืองเพียงไร สังคมที่จะมีความ-
ยุติธรรม (เท่าเทียมกันมากขึ้น) ก็ต่อเมื่อสังคมที่ขึ้นกว่าเดิม แม้ว่าคนในสังคมจะ
ไม่ชอบความเท่าเทียมกันนัก นอกจากนั้น สิทธิและเสรีภาพของคนอเมริกันก็ยังมีส่วน
ที่ทำให้โอกาสของคนอเมริกันมีมากขึ้น จนมีคำกล่าวที่ว่า ลัทธิปัจเจกชน (indivi-
dualism) เป็นพื้นฐานของลัทธิทุนนิยมนั่นเอง คนอเมริกันจะมีโอกาสในการ

หางานทำ มีโอกาสลงทุนในกิจการที่มีความเสี่ยงสูง เป็นต้น ความก้าวหน้าทางเทคนิคซึ่งเป็นผลมาจากความอิสระในการค้นคว้าวิจัยก็ทำให้ประสิทธิภาพในการผลิตเพิ่มมากขึ้นด้วย ในการพิจารณาประสิทธิภาพจากอัตราความเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์รายได้ประชาชาติ สหรัฐอเมริกามีอัตราความเจริญเติบโตเพิ่มขึ้นปีละ ๓.๗ % ในช่วงปี ค.ศ. ๑๙๔๗ ถึง ค.ศ. ๑๙๗๒ และมีรายได้ต่อหัวสูงที่สุดคนในโลก

(Gruchy , ๑๙๗๗)

อย่างไรก็ตาม สถาบันพื้นฐานของทุนนิยมก็มีส่วนทำให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ในประเทศไทย เช่น ปัญหาเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากร ซึ่งเป็นผลมาจากการแข่งขันกันหาผลกำไรที่เป็นตัวเงินให้ได้มากที่สุด อธิปไตยทางเศรษฐกิจจึงไม่เป็นของผู้บริโภคโดยตรง สินค้าที่ถูกเลือกเพราะมีราคาดีกว่าก็จะทำให้ทรัพยากรที่ใช้ผลิตถูกใช้อย่างเต็มที่ แต่เมื่อราคาสินค้าต่ำลง ทรัพยากรนั้นก็คงจะไม่ได้ใช้ประโยชน์ ทำให้มีปัญหากการใช้ทรัพยากรไม่เต็มที่ การแย่งชิงทรัพยากรบางชนิดก็ส่งผลทำให้เกิดปัญหาเงินเฟ้อได้ ตลอดจนข้อมูลข่าวสารด้านตลาดไม่สมบูรณ์ก็ทำให้ราคาของทรัพยากรไม่ถูกตัดสินโดยกลไกตลาดเช่นกัน สิ่งบกพร่องในระบบเศรษฐกิจทุนนิยมในสหรัฐอเมริกาอื่น ๆ ก็เช่น ความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องรายได้ยังมีอยู่ ทั้งนี้เพราะโอกาสในการแสวงหาสิ่งที่ดีที่สุด มากที่สุดของคนทุกคนไม่เท่ากันอย่างแท้จริง การพึ่งพา "เงิน" มากเกินไปก็ทำให้มูลค่าของมนุษย์มีน้อยลงได้ การหาเงินให้ได้มากที่สุดของผู้ลงทุน อาจจะทำให้สังคมโดยรวมสูญเสียสภาพแวดล้อมที่ดีมาแต่เดิม เกิดปัญหามลภาวะขึ้นมากมาย (Gruchy , ๑๙๗๔) จนได้มีผู้แสดงข้อคิดเห็นว่า ภาวะสภาพแวดล้อมเป็นพิษนั้น มีสาเหตุมาจากลัทธิทุนนิยมที่คิดว่าสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับแต่ละบุคคลก็จะดีที่สุดสำหรับสังคมด้วย ซึ่งก็ไม่ถูกต้องทุกกรณีไป

ความยากจนของคนบางกลุ่มก็เป็นผลของระบบทุนนิยม ในปี ๑๙๗๔ ระดับความยากจนถูกกำหนดไว้ที่รายได้ ๔,๕๔๐ ดอลลาร์ต่อปี (โอคุน , ๑๙๗๕)

และมีครอบครัวอเมริกัน ๔ ล้านครอบครัว อยู่ในระดับรายได้นี้ ซึ่งในปัจจุบันได้พยายามให้มีการกระจายรายได้ใหม่ โดยรัฐบาลได้เข้ามาให้สวัสดิการให้แก่คนเหล่านี้ และเป็นที่ยกเถียงกันมากกว่าควรจะมีการใช้จ่ายเพื่อการนี้มากนักเพียงใด G. Grossman (ลีลี โกศัยยานนท์, ๒๕๒๑) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า ความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องรายได้เป็นสิ่งที่จะต้องแลกเปลี่ยนกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและผลผลิตของการผลิต เมื่อต้องการให้การกระจายรายได้เท่าเทียมกันมากขึ้น สังคมก็อาจจะต้องทำให้ความเติบโตลดลง สำหรับสหรัฐอเมริกาได้มีข้อเสนอให้มีการหยุดสร้าง ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เพื่อแก้ไขภาวะความยากจนและมลภาวะที่เกิดขึ้นนี้

๑.๓.๒ ระบบเศรษฐกิจของประเทศรัสเซีย

ระบบเศรษฐกิจของโซเวียตรัสเซีย มีความแตกต่างจากประเทศอื่น ๆ นับแต่เริ่มแรกเป็นต้นมา และได้นิยมใช้เป็นตัวอย่างอธิบายระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมบังคับ เนื่องจากรัสเซียได้มีการปกครองและระบบเศรษฐกิจแบบรัฐเผด็จการ ผู้นำหลายคนของรัสเซียทำให้ประเทศเป็นมหาอำนาจทางทหาร การเมือง และวิทยาการ โดยเฉพาะทางอวกาศอุตสาหกรรม อารุญทโศปกรณ์ ประกอบกับการมีทรัพยากรธรรมชาติมากมาย ทำให้การพัฒนาอุตสาหกรรมตั้งแต่ปี ๑๘๘๐ เป็นต้นมา มีผลสำเร็จมากขึ้น และเพราะโซเวียตต้องการจะใช้การวางแผนพัฒนาชาติตามโครงสร้างของสังคมนิยม จึงต้องมีนโยบายและโครงการทางเศรษฐกิจแตกต่างไปจากระบบเศรษฐกิจของประเทศอื่น แนวความคิดที่เป็นพื้นฐานของระบบ ได้แก่ แนวความคิดของคาร์ล มาร์กซ์ ที่โจมตีลัทธิทุนนิยม โซเวียตได้จัดทำแผนพัฒนาเพื่อให้ระบบมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๑๗ เป็นต้นมา

ความเป็นมาของระบบเศรษฐกิจ

ลักษณะทางการเมืองการปกครองของโซเวียตนับว่ามีบทบาทอย่างมากต่อระบบเศรษฐกิจ องค์การของรัฐในการปกครองประเทศโดยพรรคคอมมิวนิสต์ เป็น

องค์กรที่ป้อนอาจเกิดขาด บุคลากรบริหารระบบเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจนั้น พอจะสรุปได้ตามช่วงเวลา ดังนี้

ก่อนที่จะมีปฏิวัติของพรรคบอลเชวิค ในปี ค.ศ. ๑๙๑๗ โซเวียตมีระบบเศรษฐกิจแบบคู่ (Dual Economy) นั่นคือ สาขาทางเศรษฐกิจจะเป็นแบบเก่าและใหม่ควบคู่กันไป ทำให้เกิดความแตกต่างในกลุ่มชนในสังคมและเศรษฐกิจ เช่น มีนักวิชาการที่มีความสามารถควบคู่ไปกับชาวนาที่ไม่รู้หนังสือ มีชนชั้นศักดินาที่ร่ำรวยควบคู่ไปกับประชาชนที่ยากจน เป็นต้น ประเทศโซเวียตเคยเป็นประเทศเกษตรกรรมที่มีประชากรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ส่งสินค้าเกษตรออกขายเป็นรายได้หลัก ซื้อสินค้าทุนเข้าประเทศ และกู้เงินทุนจากต่างประเทศด้วย (G. Dalton , 1974)

ในปี ค.ศ. ๑๙๑๗ - ๒๑ พรรคโด้เข้ามีบทบาทโดยการบีบคั้นเกษตรกรให้นำทรัพย์สินโดยเฉพาะอาหารมาให้แก่อุตสาหกรรม (โดยเฉพาะค่านทหาร) มีการโอนโรงงาน ธนาคาร และกิจการขนส่งเป็นของรัฐ มีการจัดจำนวนคนตามเมืองต่าง ๆ ใหม่ ทำให้ประชากรไม่แออัดเฉพาะเมือง

ในปี ค.ศ. ๑๙๒๑ - ๒ เลนินได้มีนโยบายทางเศรษฐกิจใหม่ (New Economic Policy) โดยลดเลิกระบบตลาด เพิ่มการผลิตทางเกษตร และสินค้าอุตสาหกรรมที่ใช้อุปโภคบริโภค มีการยอมให้กรรมสิทธิ์แก่เอกชนในการทำการค้า และการเกษตรบาง

ในปี ค.ศ. ๑๙๒๘ จึงได้เริ่มมีการวางแผนการควบคุมจากส่วนกลาง โดยการริเริ่มของสตาลิน แม้ว่าจะมีเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ ๒ แต่หลังจากสงครามเลิกไป การวางแผนจากส่วนกลางก็เป็นรูปแบบที่ใช้กันอยู่ตลอดมา การวางแผนจากส่วนกลางจึงเป็นสถาบันสำคัญอย่างยิ่ง จุดมุ่งหมายสำคัญของแผนงานนี้ก็เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและทำให้อุตสาหกรรมขยายตัว หรือผลิตปริมาณมากขึ้น

ในเวลาอันรวดเร็ว โดยเฉพาะสินค้าที่ไม่ใช่อุปโภคบริโภค เช่น สินค้าทุน ฯลฯ เร่งรีบในการเพิ่มทักษะ แรงงาน เพื่อขยายการผลิตต่อไป แผนงานยังประกอบไปด้วยการควบคุมทางปริมาณ, การควบคุมโดยตรงด้านการเงินและการคลัง และจัดตั้งสถาบันทางเศรษฐกิจที่ต่องการ เช่น โอนอุตสาหกรรมเป็นของรัฐ ควบคุมงานกับเกษตร ระบบธนาคาร โครงสร้างอัตราค่าจ้างสหภาพการค้า เพื่อให้บรรลุเป้าหมายความสำเร็จเติบโตทางอุตสาหกรรมตามที่ผู้วางแผนต้องการ

หลังจากปี ค.ศ. ๑๙๕๓ ซึ่งเป็นปีที่สตาลินถึงแก่กรรม พรรคคอมมิวนิสต์ได้สนใจมาตรฐานการครองชีพมากขึ้น ได้มีการใช้ทรัพยากรเพื่อผลิตสินค้าอุปโภคบริโภคมากขึ้น โดยเฉพาะอาหารและที่อยู่อาศัย มีการค้าขายกับต่างประเทศมากขึ้น และได้มีการปรับปรุงการกระจายรายได้ โดยให้เกษตรกรมีรายได้และสวัสดิการมากขึ้น ในทศวรรษ ๑๙๖๐ รัสเซียยังได้พยายามเพิ่มประสิทธิภาพของแผนจากส่วนกลางโดยเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยในการลงทุน ในการวิเคราะห์ทาง econometrics เพื่อหาแนวทางการตัดสินใจที่เสียต้นทุนต่ำสุด ตลอดจนมีการใช้เครื่องคำนวณคอมพิวเตอร์เพื่อเก็บข่าวสารข้อมูล เพื่อใช้ในการวางแผนไครวเร็วขึ้น นอกจากนั้นยังได้มีการใช้สิ่งคอนแทนเช่น เงินโบนัสเป็นแรงจูงใจในการทำงาน เป้าหมายหลายประการในการผลิตเปลี่ยนไปเช่น มีการใช้ผลกำไร ยอดรวมมูลค่าการขายเป็นตัวชี้้นำการผลิตมากขึ้น (G. Dalton , 1974)

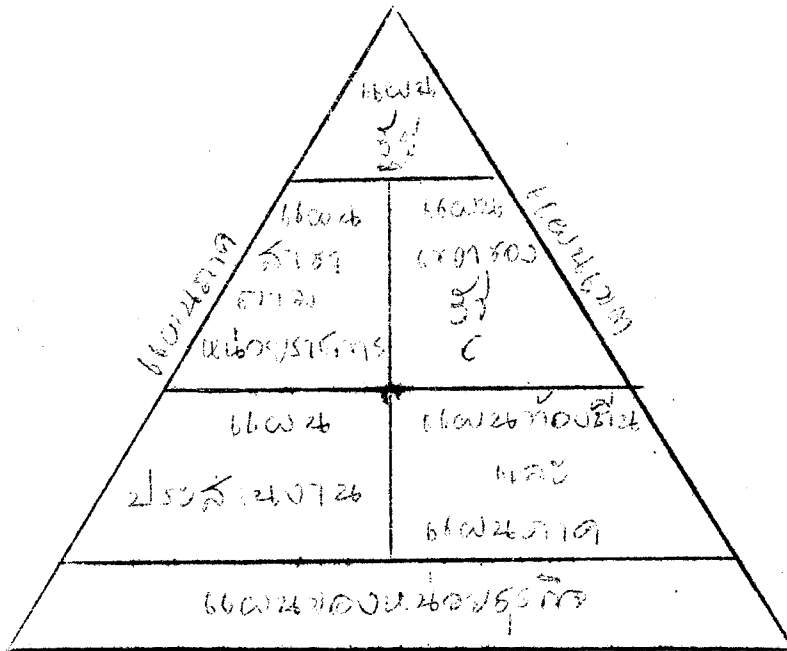
สถาบันและกลไกของระบบเศรษฐกิจ

จากข้อมูลข้างต้นทำให้ความเข้าใจระบบเศรษฐกิจโซเวียตตามนัยทางด้านสถาบันและกลไกเห็นได้ชัดเจนขึ้น อาจกล่าวได้ว่า ระบบเศรษฐกิจของโซเวียตตามแนวระบอบสังคมนิยมบังคับบัญชา คั้งนี้

ในเรื่องของกรรมสิทธิ์ หรือการเป็นเจ้าของเครื่องมือการผลิตส่วนใหญ่ เป็นของรัฐ เอกชนมีกรรมสิทธิ์ไต่บางในสาขาเกษตร การค้าขาย และที่อยู่อาศัยและงานวิชาชีพบางประเภทสามารถประกอบอาชีพส่วนตัวได้ (ลิลี โกลด์แมนน์, ๒๕๒๑) การเข้ามามีส่วนในกรรมสิทธิ์นี้โดยรัฐ จะเข้าไปในรูปของแผนงานจากส่วนกลางที่จะควบคุมการใช้เทคนิคในการผลิต การใช้ทรัพยากรตลอดจนเป้าหมายในการผลิต ซึ่งแสดงรายละเอียดใน Material balance ซึ่งเป็นบัญชีที่กำหนดว่าสินค้าชนิดหนึ่งที่หน่วยการผลิตของรัฐหน่วยหนึ่ง ๆ ผลิตขึ้นมาจะส่งไปให้หน่วยการผลิตใดบ้าง ๆ และการผลิตสินค้าชนิดนั้นจะไต่ปัจจัยการผลิตเท่าใด จากไหน (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, ๒๕๑๒) สิทธิและเสรีภาพในการเลือกของผู้บริโภคมีจำกัดมาก หรืออาจเรียกไต่ว่าไม่มีอธิปไตยของผู้บริโภคเหลืออยู่เลย จากลักษณะเช่นนี้ ทำให้ทราบไต่ว่า อำนาจในการตัดสินใจนั้น ไต่ได้กระจายไปสู่ออกชน ไต่ขึ้นอยู่กั้กับส่วนกลาง หรือมีการรวมอำนาจตัดสินใจในระบบเศรษฐกิจนี้ ทรัพยากรทุกชนิดจะไม่มีเสรีภาพในการเลือก ทุกสิ่งจะกำหนดไต่ไว้ในแผนงานทั้งสิ้น คนงานจะมื้งานให้ทำและไต่รับค่าจ้างตามไต่ที่กำหนดไต่ ผู้ผลิตผลิตสินค้าไต่จะต้องขายให้รัฐหรือขายในราคาไต่ที่รัฐกำหนด ตามปริมาณและคุณภาพไต่ที่รัฐส่งมา การตัดสินใจในระบบเศรษฐกิจ โซเวียตจึงเริ่มต้นจากแผนมหภาคซึ่งเป็นที่รวมของแผนจุลภาคไต่ที่ประกอบไปไต่ด้วยข้อมูลสำหรับหน่วยผลิตเล็ก ๆ ในเรื่องการผลิต การลงทุน และสินค้าคงคลัง องค์กรที่วางแผนจัดระบบทรัพยากรและสินค้าจึงเป็นองค์กรที่นาสนใจ Grossman กล่าวไต่ว่าปิรามิดขององค์กรจะประกอบไปไต่ด้วยธุรกิจและฟาร์มจำนวนมากมายไต่ที่คอยรับค่าสั่งจากเบื้องบน ส่วนกลางของปิรามิดจะมีหน่วยงานด้านการวางแผน บริหาร การคลัง สถิติ การแข่งขัน บนสุดของปิรามิดจะเป็นผู้เผด็จการที่มีอำนาจสั่งการตามแผน (รูปภาพที่ ๑) จะมีการผูกขาดการสั่งงานจากเบื้องบน ไต่แม้จะมีการพิจารณาค่าเสนอจากเบื้องล่างก็ตาม ไต่ทั้งนั้นสถาบันในระบบเศรษฐกิจของโซเวียตจึงแตกต่างไปจากสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะในเรื่องการบริหารและกลไกไต่ที่ใช้ในการจัดสรรทรัพยากรและสินค้า พรรค-

ภาพที่ ๑

ปริมาณการวางแผนของโซเวียต

องค์กรวางแผนงาน

ที่มา : A. Yefimov , Soviet Industry pp. 241 แปลจากหนังสือ

Comparative Economic System of A.G. Gruchy , p.426

คอมมิวนิสต์มีความสำคัญมากในระบบเศรษฐกิจของโซเวียตก็เพราะไม่มีกลไกตลาดมา
จัสรรทรพยากร นั้นเอง

สถาบันอื่น ๆ ที่มีอยู่ในระบบเศรษฐกิจโซเวียตก็เช่น การใช้วัตถุเป็น
สิ่งจูงใจ การใช้เงิน การใช้ราคาในขอบเขตจำกัดตลอดจนความก้าวหน้าทาง-
วิชาการที่จะสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้

ผลที่เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจ

สถาบันและกลไกที่ใช้ในระบบเศรษฐกิจของโซเวียตที่สำคัญก็คือ การ
วางแผนจากส่วนกลางที่เข้ามาควบคุมหน่วยเศรษฐกิจ การใช้แรงงานจากส่วนกลาง
มีข้อดีในแง่ที่ว่าทำให้การทำงานเป็นไปตรงตามเป้าหมายและไม่ซ้ำซ้อน แต่ก็มีข้อเสีย
ที่จะทำให้การเก็บข้อมูลเพื่อวางแผนเสียต้นทุนสูงมาก เพราะจะต้องใช้ข้อมูลจาก-
เอเยนต์ทางเศรษฐกิจจำนวนมาก เพื่อตั้งเป้าหมายจากส่วนกลางให้สอดคล้องกัน
(Gus Ofer, ๑๙๗๓) ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะทางด้านอุตสาหกรรม-
กรรมหนัก เป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดในเรื่องผลดีของการวางแผน แต่ก็สร้างปัญหา
อื่น ๆ ให้แก่ระบบเศรษฐกิจเช่นกัน เพราะผู้บริโภคมียีนค่าอุปโภคบริโภคน้อยมากใน
ระยะต้น ๆ ของการพัฒนา ประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจทั้งทางด้าน dynamic และ
static ก็มีปัญหาทิ้งสิ้น เพราะขาดแรงจูงใจในการทำงาน เป็นที่สงสัยว่า ทรัพยากร
นั้นได้ใช้ไปเต็มที่แล้วหรือตามแผนที่ได้กำหนดไว้นั้น ผลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นก็เช่น สินค้าทาง
ทหารมีมากเกินไป ข้อนี้อาจเนื่องมาจากแนวความคิดในการเผยแพร่สิทธิของสตาลิน
ที่ทำให้เกิดการผลิตอาวุธยุทโธปกรณ์มากมาย Gus Ofer (๑๙๗๓) ก็ได้เสนอให้
ลดการขยายตัวสินค้าเหล่านี้ลง ควรมีการลงทุนทางคารเกษตร และถึงแม้ว่าจะมี
การขยายความเจริญเติบโตก็ควรเน้นเรื่องประสิทธิภาพและเทคโนโลยีมากกว่าสิ่งอื่น
ควรมีการให้ชิปไตโดยแก่ผู้บริโภค หรือควรขยายขอบเขตเสรีภาพในการเลือกให้มาก

ขึ้นด้วย Harry Schwartz (๑๙๖๘) ได้กล่าวว่า ระบบเศรษฐกิจของโซเวียตจะมีลักษณะคล้ายกับระบบสังคมนิยมแบบตลาดของยูโกสลาเวียมากขึ้นในอนาคต ทั้งนี้เพราะระบบเศรษฐกิจได้ให้ความสนใจแก่ผู้บริโภคมากขึ้น ในขณะที่ระบบเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาก็เห็นความสำคัญของรัฐบาลในการเร่งรัดความเจริญเติบโตของระบบ แต่โครงสร้างทางค่านกลไกอื่น ๆ ยังแตกต่างกันโดยเฉพาะในเรื่องกรรมสิทธิ์ในเครื่องมือการผลิต และอำนาจในการตัดสินใจจะขึ้นอยู่กับผู้บริหารพรรค

สิ่งที่เป็นผลมาจากการวางแผนจากส่วนกลาง ซึ่งเป็นผลดีต่อประชากรในค่านสวัสดิการก็คือ การปรับปรุงมาตรฐานการครองชีพให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะในค่านที่อยู่อาศัย ซึ่งคนโซเวียตจะจ่ายน้อยกว่าคนอเมริกันประมาณ ๒๐% ของรายได้ของตน บริการค่านสุขภาพ การศึกษา และวิชาการอื่น ๆ ก็ขยายตัวมากในประเทศนี้ ตามแผนงานของรัฐทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม ชีวิตของคนโซเวียตส่วนมากก็เป็นไปตามเส้นทางที่ถูกกำหนด ทุกคนทำงานให้รัฐบาลตามความสามารถ ทักษะ การศึกษาและอาชีพของตน บทบาทของแผนจากส่วนกลางเป็นสิ่งที่จะมีอยู่ตลอดไป ทั้งนี้เพราะเป็นแกนสำคัญที่จะทำให้ประเทศโซเวียตเป็นประเทศคอมมิวนิสต์อย่างสมบูรณ์ ซึ่งตามคำทำนายของครูสชอฟนั้น จะเป็นจริงในปี ๑๙๘๐ นี้ ?

อย่างไรก็ตาม ประเทศรัสเซียก็มีความมั่นคงทางการเมืองมาก เหตุผลก็คือการควบคุมกำหนดขอบเขตของเสรีภาพทำให้ความวุ่นวายมีน้อยลง ทางเลือกที่มีน้อยกว่าจะทำให้มีอันตรายน้อยกว่า การควบคุมความต้องการของคนในเรื่องการเมือง การแสวงหาเงินตรา และการเคลื่อนย้ายทางสังคมจะทำให้ระบบล้มเหลวได้ยาก (Paul Hollander , ๑๙๗๕)

จึงอาจกล่าวได้ว่า การวางแผนจากส่วนกลางของโซเวียตได้รับความสำเร็จอย่างมาก เป็นการวางแผนที่ไม่มีกลไกอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องนอกจากการ

บริหารงานของพรรค จนทำให้ระบบเศรษฐกิจมีการขยายตัวด้านอุตสาหกรรมสูงมาก มีความก้าวหน้าทางเทคนิค และมีกำลังทางทหารเข้มแข็ง และในช่วงที่ประเทศอื่น ๆ ประสบภาวะสั่นคลอนทางเศรษฐกิจ คนโซเวียตจะมีเสถียรภาพและความมั่นคงสูงมาก เพราะทุกคนมีงานทำและมีการประกันสังคมดีกว่า

อย่างไรก็ตาม จากการพัฒนาโดยอาศัยการเพิ่มอัตราความเจริญ-เติบโตของโซเวียตนั้นก็ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมถูกทำลายเช่นกัน เช่น แม่น้ำโวลกา และทะเลสาบไบคาลก็เน่าเสีย Gruchy (๑๙๗๔) ได้กล่าวว่า แนวความคิดของมาร์กซ์ในเรื่องมูลค่าแรงงานเป็นแรงบันดาลใจแรงหนึ่งที่ทำให้ทรัพยากรอื่น ๆ คือเป็นสินค้าไร้ราคา การไม่มีกรรมสิทธิ์ในทรัพยากรเหล่านี้ก็ทำให้ขาดการดูแลรักษา และปล่อยให้ถูกทำลายได้ง่าย นอกจากนั้น การไม่สนับสนุนให้คนมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นก็เป็นปัญหาในด้านการอพยพออกของคนที่มีทักษะเหล่านี้ นับเป็นการสูญเสียทางด้านวิชาการอย่างมาก ขอบเขตของเสรีภาพควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขใหม่เพื่อให้ประสิทธิภาพในระบบเศรษฐกิจดีขึ้น

จากการศึกษาระบบเศรษฐกิจของประเทศสหรัฐอเมริกาและรัสเซีย ข้างต้นเป็นที่น่าสังเกตว่าได้มีแนวโน้มของการปรับตัวเข้าหากัน (convergence) ในทางปฏิบัติของระบบในประเทศทั้งสองนี้ โดยเฉพาะการพัฒนาประเทศด้วยการใช้อุตสาหกรรมเป็นแกนนำมีขึ้นในประเทศทั้งสองเหมือนกัน เทคโนโลยีการใช้พลังงาน การเกิดเป็นเมือง ความต้องการลดการขยายตัวอย่างรวดเร็ว สภาพแวดล้อมถูกทำลาย ปัญหาการขาดแคลนปัจจัยการผลิต ความต้องการสินค้าอุปโภคที่เพิ่มมากขึ้น การใช้เงินของรัฐบาลในด้านสวัสดิการ และการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร (Albert Lanterbach , ๑๙๗๖, Gruchy , ๑๙๗๔) ระบบเศรษฐกิจในประเทศทั้งสองเผชิญปัญหาเหล่านี้คล้ายคลึงกัน แต่ที่แตกต่างกันอยู่บ้าง เช่น ในด้านรัฐสวัสดิการพบว่า ในโซเวียต รัฐบาลจะต้องเสียเงินในเรื่องนี้มากกว่าสหรัฐอเมริกา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม

ก็ตาม Albert Lanterbach ได้กล่าวว่า การมีแนวโน้มของปัญหาคล้ายคลึงกัน ก็ไม่เป็นที่แน่ชัดว่า ระบบเศรษฐกิจกันทั่วโลกและสถาบันจะปรับเข้าหากัน ระบบเศรษฐกิจของโซเวียตยังมีสถาบันในเรื่องกรรมสิทธิ์เป็นของรัฐ อำนาจการตัดสินใจรวมอยู่ที่ส่วนกลาง และการวางแผนจากส่วนกลางก็ยังเป็นหลักสำคัญในการจัดสรรทรัพยากรและสินค้า ผลของการมีระบบเศรษฐกิจดังกล่าว ทำให้เกิดปัญหาคล้ายกับประเทศทุนนิยมได้ แต่วิธีการแก้ไขปัญหาก็แตกต่างกัน ดังนั้น ในทัศนะด้านการเปรียบเทียบในทศวรรษนี้ ไม่มีการยอมรับว่าระบบเศรษฐกิจ ๒ ระบบนี้ ปรับตัวเข้าหากันเพราะการดำรงอยู่ได้ของระบบจะต้องอาศัยการปรับปรุงให้เข้ากับสภาพแวดล้อม แต่ก็ยังคงลักษณะสำคัญของสถาบันหลักไว้

๑.๓.๓ ระบบเศรษฐกิจประเทศไทย

ประเทศไทยนับว่าจัดอยู่ในประเทศกำลังพัฒนาประเทศหนึ่ง มีลักษณะทางเศรษฐกิจที่ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในสาขาเกษตรกรรม ระบบเศรษฐกิจของประเทศขึ้นอยู่กับรายได้จากการส่งสินค้าเกษตรบางชนิดออกจำหน่ายต่างประเทศ ประชากรในประเทศมีหลายกลุ่มมีความเชื่อทางศาสนาแตกต่างกัน G. Dalton (๑๙๗๔) กล่าวว่าลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศกำลังพัฒนาสรุปได้ด้วยลักษณะ

๓ ลักษณะคือ

๑. มีความแตกต่างในทางเศรษฐกิจ ๒ ชนิด คือ จะมีสาขาทางการเกษตรล้าหลังในเรื่องผลผลิตภาพ เทคนิค ฯลฯ แต่ก็มีสาขาทางอุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่ทันสมัย ผู้ทำงานในสาขาเหล่านี้มีรายได้สูง และมีสัดส่วนของผลผลิตประเทศ และรายได้จากภาษีไม่เหมาะสมกัน

๒. มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันน้อยมาก เป็นเพราะคนกลุ่มต่างกลุ่มแตกต่างกัน มีทัศนะด้านสังคมแตกต่างกัน จึงรวมกันเป็นปึกแผ่นได้ยาก ความ-

เจริญของประเทศจะเกิดเฉพาะแห่ง โดยเฉพาะในเขตเมือง วัฒนธรรม ประเพณี ก็มีบทบาทอย่างมากต่อพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ

๓. มีความสามารถในการดึงดูดการลงทุนต่ำ เป็นเพราะขาดแคลนทรัพยากร โดยเฉพาะแรงงานที่มีทักษะในการประกอบการ หรือทำงานร่วมกับเทคนิคสมัยใหม่นั้น ความยากจนและค่อมพัฒนาทำให้ความสามารถในการลงทุนมีน้อย

ประเทศไทยก็มีลักษณะทางเศรษฐกิจคล้ายคลึงกับข้อสรุปนั้น ผลทางเศรษฐกิจตามเหตุทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี เป็นสิ่งที่มีมาแต่อดีต ดังนั้น ถ้าจะพิจารณาถึงระบบเศรษฐกิจประเทศไทยตามนัยทางค่านิยมและกลไกจะทำให้ได้ข้อคิดเห็นที่เป็นอีกทัศนะหนึ่งได้ ก่อนที่จะพิจารณาถึงประเด็นนั้น จำเป็นต้องศึกษาถึงความป็นมาของระบบเศรษฐกิจของไทย ดังนี้

ความเป็นมาของระบบเศรษฐกิจ

ระบบการปกครองเป็นสิ่งที่มีความหมายต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นอย่างมาก ประเทศไทยมีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชมาแต่เดิม ระบบศักดินา จึงเป็นระบบทางเศรษฐกิจที่เห็นอยู่ทั่วไป เจ้านายในระบบศักดินาจะมีอำนาจเด็ดขาดในการกระทำการค้า หนังสือหลายเล่มได้เรียกว่าผูกขาดการค้าโดยเฉพาะกับต่างประเทศ จนกระทั่งได้มีการเปลี่ยนแปลงค่านิยม วิถีการและเทคโนโลยีเป็นทางตะวันตกมากขึ้น ทำให้โครงสร้างการค้าและแนวคิดทางการเมืองเปลี่ยนไป จุดเริ่มของการเปลี่ยนแปลงนี้มีขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓ ในการทำสัญญาเบอร์นี ๒/ ทำให้

๒/ เป็นสนธิสัญญาการค้าที่ไทยทำกับอังกฤษ ฉบับแรกในปี พ.ศ. ๒๓๖๕ ก่อนที่จะทำสนธิสัญญากับอเมริกา และก่อนสนธิสัญญามาวริง ซึ่งทำในรัชสมัยรัชกาลที่ ๔ คุรายละเอียดในผลกระทบของแนวคิดตะวันตกที่มีต่อแนวคิดทางการเมืองไทยช่วง พ.ศ. ๒๓๖๕ - ๒๔๕๔ , โดย ประสิทธิ์ รุ่งเรืองรัตนกุล , สำนักพิมพ์พาสโก, กรุงเทพฯ, ๒๕๒๒ , หน้า ๓๖

ระบบเศรษฐกิจเป็นพาณิชย์นิยมมากขึ้น แนวคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตยก็เริ่ม
ในสมัยนี้เช่นกัน (ประสิทธิ์ รุ่งเรืองรัตนกุล , (๒๕๒๒) ในปี พ.ศ. ๒๓๘๘ จน
กระทั่งเปลี่ยนการปกครองเป็นระบบประชาธิปไตยในปี พ.ศ. ๒๔๓๕ ในช่วงระยะ
เวลาดังกล่าวในสมัยรัชกาลที่ ๕ เจ้านายก็ได้เริ่มสนใจในการลงทุน และเกิดมีระบบ
ราชการขึ้น การลงทุนของบรรดาขุนนางเหล่านี้ขยายตัวมากขึ้นในรัชกาลที่ ๖ กิจกรรม
ที่นิยมลงทุนก็คืออุตสาหกรรมซีเมนต์ เบียร์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น ความก้าวหน้าของ
ระบบเศรษฐกิจแบบนายทุนเป็นที่นิยมมาก ในช่วงเวลาดังกล่าว แต่ก็ไม่นั่นคงจน
กระทั่งในสมัยรัชกาลที่ ๘ ไทยเริ่มได้รับอิทธิพลจากต่างชาติมาก โดยเฉพาะสหรัฐ
อเมริกา ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมจึงมีรากฐานมั่นคงขึ้น ระบบเศรษฐกิจของไทยเริ่ม
พึ่งพาการค้าระหว่างประเทศอย่างมาก ตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน

โดยนัยนี้ การพัฒนาประเทศจึงเป็นไปตามแบบของทุนนิยม คือ เน้นการ
พัฒนาอุตสาหกรรม ซึ่งกระทำโดยรัฐเป็นส่วนใหญ่ รัฐบาลได้ลงทุนในกิจกรรมขั้นพื้นฐาน
เช่น รถไฟ ไฟฟ้า น้ำประปา ฯลฯ รัฐยังได้คุ้มครองการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม
ของเอกชนอย่างมาก ระบบเศรษฐกิจจึงเป็นการพัฒนาแบบไม่สมดุล (Unbalanced
Growth) และทำให้รายได้ของภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมแตกต่างกันมากขึ้น
เป็นลักษณะที่พบในระบบเศรษฐกิจทวิภาค (Dual Economy) ในปี พ.ศ. ๒๔๘๘
จนถึงปัจจุบัน ได้มีการเปลี่ยนทุนนิยมโดยรัฐเป็นระบบเศรษฐกิจแบบผสม โดยส่งเสริม
เอกชนให้ทำกิจกรรมอุตสาหกรรมมากขึ้น และรัฐทำกิจกรรมด้านสาธารณูปโภคเป็น
ส่วนใหญ่ มีการส่งเสริมการลงทุน ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ จนถึงปัจจุบัน ไทยก็ได้มี
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติขึ้น ซึ่งลักษณะของแผนก็ยังเน้นการพัฒนาแบบ
ไม่สมดุล และให้ความสำคัญแก่ชนชั้นนายทุนที่มีความสามารถในการลงทุนเพื่อขยาย
อัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้การกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมกันมากขึ้น
คนร่ำรวยก็จะมีร่ำรวยมากขึ้น คนจนก็จนลงจึงยังคงมีสภาพระบบเศรษฐกิจทวิภาคดั้งเดิม
แม้จะพัฒนาประเทศอย่างมีแผนมาเป็นเวลาประมาณ ๒๐ ปีแล้วก็ตาม

สถาบันและกลไกในระบบเศรษฐกิจ

จากความเป็นมาของระบบเศรษฐกิจข้างต้น เป็นที่ยอมรับกันว่าระบบเศรษฐกิจของไทยได้เปลี่ยนแปลงจนเป็นระบบเศรษฐกิจแบบผสมที่พบเห็นในประเทศกำลังพัฒนาทั่วไป ระบบเศรษฐกิจแบบนี้ก็มีสถาบันและกลไกของระบบทุนนิยมปนไปกับระบบสังคมนิยม ถ้าพิจารณาจากสถาบันและกลไกที่ใช้ในการวิเคราะห์ในด้านความเป็นเจ้าของเครื่องมือการผลิต จะพบว่า ทั้งรัฐและเอกชนเป็นเจ้าของด้วยกัน และมีความเกี่ยวพันในกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้วยกัน ทรัพยากรจะใช้ร่วมกันระหว่างเอกชนกับรัฐโดยมีความเป็นเจ้าของจะแตกต่างกันไป ในประเทศไทย เอกชนจะเป็นเจ้าของมากกว่ารัฐ ถ้าพิจารณาโดยรวมอำนาจในการตัดสินใจ ก็แบ่งพิจารณาได้เช่นกัน รัฐบาลจะพัฒนาโดยใช้แผนพัฒนาชี้แนะ เอกชนก็ได้รับผลของการชี้แนะเช่นกัน รัฐบาลมีบทบาทมากในการตัดสินใจตามนโยบายของการพัฒนาโดยใช้แผน แต่ในทัศนะของผู้ประกอบการเอเยนต์เศรษฐกิจมักตัดสินใจด้วยตนเองได้ อย่างไรก็ตาม ในการจัดสรรทรัพยากรและสินค้ากลไกที่ใช้ก็เป็นทั้งกลไกราคาตามแบบทุนนิยม และการวางแผนจากส่วนกลางตามระบบสังคมนิยมด้วย ในประเทศไทยกลไกเหล่านี้ตกอยู่ในกลุ่มธุรกิจที่มีบทบาทในการจัดสรรทรัพยากร โดยเฉพาะกลุ่มชนธุรกิจผูกขาดประเภทธนาคารพาณิชย์ เป็นผลให้ระบบเศรษฐกิจตามข้อเท็จจริงเน้นหนักเป็นแบบทุนผูกขาด (monopoly capital) (รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์ , ๒๕๒๓) ทำให้กลไกตลาดทำงานไม่ได้สมบูรณ์

นอกจากนั้น การผูกขาดทางเศรษฐกิจโดยหน่วยเศรษฐกิจประเภทธนาคารพาณิชย์ และกลุ่มนายทุน มีแนวโน้มที่จะรวมตัวกันสูงมากระหว่างกลุ่มเหล่านี้ ทำให้การจัดสรรทรัพยากรและสินค้าโดยกลไกตลาดทำงานไม่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น (เกริกเกียรติ พิพัฒน์-เสวีธรรม , ๒๕๒๓)

ระบบเศรษฐกิจของไทยยังเป็นแบบเปิด การค้าระหว่างประเทศจึงมีความสำคัญมาก เป็นผลให้เสถียรภาพและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศจะผูกพัน

อยู่กับการค้าระหว่างประเทศมากขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้น สถาบันและกลไกที่เห็นในระบบเศรษฐกิจของไทยจึงมีลักษณะสำคัญที่เห็นได้ชัดว่าจะมีการผูกขาดมากขึ้นในกลุ่มเอกชน ซึ่งได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อม (ทางตรงก็โดยการได้เข้าบริหารบ้านเมือง ส่วนทางอ้อมนั้นก็เป็นการสร้างความนิยมเป็นการส่วนตัวกับผู้บริหารบ้านเมือง) ทำให้มีบทบาทต่อระบบเศรษฐกิจอย่างมาก ในการจะจัดสรรทรัพยากรและสินค้า การตัดสินใจ ตลอดจนเข้ามาเป็นเจ้าของเครื่องมือการผลิต การวิเคราะห์ตามสถาบันที่ใช้ได้ในประเทศอื่น ๆ นอกจากความยุ่งยากที่จะใช้ได้ในประเทศไทย เพราะกลุ่มคนที่มีอำนาจเด็ดขาดเหล่านี้เข้ามามีส่วนในหลาย ๆ สถาบันพร้อม ๆ กันดังกล่าวนั้นแล้วข้างต้น จึงอาจสรุปได้ว่าตัวแปรภายในระบบเศรษฐกิจ คือ พฤติกรรมของกลุ่มผูกขาดนี้ จะควบคุมตัวแปรภายในอื่น ๆ และตัวแปรภายนอกอีกด้วย

ผลที่เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจ

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของไทยที่เน้นการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าด้วยอุตสาหกรรมและกรรมวิธีพัฒนาอาศัยเทคโนโลยีตะวันตก ทำให้เกิดกลุ่มคนที่มีบทบาททางเศรษฐกิจและการเมืองเข้ามาผูกขาดการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ไม่ว่าจะเป็นค่านแรงงาน ทูบ ที่ดิน คนที่อยู่ในกลุ่มเหล่านี้จะมีกรรมสิทธิ์ในทรัพยากรมากกว่าคนส่วนใหญ่ กลุ่มเหล่านี้มักเป็นกลุ่มเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อรักษาผลประโยชน์ที่จะได้รับร่วมกัน เมื่อกลุ่มคนมีกรรมสิทธิ์ในเครื่องมือการผลิตมากกว่าเอกชนหรือรัฐ (โดยแท้จริง กลุ่มคนที่มีบทบาททางการเมืองก็คือรัฐบาล แต่รัฐบาลนั้นควรจะเห็นแก่ประโยชน์ของสังคมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ซึ่งในประเทศไทยกลับพบว่า การมีอำนาจทางการเมืองจะสร้างประโยชน์ในเรื่องเศรษฐกิจแก่กลุ่มคนเหล่านั้นมากขึ้น เช่น เข้าเป็นกรรมการ หรือจัดตั้งธุรกิจ โดยอาศัยอำนาจทางการเมือง เป็นต้น - อานรายละเอียดจาก "วิเคราะห์ปัญหาเศรษฐกิจไทย โดยพิจารณาจากโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจ"

โดย เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม , ๒๕๒๓) กลุ่มคนเหล่านี้ก็จะกำหนดผลตอบแทนที่จะได้จากทรัพยากรนั้น ๆ ด้วย เป็นผลให้การกระจายรายได้ไม่เป็นธรรมมากขึ้น นักวิชาการหลายท่านพบว่า ประเทศไทยยังพัฒนาที่ยังยากจน ทั้งนี้เพราะผลของการพัฒนาไม่ตกถึงคนส่วนใหญ่ของประเทศนั่นเอง บทบาทของกลุ่มผูกขาดกลุ่มนี้ก็มีผลต่อกลไกที่ใช้ในการจัดระบบทรัพยากรและสินค้าด้วยเช่นกัน เนื่องจากกลไกตลาดที่เคยใช้โคหรือการควบคุมโดยรัฐนั้นไม่ได้ทำงานเพื่อประโยชน์ของคนในสังคมเป็นส่วนใหญ่ แต่เป็นประโยชน์เฉพาะคนบางกลุ่มที่เข้ามาควบคุมอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจพร้อม ๆ กันไป

ปัญหาที่เกิดจากโครงสร้างของการผูกขาดในระบบเศรษฐกิจแบบผสมนี้ จึงมีมากมาย เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาเงินเฟ้อ ปัญหาการขาดดุลการค้า เพิ่มมากขึ้น ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ปัญหาความแออัดในเมืองใหญ่ เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ก็ทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกขณะตราบที่ยังไม่มีกูรูแก้ไขโครงสร้างการผูกขาดให้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากขึ้น (รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์ , เกริกเกียรติ พิพัฒน์-เสรีธรรม , ๒๕๒๓) (๑๙๗๔)กล่าวไว้ว่า "ระบบเศรษฐกิจของประเทศค่อยพัฒนามักหยิบยืมเอกลักษณ์ของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและสังคมนิยมมาใช้ร่วมกัน ผลที่พบก็คือ ไม่มีผลดีเสมอไปในการหยิบยืมนี้เพราะสิ่งที่หยิบยืมมาใช้สิ่งที่ดีที่สุดของระบบนั่นเอง" ทำให้การพัฒนาประเทศไม่ตรงเป้าหมาย เช่น ไม่ได้ประโยชน์จากหลักประสิทธิภาพ เมื่อต้องการความยุติธรรม นั่นคือ คนร่ำรวยควรรวยมากขึ้นเพราะมีประสิทธิภาพ (โอกาสและคุณภาพในการงานตามทางเลือกของการพัฒนา) มากกว่าคนจน แต่คนจนก็จะอดตายซึ่งก็ไม่ยุติธรรมนัก ตามข้อเท็จจริงยังพบว่า ประสิทธิภาพในการควบคุมการบริหารงานของรัฐนั้นค่อนข้างมากและราคาที่เราเห็นอยู่ก็ไม่ใช่ราคาแท้จริงที่ควรจะเป็น (G. Dalton , ๑๙๗๔) อย่างไรก็ตามระบบเศรษฐกิจของไทยก็เป็นการผสมที่ค่อนข้างทุนนิยมมากกว่าสังคมนิยมที่มีแรงจูงใจน้อยมาก เพราะโอกาสไม่เท่าเทียมกันตามแบบทุนนิยม และมีระบบราชการที่มีอำนาจอยู่ที่ส่วนกลางเหมือนสังคมนิยม

E. Van Roy และ J.V. Cornebis (๑๙๖๕) ได้เน้นว่าความแตกต่างในโอกาสของคนไทยนั้นมีสาเหตุมาจากความแตกต่างในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ที่มีอยู่เป็นลำดับชั้น (Hierarchy) วัฒนธรรมประเพณีมีบทบาทสำคัญในสิ่งนี้มาก เช่น ลูกน้องต้องเคารพบนอบนาย เด็กต้องเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ผู้น้อยก็ต้องเคารพผู้ใหญ่ เป็นต้น สังคมไทยจึงนิยมมี "บริวาร" ในหมู่ผู้นำ เป็นสิ่งหนึ่งที่กลไกการทำงานไม่ว่าในระบบทุนนิยมหรือสังคมนิยมก็ทำงานไม่ได้เต็มที่ G. Dalton (๑๙๗๔) ก็ได้ชี้ให้เห็นว่า การนำทฤษฎีหรือวิธีการพัฒนาประเทศแบบตะวันตกมาใช้พัฒนาทางเศรษฐกิจในประเทศกำลังพัฒนานั้นไม่ได้ผลเนื่องจาก สิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน ประเทศค่อยพัฒนานั้นต้องการสร้างความเจริญให้กับประเทศของตนโดยไม่ประสงค์จะให้โครงสร้างของแผนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เคยเป็นมา ถ้าความคิดนี้ถูกต้อง การพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจของไทยก็จะตรงกับข้อเสนอแนะของ เกริกเกียรติ พิพจน์เสรีธรรม ที่เน้นให้พิจารณาเป้าหมายทางเศรษฐกิจเสียใหม่เพื่อให้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากขึ้น โดยพยายามให้คนทุกคนพออยู่พอกิน ทุกคนคงมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีสิทธิเสรีภาพตามควรและพัฒนาสังคมให้เจริญเติบโตตามกาลเวลา หรือพยายามหยิบยืมสิ่งที่ดีของทุนนิยม และสังคมนิยม มาใช้พัฒนาระบบเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของประเทศ

๑.๓.๔ สรุป

ระบบเศรษฐกิจของประเทศสหรัฐอเมริกา รัสเซีย และไทย ตามแนวการวิเคราะห์แบบเดิมที่ได้นำเอาแนวความคิดทางการเมืองเข้ามาเป็นปัจจัยสำคัญในการวิเคราะห์นั้น ได้ให้ข้อสรุปตามหลักเกณฑ์ค่านิยมสิทธิ อำนาจในการตัดสินใจ และกลไกในการจัดสรรทรัพยากรและสินค้าไว้ว่า ระบบเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาเป็นแบบทุนนิยมหรือธุรกิจเอกชน ซึ่งบทบาทในสังคมนั้น เอกชนมีมาก

กว่ารัฐในหลาย ๆ สถาบัน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่ารัฐบาลไม่มีบทบาทเลย แต่ความเข้มข้นของบทบาทของรัฐออกจะน้อยกว่า เมื่อเทียบกับรัสเซีย ซึ่งมีระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมบังคับ แม้วาระบบเศรษฐกิจ ๒ ประเทศนี้จะมีความเหมือนกันในสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ เช่น มีขนาดการผลิตของธุรกิจใหญ่ ๆ มากขึ้น และรัฐบาลเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในระบบเศรษฐกิจ (Joseph S. Berliner, ๑๙๖๔) อย่างไรก็ตาม ประเทศทั้งสองก็ยังมีลักษณะเด่นเฉพาะที่จะอธิบายระบบเศรษฐกิจของตนได้ ในกรณีของประเทศไทยที่ได้พยายามนำทั้งทุนนิยมและสังคมนิยมเข้ามาใช้นั้น ยังไม่ประสบความสำเร็จหรือยังมีปัญหาให้แก้ไขอีกหลายประการ เพราะความไม่เหมาะสมของระบบที่จะสอดคล้องกับทัศนคติของสังคมยังมีอยู่มากในประเทศไทย ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรได้รับการแก้ไขให้ลุล่วงไปโดยเร็ว ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายนั้น มีกลไกทางวัฒนธรรมประเพณี และสถาบันทางการเมืองที่มีบทบาทสำคัญมากต่อภาวะเศรษฐกิจสถาบันเหล่านี้จะต้องมีจุดประสงค์ที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างจริงจัง ถึงแม้ว่าจุดประสงค์ต่าง ๆ จะขัดแย้งกันในเรื่องผลได้ก็ตาม ทางเลือกที่ถูกต้อก็ควรจะมีอยู่ เช่น ในประเทศไทย สถาบันต่าง ๆ น่าจะเห็นแก่คนส่วนรวม โดยจัดให้มีสวัสดิการให้ดีขึ้นมากกว่าจะเห็นแก่ความเจริญก้าวหน้าในการผลิตของธุรกิจแต่เพียงฝ่ายเดียว เป็นต้น แนวทางการเลือกวัตถุประสงค์จะตอบปัญหาในเรื่องผลประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ได้ ประเทศไทยก็พบปัญหาเหล่านี้เช่นกัน เพราะการบริหารงานของรัฐก็ได้รับการโจมตีในเรื่องผลประโยชน์ไม่ตกอยู่กับคนส่วนใหญ่ของประเทศ ทั้งนี้ก็เพราะหลายท่านได้กล่าวถึงตลอดเวลา ระบบเศรษฐกิจแบบผสมของไทยจึงเป็นระบบที่มีปัญหาคำนความเท่าเทียมกันในเรื่องผลประโยชน์เหล่านี้เป็นปัญหาสำคัญ การแก้ไขก็จำเป็นต้องมีการเสียสละผลประโยชน์ของบางกลุ่มซึ่งทำได้ยากลำบากมาก **ก็เป็นที่น่าคิดว่าจะต้องใช้เวลานานกว่าจะแก้ไขปัญหานี้ที่เห็นในระบบเศรษฐกิจให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี.**

.....

ส่วนที่ ๒

๒. แนววิเคราะห์ว่าด้วยการตัดสินใจ

แนววิเคราะห์ในส่วนที่ ๒ เป็นแนววิเคราะห์ใหม่ล่าสุดในการศึกษาระบบเศรษฐกิจเปรียบเทียบ แนววิเคราะห์ดังกล่าว ได้ปรากฏในบทความของ David Conn ชื่อ Economic Theory and Comparative Economic Systems : A Partial Literature Survey; Journal of Comparative Economic 2, pp. 355 - 381 (1978) และหนังสือ Egon Neuberger and William Duffy, Comparative Economic Systems : A Decision - Making Approach; Boston, Allyn and Bacon, Inc, 1976.

Section ที่ I, II, III ในส่วนที่ ๒ ของ Library Research ฉบับนี้ ส่วนใหญ่เรียบเรียงจากบทความและหนังสือดังกล่าวข้างต้น ยกเว้นส่วนที่เกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจประเทศไทย และบทสรุป ภัยเหตุผลดังกล่าว Section I, II, III จึงไม่ปรากฏแหล่งเอกสารอ้างอิง

๒.๑ คำนำ

วิธีการตั้งที่ใช้ในการศึกษาระบบเศรษฐกิจเปรียบเทียบนั้น นักเศรษฐศาสตร์ใช้หลักเกณฑ์ทางด้านลัทธิเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ ลัทธิใหญ่ ๆ แบ่งออกเป็น ทุนนิยม สังคมนิยม และคอมมิวนิสต์ ลักษณะการวิเคราะห์ตามแนวแบบลัทธิยมนั้น เริ่มต้นมาจากความขัดแย้งของความคิดทางการเมืองและสังคม ความขัดแย้งของความคิดทางการเมือง และสังคมนั้น เริ่มต้นตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ ๑๘ ในขณะนั้นลัทธิใหญ่ ๆ ที่มีอยู่ได้แก่ ลัทธิทุนนิยม (Capitalism) สังคมนิยมแบบ "utopian" ของพวกนักปฏิรูปของฝรั่งเศส และสังคมนิยมแบบ scientific ของ Marx ลัทธิเหล่านี้มีความขัดแย้งในความคิดพื้นฐานและเป็นที่ถกเถียงกันอย่างกว้างขวางว่ามีผลอย่างไรบ้างต่อระบบสังคมการเมืองในสมัยนั้น

ลักษณะที่สำคัญอันหนึ่งตามแนววิเคราะห์แบบลัทธิก็คือ การเน้นถึงกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน (property ownership) ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญก่อให้เกิดความแตกต่างในค่านระบบเศรษฐกิจ องค์ประกอบว่าด้วยกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเริ่มต้นจากอดีตในสมัยของนักเศรษฐศาสตร์รุ่นคลาสสิกได้แก่ Adam Smith David Ricardo และ John Stuart Mill และนำไปสู่ความแตกต่างของลัทธิ Karl Marx การวิเคราะห์ของ Marx นั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานว่าความขัดแย้งของชนชั้นทางเศรษฐกิจ Marx ได้ให้ความสำคัญของชนชั้นทางเศรษฐกิจ โดยถือเอากรรมสิทธิ์ในเครื่องมือการผลิตเป็นเครื่องกำหนด

นับเป็นเวลากว่า ๕๐ ปี ลัทธิทุนนิยมได้วิวัฒนาการไปตามรูปแบบของเศรษฐกิจและการเมืองตามสภาพความเป็นจริง นักเศรษฐศาสตร์สาขาเศรษฐกิจเปรียบเทียบได้จำแนกลัทธิทุนนิยมออกเป็น ทุนนิยมแบบแข่งขัน (Competitive) ทุนนิยมแบบอุดหนุนด้วยเงินทุน (finance) ทุนนิยมแบบกำหนด (regulated) และทุนนิยมแบบสวัสดิการ สำหรับ

สังคมนิยมหนักจำแนกเป็น สังคมนิยมเสรี (Liberal) สังคมนิยมบังคับ (command) และสังคมนิยมโดยมีตลาดเป็นเครื่องนำ (market)

เพื่อที่จะรักษาระดับการพัฒนาทางค่านระบบเศรษฐกิจเปรียบเทียบ การศึกษาทางสาขาวิชาอื่น จึงเน้นถึงปัญหาต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ :-

ประการแรก ผลจากการที่ระบบเศรษฐกิจเลือกหลักเกณฑ์ว่าด้วยประสิทธิภาพของการผลิตนั้นมีผลสะท้อนต่อระบบเศรษฐกิจอย่างไร ทฤษฎีส่วนใหญ่ทางเศรษฐศาสตร์มุ่งที่จะชี้แนะให้หน่วยผลิต (firms) ผู้บริโภค (consumers) และกลุ่มอื่น ๆ ทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีบทบาทในด้านการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรเพื่อผลิตสินค้าต่าง ๆ รวมทั้งการกระจายผลผลิตไปสู่ผู้บริโภค กล่าวอย่างชัดแจ้งก็คือ หน้าที่ของระบบเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นแบบวางแผน แบบตลาด หรือแบบผสม ต่างก็มีหน้าที่สำคัญในการกำเนิคือทธิพลต่อการตัดสินใจในปัญหาดังกล่าว

ประการที่สอง เป็นปัญหาที่ว่าความเกี่ยวเนื่องระหว่างบทบาทของระบบเศรษฐกิจกับการพัฒนาและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ นักเศรษฐศาสตร์ได้ให้ความสนใจต่อขอบเขตของธุรกิจ เอกชนที่มีตลาดเป็นตลาดไก่นั้นว่ามีผลก่อให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจนั้น เป็นตัวแปรในกระบวนการพัฒนา ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนิยมจะต้องมีความสำคัญต่อการตัดสินใจของระบบเศรษฐกิจ และหลาย ๆ ประเทศต่างก็ย้ำในความเห็นว่า บทบาทของระบบเศรษฐกิจนั้น มีความสำคัญในกระบวนการพัฒนา

ประการที่สาม เป็นปัญหาที่นำพาทายมากปัญหาหนึ่ง ปัญหาที่ว่านั่นคือการวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างระบบต่าง ๆ ของเศรษฐกิจการเมืองและสวัสดิการของสังคม สาธารณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจนั่นก็คือ มุ่งที่จะบรรลุถึงจุดหมายปลายทางขั้นพื้นฐานของสังคม เป็นตนว่า เสรีภาพ ความเสมอภาค ความเป็นประชาธิปไตย ภาวะแวดล้อมของการดำรงอยู่ ตลอดจนถึงปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงอยู่ของประชาชาติ ถึงแม้ว่าจุดหมายเหล่านั้นไม่สามารถ

จับวางได้ แต่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการใช้เครื่องชั่งสามารถบ่งบอกถึงความสำเร็จของระบบเศรษฐกิจนั้น สามารถที่จะตีความให้กระจ่างแจ้งได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของระบบเศรษฐกิจที่สามารถเข้าใจถึงความพึงพอใจส่วนบุคคล และนำความเข้าใจอันนี้ไปกำหนดจุดหมายรวมของสังคม

เพื่อที่จะนำเอาทฤษฎีขั้นพื้นฐานไปใช้ในการแก้ปัญหาต่างกล่าวข้างต้น การศึกษาทางคานระบบเศรษฐกิจ เปรียบเทียบจึงมุ่งที่จะให้เราเข้าใจถึงระบบเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ตลอดจนถึงความเข้าใจในข้อจำกัดต่าง ๆ ของเครื่องมือและเทคนิคในการวิเคราะห์รวมทั้งข้อจำกัดเกี่ยวกับสมมติฐานของสถาบันทางเศรษฐกิจ

๒.๑.๑ แนววิเคราะห์เกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจเปรียบเทียบ (Approach to the Study of Economic Systems)

กล่าวโดยกว้าง ๆ แนวทางศึกษาของเรา มุ่งที่จะใช้แนววิเคราะห์แบบนี้โอคาสลิตศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจ สำคัญของแนววิเคราะห์แบบนี้โอคาสลิตนั้น คือเอาเรื่องของการตัดสินใจเป็นส่วนสำคัญของการวิเคราะห์ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการแสวงหาแนวทางของการวิจัยในด้านระบบเศรษฐกิจ ซึ่งมีผลสะท้อนให้เห็นถึงผลที่จะได้รับจากการนำเอาทฤษฎีดังกล่าวมาใช้ในการแก้ปัญหา ในขณะที่เดียวกันวิธีการอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์นั้น ก็จะนำมาใช้ประกอบในการพิจารณาด้วย

เรายอมรับในเบื้องต้นว่า เรื่องของระบบเศรษฐกิจเป็นเรื่องที่โชกโลกต่าง ๆ ในการตัดสินใจปัญหาทางเศรษฐกิจที่วาทควยการผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิต โดยระบบเศรษฐกิจประกอบขึ้นด้วยโครงร่าง ๓ ส่วน คือ (ก) การตัดสินใจ (decision making = D, การประมวลข่าวสาร (information = I), และแรงจูงใจ (motivation = M)

สาระสำคัญของแนวการวิเคราะห์ของเราจะใช้โครงสร้างทั้งสาม คือ D,I,M เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ระบบเศรษฐกิจ เราเรียกแนวทางวิเคราะห์ว่า "การตัดสินใจ" (decision - making) หรือเรียกอย่างสั้น ๆ ว่า DIM สาระสำคัญของ D,I,M คือเป็นตัวกำหนดที่มีอิทธิพลในการจัดสรรอำนาจในการตัดสินใจระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในระบบเศรษฐกิจได้แก่ รูปแบบของการแลกเปลี่ยนข่าวสาร วิธีการมุ่งใจผู้ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในส่วนที่เกี่ยวกับการผลิต การบริโภค และการกระจายผลิตภัณฑ์

๒.๑.๒ เศรษฐกิจกับระบบเศรษฐกิจ - โครงสร้างของแนวความคิด

ก่อนที่จะพิจารณาดังแนวิเคราะห์ว่าด้วยการตัดสินใจของระบบเศรษฐกิจ เราจะพิจารณาดังโครงสร้างโดยกว้าง ๆ ของระบบเศรษฐกิจ ระบบเศรษฐกิจเป็นตัวแปรเพียงตัวเดียวของปรากฏการณ์ที่สำคัญ และตามรูปที่ ๑ นั้น ชี้ให้เห็นว่า ระบบเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์อย่างไรกับตัวแปรตัวอื่น ๆ ตัวแปรที่สำคัญได้แก่

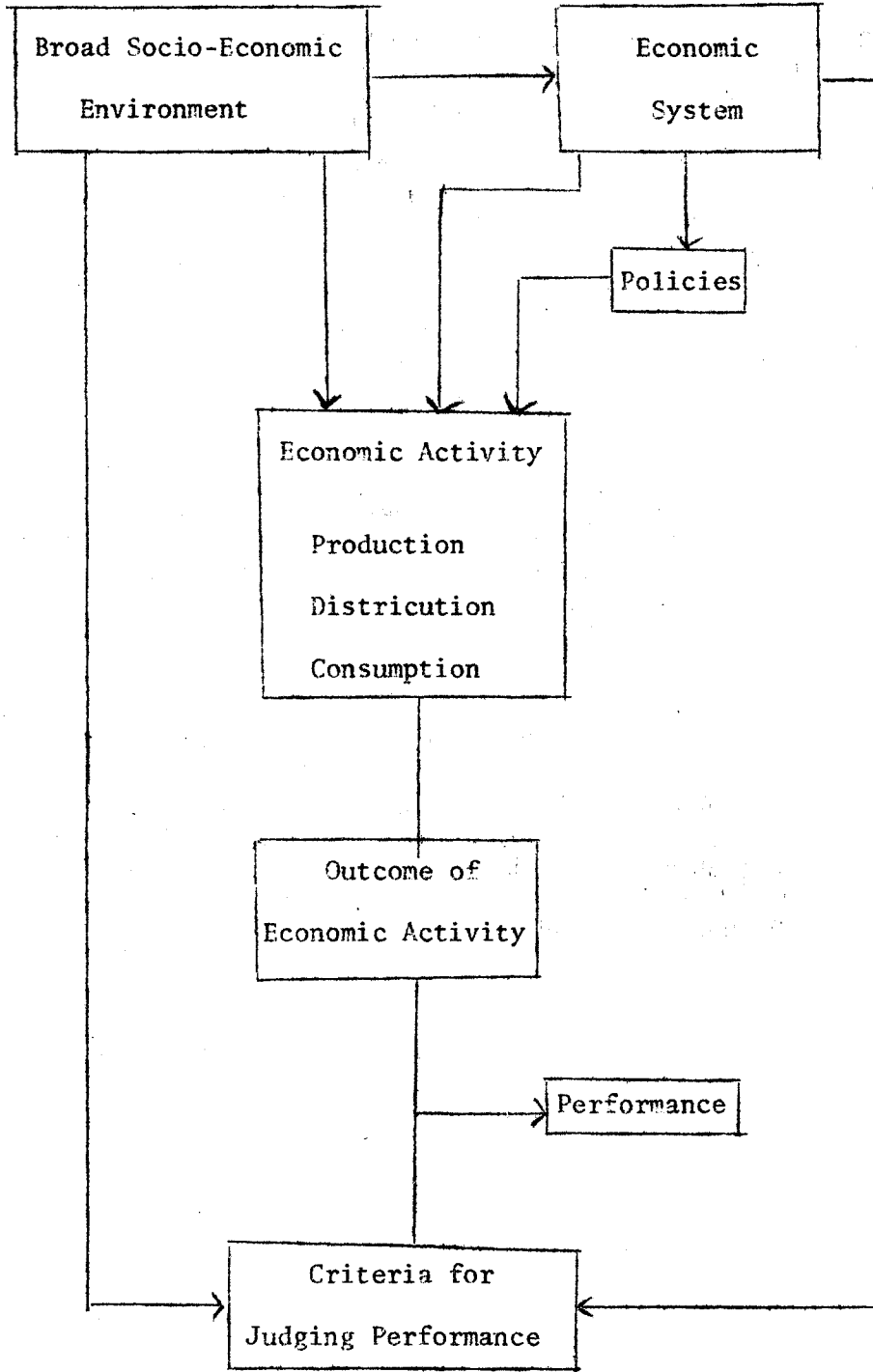
- (๑) ภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างกว้าง ๆ (the broad socioeconomic environment)
- (๒) ระบบเศรษฐกิจ (the economic system)
- (๓) นโยบายของรัฐบาลภายในระบบเศรษฐกิจ (the government policies conducted within this system)
- (๔) ผลจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (the outcome of economic activity)
- (๕) หลักเกณฑ์สำหรับตัดสินใจว่าด้วยลักษณะของการปฏิบัติ (the criteria for judging performance, all of which determine)
- (๖) คุณภาพของลักษณะการปฏิบัติของระบบเศรษฐกิจ (the quality of economy's performance)

ฉะนั้น เราอาจกล่าวได้ว่า แนวปฏิบัติของระบบเศรษฐกิจใด ๆ ซึ่งถูกกำหนด โดย (๑) ความสัมพันธ์ของตัวแปรทางสังคมทั้งหมด (societal relations) และความมั่งคั่งทางทรัพยากร (resource endowment) กับวิทยาการ (ซึ่งเป็นภาวะแวดล้อมหนึ่ง) (๒) โดยสถาบันและหลักเกณฑ์ที่ใช้สำหรับจัดสรรทรัพยากรด้วยโครงสร้างแบบ D,I,1 (๓) โดยนโยบายของรัฐบาลภายใต้ระบบเศรษฐกิจหนึ่ง ๆ ทั้งสามประการ นำมาซึ่งผลของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และเพื่อที่จะประเมินถึงคุณภาพของแนวปฏิบัติของเศรษฐกิจ จึงมีความจำเป็นที่จะหยิบยกเอาหลักเกณฑ์หรือบรรทัดฐานบางประการซึ่งใช้ในการตัดสินผลของกิจกรรมทางเศรษฐกิจมาพิจารณาดู

ดังนั้น ระบบเศรษฐกิจจึงมีลักษณะเป็นตัวแปรตัวหนึ่งในจำนวนตัวแปรหลาย ๆ ตัว ที่มีผลต่อการตัดสินลักษณะแนวปฏิบัติของเศรษฐกิจหนึ่ง ๆ เปรียบกับความจริงข้อหนึ่งที่ว่าสารอื่น ๆ ของระบบเศรษฐกิจได้รับการพิจารณาในฐานะที่เป็นจุดหมายปลายทางของสังคม เช่น กรรมสิทธิ์ของเครื่องมือในการผลิตสังคมเป็นเจ้าของ เป็นต้น

ทั้งหมดนี้ทำให้การศึกษาในเรื่องของระบบเศรษฐกิจ เป็นสาขาหนึ่งที่มีความสำคัญมากในการศึกษาทางสังคมศาสตร์ ความสนใจในเรื่องของระบบนี้สามารถดัดแปลงมาใช้ในการปรับปรุงลักษณะของการปฏิบัติในระบบเศรษฐกิจ ในขณะที่องค์ประกอบของภาวะแวดล้อมบางอย่างเท่านั้น ที่สามารถนำมาใช้ปรับปรุงลักษณะของการปฏิบัติ

พิจารณาภาพ ๒-๑ Overview

เราได้พิจารณาอย่างคร่าว ๆ ถึงขอบเขตอย่างกว้าง ๆ ของความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจแล้ว ต่อไปนี้จะอธิบายถึงรายละเอียดของแต่ละส่วนอีกครั้ง

๒.๑.๓ ภาวะแวดล้อม (The Environment)

ภาวะแวดล้อมหมายถึง องค์ประกอบต่าง ๆ ที่ปฏิบัติการอยู่ในระบบเศรษฐกิจและการตัดสินใจทางเศรษฐกิจที่มีการพิจารณาใหม่ รวมตลอดไปถึงทรัพยากรทางมนุษย์และทรัพยากรวัตถุดิบ ระดับของวิทยาการ ขนาดและแหล่งที่ตั้งของประเทศ ทัศนียภาพและความพึงพอใจของประชากร แนวความคิด และระบบสังคมการเมืองที่เป็นอยู่ และสิ่งที่ต้องพิจารณาประกอบไปด้วยก็คือ การแทรกแซงจากภายนอกประเทศ รวมถึงปัจจัยที่อยู่นอกเหนือการควบคุม ได้แก่ ภูมิอากาศ ภัยธรรมชาติ

ความไม่แน่นอนอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของภาวะแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อการศึกษาระบบเศรษฐกิจ ถ้าหากการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับหลักที่แน่นอน หมายถึงภาวะแวดล้อมไม่เปลี่ยนแปลงแล้ว ก็เป็นการง่ายที่จะกำหนดดูหนทางในการตัดสินใจโดยใช้แนวทางเดิมอยู่ตลอดเวลา " The traditional way of doing things " แล้วถ้าภาวะแวดล้อมดำรงอยู่โดยไม่เปลี่ยนแปลงในระยะเวลาอันสมควรแล้ว กิจกรรมทางเศรษฐกิจจะดำรงอยู่ในสภาวะเดิมเปรียบเสมือนกิจวัตรประจำวัน เมื่อเป็นเช่นนั้น การตัดสินใจเกี่ยวกับองค์การทางเศรษฐกิจก็เป็นเรื่องที่ไม่สำคัญ

Proctor Thomson ได้ให้ความเห็นไว้ว่า " ในภาวะที่ปราศจากความไม่แน่นอน การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจก็เป็นเรื่องที่ซ้ำซาก ผู้ประกอบการก็จะไม่ปรากฏในระบบเศรษฐกิจ การบริหารและการตัดสินใจก็เป็นเรื่องที่ไม่จำเป็น ปัญหาทางเศรษฐกิจก็จะคงอยู่ต่อไปเป็นระยะเวลายาวนาน ภาวะความยากจนและการขาดแคลนทรัพยากรก็จะอยู่ควบคู่กับระบบเศรษฐกิจ ภาวะแวดล้อมก็จะเป็นเรื่องที่น่าเบื่ออย่างไม่มีรู้จักจบสิ้น "

ภาวะแวดล้อมของระบบเศรษฐกิจส่วนใหญ่แล้ว จะเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเป็นไปได้หลายทาง ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางเทคนิค การสื่อสารคมนาคม การเปลี่ยนแปลงทางการลงทุนและเงินทุน รวมตลอดไปถึงกำลังคน การเปลี่ยนแปลงของโภคภัณฑ์ นำไปสู่การตัดสินใจของผู้ผลิตและผู้บริโภค

การเปลี่ยนแปลงของภาวะแวดล้อมดังกล่าว มีผลอย่างสำคัญต่อการวิเคราะห์ระบบเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ก็เนื่องจากเหตุผลที่ว่า การเปลี่ยนแปลงของภาวะแวดล้อมนั้น มีผลต่อการตัดสินใจ ซึ่งสืบเนื่องมาจากความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการตัดสินใจ เกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรและแรงงาน การขยายตัวของเศรษฐกิจโดยมีตลาดเป็นกลไกนั้น ได้เติบโตควบคู่กับความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านทางการผลิต เช่น อุตสาหกรรมครัวเรือนและหัตถกรรมใด ๆ วิชาการไปสู่การผลิตที่ทันสมัย เพื่อตอบสนองความต้องการของโลก การเปลี่ยนแปลงในลักษณะดังกล่าวทำให้มีความจำเป็นต่ออาศัยข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และนำไปสู่ความร่วมมือในการตัดสินใจ เกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจที่สัมพันธ์กัน

๒.๑.๘ นโยบายรัฐบาล (The Outcome of Economic Activity)

เมื่อใดก็ตามที่เอกชนหรือรัฐบาลมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนแล้ว การเผชิญกับภาวะแวดล้อมเฉพาะด้านที่ปฏิบัติการอยู่ในระบบเศรษฐกิจ เอกชน หรือรัฐบาลจะต้องตัดสินใจด้วยการตัดสินใจที่ถูกต้องเพียงอันเดียว ในภาวะเช่นนั้น สาระของการตัดสินใจอาจกล่าวได้ว่าเป็นการกำหนดล่วงหน้าและไม่สูงส่งสำคัญเท่าใดนัก แต่ในภาวะความเป็นจริงหาได้เป็นอย่างที่วางไม่ รัฐบาล ชุรกิจเอกชน และผู้บริโภคต่างก็ตกอยู่ในที่นี้ซึ่งลำบากในการตัดสินใจ ซึ่งล้วนแล้วแต่มีผลต่อเสถียรภาพของผลิตภัณฑ์รวมทั้งการจ้างงาน ฯลฯ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจดังกล่าว ล้วนแล้วแต่ต้องคำนึงนโยบายที่เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของภาวะแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา ในขณะที่เดียวกันก็ต้องพยายามรักษาคู่จุดมุ่งหมายต่าง ๆ ซึ่งมีความขัดแย้งกันอยู่ นโยบายที่ใช้สำหรับแก้ไขปัญหาก็หรือการตัดสินใจโดยเฉพาะของรัฐบาลนั้น มีผลอย่างชัดเจนต่อระบบเศรษฐกิจ และถือว่าเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการปฏิบัติของ เศรษฐกิจทั้งหมด

๒.๑.๕ ผลอันเนื่องมาจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (The Outcome of Economic Activity)

จุดมุ่งหมายขั้นต้นของกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้แก่ การผลิตและบริการ ในสถานการณ์ของภาวะแวดล้อมต่าง ๆ โดยเฉพาะ แรงงาน ทุนที่สะสมไว้ และวิทยาการ สามารถนำมาทำการผลิตในหลาย ๆ แนวทางสำหรับสินค้าทางานานาชนิด ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าว เป็นที่หวังว่า การตัดสินใจทางเศรษฐกิจจะสามารถนำไปสู่แนวทางที่ใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิต อย่างมีประสิทธิภาพสำหรับองค์ประกอบของสินค้าและบริการขั้นสุดท้าย เพื่อบรรลุถึงผลิตผล สูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ในขณะเดียวกัน ก็น่าเป็นห่วงว่า จุดหมายปลายทางดังกล่าวข้างต้นมักจะถูก ยึดถือเป็นจุดหมายอันเดียวที่สำคัญยิ่งของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งความจริงแล้ว ยังมี จุดหมายทางเศรษฐกิจและสังคมอีกมากมายที่มีความสำคัญต่อประชากรของระบบเศรษฐกิจ ได้แก่

๑. ความเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจ หรือการสงวนไว้ซึ่งความสามารถ ทางการผลิตของระบบเศรษฐกิจ รวมทั้งการจัดการทรัพยากรดิบต่าง ๆ และความก้าวหน้า ของทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรที่เป็นเงินทุน
๒. ระดับการจ้างงานเต็มที่
๓. เสถียรภาพของราคาและผลิตผล
๔. ภาวะคุณภาพของดุลยภาพการชำระเงินในระยะเวลาที่สมควร
๕. อำนาจและศักดิ์ศรีของประเทศชาติ
๖. ความเสมอภาคของการกระจายรายได้และความมั่นคงของระบบ เศรษฐกิจหรือโอกาสที่จะแสวงมาซึ่งรายได้และความอุดมโภคา
๗. เสรีภาพในการตัดสินใจ เกี่ยวกับสวัสดิการกับการให้ส่วนกลางเป็นศูนย์กลางตัดสินใจในเรื่องดังกล่าว
๘. การดำรงไว้ซึ่งภาวะแวดล้อม ศิลธรรม และจริยธรรมอันเป็นคุณค่า ทางสังคม

๒.๑.๖ หลักเกณฑ์เกี่ยวกับแนวปฏิบัติ (Performance Criteria)

เมื่อเทียบยกเอาผลทางตรงและทางอ้อมของกิจกรรมทางเศรษฐกิจมาพิจารณา เป็นที่เห็นได้ชัดว่า การตัดสินใจเลือกระหว่างผลที่จะได้รับกับการสละผลใดทางอื่นนั้น เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และการลำดับความพึงพอใจสำหรับจุดหมายต่าง ๆ รวมทั้งบรรทัดฐานเป็นสิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจให้แจ่มแจ้ง จุดหมายทางเศรษฐกิจบางอย่างอาจจะขัดแย้งกันอยู่ในตัว และความพึงพอใจของจุดหมายทางเศรษฐกิจจะเปลี่ยนแปลงไปตามกลุ่มชนทางเศรษฐกิจในประเทศหนึ่งรวมทั้งระหว่างประเทศ และเมื่อเวลาผ่านไป จุดหมายทางเศรษฐกิจของแต่ละกลุ่มชน ก็จะเปลี่ยนไป แม้แต่จุดหมายของบุคคลหนึ่งก็อาจจะเปลี่ยนแปลงได้เมื่อเวลาผ่านไป แนวโน้มของความขัดแย้งอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของจุดหมายทางเศรษฐกิจดังกล่าวนำไปสู่ปัญหาสำหรับการศึกษาในวิชาการระบบเศรษฐกิจเปรียบเทียบ และเป็นสาระสำคัญของการศึกษาระบบเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ในปัจจุบัน โดยเฉพาะประเทศจีน ยังการ

Koopmans และ Montias ได้กล่าวถึงบรรทัดฐานในลักษณะต่าง ๆ อย่างน่าสนใจ ในที่นี้จะกล่าวถึงบรรทัดฐานของผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ (prevailing norms) และบรรทัดฐานที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้สำหรับศึกษาในวิชาการระบบเศรษฐกิจเปรียบเทียบ (Comparor's norms) บรรทัดฐานของผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ เป็นบรรทัดฐานที่เกิดจากการลำดับความพอใจของผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ เกี่ยวกับปัญหาทางเศรษฐกิจ ตามคำอธิบายของ Abram Bergson เรียกว่าบรรทัดฐานว่าเป็นผู้อำนวยการของระบบเศรษฐกิจ (System's directors) หมายความว่า บรรทัดฐานที่วางออกมาจะเป็นลำดับความพอใจของจุดหมายทางเศรษฐกิจภายใต้หน่วยงานที่กำหนดให้วางแผนส่วนกลาง หรือเป็นบรรทัดฐานที่มาจากความพอใจของผู้นำของบริษัทใหญ่ ๆ รวมตลอดถึงสภาพแรงงานในระบบที่มีการแข่งขันแบบไม่สมบูรณ์ อย่างเช่น สหรัฐอเมริกา

สำหรับบรรทัดฐานที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้สำหรับศึกษาในวิชาการระบบเศรษฐกิจเปรียบเทียบ เป็นบรรทัดฐานที่นักศึกษาวិชาการระบบเศรษฐกิจเปรียบเทียบกำหนดขึ้นเพื่อใช้เปรียบเทียบ

แนวปฏิบัติของระบบเศรษฐกิจ เช่น นักศึกษาอาจจะเปรียบเทียบประสิทธิภาพของการผลิต หรืออัตราเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์ประชาชาติเบื้องต้นของระบบเศรษฐกิจต่าง ๆ

ประเด็นสำคัญก็คือว่า เราไม่สามารถถกเถียงถึงแนวปฏิบัติของระบบเศรษฐกิจใดระบบเศรษฐกิจหนึ่งได้ ถ้าหากไม่มีการกำหนดบรรทัดฐานขึ้นอย่างชัดเจนเสียก่อน

๒.๑.๗ ระบบเศรษฐกิจ (The Economic System)

ในการวิเคราะห์ในเรื่องของระบบเศรษฐกิจ เราจะนำความเห็นเกี่ยวกับ DIM มาพิจารณาวิเคราะห์ระบบเศรษฐกิจ ระบบเศรษฐกิจที่วางประกอบด้วยองค์ประกอบ ๓ ส่วน ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อกัน

(ก) โครงสร้างว่าด้วยการตัดสินใจ (The Decision-making Structure)

เป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคมที่ควบคุมอำนาจในการตัดสินใจของสมาชิกในสังคม เป็นการชี้ให้เห็นว่าอำนาจในการตัดสินใจนั้นอยู่ที่ใคร และใครเป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องใดบ้างภายใต้ฐานอำนาจที่มีอยู่

(ข) โครงสร้างว่าด้วยข่าวสารและข้อมูล (The Information Structure)

เป็นส่วนที่ควบคุมกลไกและขั้นตอนของการรวบรวมข่าวสาร การแปลงข่าวสาร การดำเนินการเกี่ยวกับข่าวสาร การเก็บรักษาข่าวสาร รวมทั้งการเลือกสรรข่าวสารที่มีอยู่ และวิเคราะห์ข้อมูลทางเศรษฐกิจ เป็นการติดต่อโดยทั่วไปของการสื่อสารภายในหรือระหว่างหน่วยต่าง ๆ ในระบบเศรษฐกิจ โครงสร้างดังกล่าวนี้จะทำหน้าที่ให้ข้อมูลและข่าวสารแก่ผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ ข้อมูลและข่าวสารนั้นจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจโดยทั่วไป รวมทั้งการปฏิบัติงานและสิ่งอื่น ๆ จะดำเนินการ เพราะการตัดสินใจของทุก ๆ หน่วยงานทางเศรษฐกิจจะต้องเกี่ยวข้องกับการแปลงข่าวสาร กระบวนการในการเดินเรื่องว่าด้วยข้อมูลของภาวะแวดล้อมโดยทั่วไปนี้มีความสำคัญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจรวมว่าด้วยปัญหาทางเศรษฐกิจ

(ค) โครงสร้างความคิดแรงจูงใจ (The Motivation Structure)

ในขณะที่โครงสร้างความคิดการตัดสินใจนั้น เป็นการจัดสรรอำนาจในการตัดสินใจของหน่วยงานต่าง ๆ ในระบบเศรษฐกิจ โครงสร้างความคิดแรงจูงใจนั้น เป็นการนำอำนาจในการตัดสินใจไปใช้ สำคัญสำคัญของแรงจูงใจนั้นก็คือ พยายามโน้มน้าวให้ทุกหน่วยงานหนึ่งปฏิบัติตามเจตจำนงของผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ

ถึงแม้ว่า การวิเคราะห์เกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจของเราจะแยกพิจารณาออกเป็น ๓ ส่วนก็ตาม องค์ประกอบทั้ง ๓ ส่วนนี้ จะต้องเกี่ยวโยงกันและมีความสัมพันธ์ต่อกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานในระบบเศรษฐกิจ

๒.๒ แนววิเคราะห์หาคำช่วยการตัดสินใจ (A Decision-Making or DIM Approach)

แนววิเคราะห์หาคำช่วยการตัดสินใจ หรือ DIM พิจารณาระบบเศรษฐกิจ โดยถือว่าการตัดสินใจเป็นกลไกสำหรับการจัดการ เรื่องการผลิต การบริโภค และการแจกจ่ายผลิตภัณฑ์ กระบวนการหาคำช่วยการตัดสินใจในส่วนที่เกี่ยวกับการแจกจ่ายอำนาจเพื่อการตัดสินใจ เราเรียกว่า The Decision-making structure ส่วนการรวบรวมข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจสามารถทำการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ เราเรียกว่า the information structure และกลไกที่ผู้มีอำนาจตัดสินใจนำผลแห่งการตัดสินใจของตนไปปฏิบัติการณ์ เราเรียกว่า The Motivation structure.

๒.๒.๑ โครงสร้างหาคำช่วยการตัดสินใจ (The Decision-making Structure)

อำนาจในการตัดสินใจนั้น จะถูกกำหนดโดยอำนาจทางกฎหมาย จุดมุ่งหมายของการตัดสินใจก็เพื่อที่จะเลือกหนทางในการปฏิบัติให้บรรลุผลแห่งการตัดสินใจหรือเพื่อที่จะชักนำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของปฏิบัติตาม หนทางที่จะชักนำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของปฏิบัติตามนั้น สามารถกระทำไดดังนี้ :-

๑. เพิ่มหรือลดการปฏิบัติการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการใช้อำนาจแท้จริงหรือใช้อิทธิพลที่มีผลต่อการรับรู้ หรือทางเลือกของหน่วยงานดังกล่าว

๒. ใช้อิทธิพลในการกำหนดผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นให้เป็นอย่างที่ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจต้องการให้เป็นหรือใช้อิทธิพลเปลี่ยนแปลงการรับรู้ของหน่วยงานที่จะปฏิบัติการ เพื่อบรรลุถึงผลที่ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจต้องการให้เป็น

๓. เปลี่ยนแปลงจุดมุ่งหมายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของควยการ เปลี่ยนแปลงความพึงพอใจเพื่อให้บรรลุถึงผลต่าง ๆ ที่ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจต้องการให้เป็น

อำนาจมีหลายรูปแบบ ในที่นี้จะไม่กล่าวถึงเรื่องรูปแบบของอำนาจ แต่จะกล่าวถึงลักษณะของอำนาจ อำนาจเป็นพลังอย่างหนึ่ง เป็นพลังที่มีอิทธิพลหรือใช้เพื่อการตัดสินใจ อำนาจตามคำนิยามของ Weber คือแนวโน้มที่มีอิทธิพลในระบบสังคม มุ่งที่จะนำระบบเศรษฐกิจและสังคมให้เป็นไปตามจุดหมายที่ตนเองกำหนดไว้ ถึงแม้ว่าจะมีการต่อต้านอำนาจดังกล่าวก็ตาม

ความหมายขั้นพื้นฐานของอำนาจก็คือ เป็นพลังในการตัดสินใจซึ่งจะมีผลนำไปสู่การตัดสินใจรูปแบบใหม่ตามจุดหมายปลายทางของผู้มีอำนาจ

สิ่งที่พิจารณาต่อไปก็คือ ฐานอำนาจที่จะตัดสินใจ แหล่งที่มาของอำนาจมีอยู่ ๔ แหล่ง ได้แก่ โดยประเพณี โดยการบังคับ โดยกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน และโดยข่าวสาร นอกจากนี้ ก็ได้แก่อำนาจที่มาจากกรมออบหมาย เช่น อำนาจที่มาจากทบวงกรมต่าง ๆ และอำนาจที่มาจาก การเลือกตั้ง ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจอาจจะได้รับอำนาจมาจากหลายทาง โดยเฉพาะทางใดทางหนึ่งเท่านั้น

ส่วนสำคัญที่สุดในโครงสร้างว่าด้วยการตัดสินใจ ได้แก่ การแจกจ่ายอำนาจในการตัดสินใจ หมายความว่า ใครเป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องอะไร การวิเคราะห์ว่าด้วยระบบนั้นมักจะพิจารณาปัญหาดังกล่าวไปในเรื่องของกรรวมอำนาจ (centralization) กับการกระจายอำนาจในการตัดสินใจ (decentralization)

ขอบเขตของการรวมอำนาจในองค์การบริหารนั้น มักจะพิจารณาถึงว่า หน่วยงานระดับสูงนั้นควบคุมในส่วนทว่าด้วยอำนาจในการตัดสินใจของหน่วยงานที่อยู่เบื้องล่างมากน้อยเพียงใด

ขอบเขตของการควบคุมของหน่วยงานระดับสูงนั้นจะเป็นอย่างไร ย่อมขึ้นอยู่กับจำนวนหน่วยงาน และความสำคัญของการตัดสินใจที่ควบคุมโดยหน่วยงานระดับสูงเป็นสิ่งแรก และขั้นตอนก็คือ รูปแบบที่หน่วยงานระดับสูงใช้ควบคุมหน่วยงานที่อยู่เบื้องล่างว่าเป็นรูปแบบใด

หมายความว่า หน่วยงานระดับสูงใช้อำนาจบังคับหน่วยงานที่อยู่เบื้องล่าง เพื่อปฏิบัติการเฉพาะ
อย่างหรือเปล่า (กล่าวคือ หน่วยงานที่อยู่เบื้องล่างไม่อำนาจในการตัดสินใจเลย) หน่วยงาน
ระดับสูงเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติการของหน่วยงานที่อยู่เบื้องล่างหรือเปล่า หน่วยงานระดับสูง
ใช้สิทธิพลในการกำหนดผลอันเกิดจากการตัดสินใจของหน่วยงานที่อยู่เบื้องล่างหรือเปล่า
หรือหน่วยงานระดับสูงพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงเป้าหมายตามหน้าที่ของหน่วยงานที่อยู่เบื้องล่าง
หรือเปล่า ?

๒.๒.๓ โครงสร้างวาทกรรมข่าวสารและข้อมูล (The Information Structure)

โครงสร้างวาทกรรมข่าวสารและข้อมูลเป็นส่วนที่เกี่ยวกับกลไกและขั้นตอนของ
การรวบรวมข่าวสาร การส่งกระจายข่าวสาร กระบวนการจัดการเกี่ยวกับข่าวสาร การเก็บ
รักษาข่าวสาร การกรองข่าวสาร และวิเคราะห์ข้อมูลตัวเลขทางเศรษฐกิจ

ถ้าหน่วยงานที่ทำหน้าที่ตัดสินใจ มีความรอบรู้เกี่ยวกับแนวทางต่าง ๆ ที่ตนจะเลือก
ปฏิบัติ และสภาวะการณส่วนอื่นเอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติการแล้ว ก็หมายความว่า หน่วยงานทั้งหลาย
ที่ปฏิบัติการภายในระบบเศรษฐกิจจะมีความสมบูรณ์ในด้านโครงสร้างวาทกรรมข่าวสารและข้อมูล
ความสำคัญของโครงสร้างวาทกรรมข่าวสารและข้อมูลก็คือ การจัดการข่าวสารและข้อมูลให้แก่อนายงานที่
ทำหน้าที่ตัดสินใจ เพื่อที่จะลดความไม่แน่นอนในขณะภาวะแวดล้อม และสถานการณ์ของระบบเศรษฐกิจ
เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ความจริงแล้ว การที่เราสามารถเข้าใจถึงความแตกต่างของกระแส
ข่าวสารที่สัมพันธ์ต่อการตัดสินใจของผู้นำที่เกี่ยวของนั้น นับได้ว่าเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์มาก
กระแสข่าวสารจึงกล่าวมียู่สองทาง ทางแรกก็คือ กระแสข่าวที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของ
แนวทางต่าง ๆ ที่เขาจะเลือกปฏิบัติการ ทางที่สองก็คือ กระแสข่าวที่เกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ
ที่เกี่ยวของกับผลของการปฏิบัติการในข้อแรก เมื่อมาถึงตอนนี้ เราอาจจะกล่าวได้ว่า หน้าที่ของ
โครงสร้างวาทกรรมข่าวสารและข้อมูลคือ ความพยายามที่จะลดความไม่แน่นอนเกี่ยวกับการตัดสินใจ
ลักษณะของภาวะแวดล้อมและโครงสร้างวาทกรรมแรงจูงใจจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบของโครงสร้าง

ว่าด้วยข่าวสารและข้อมูล การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจและความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจ รวมทั้งอัตราการเปลี่ยนแปลงทยอยขึ้น จะมีผลทำให้ภาระของโครงสร้างว่าด้วยข่าวสารและข้อมูลเพิ่มมากขึ้น และทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องอุทิศทรัพยากร เพื่องานด้านข่าวสารและข้อมูล ขนาดของการรวมอำนาจว่าด้วยการตัดสินใจและลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการจัดการเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจ จะเป็นเครื่องกำหนดทั้งขอบเขตและรูปแบบของโครงสร้างว่าด้วยข่าวสารและข้อมูลให้เป็นอย่างไร

สิ่งสำคัญเกี่ยวกับโครงสร้างว่าด้วยข่าวสารและข้อมูล ได้แก่ ลักษณะของทิศทางเกี่ยวกับกระแสข่าวสาร กระแสข่าวสารอาจจะเริ่มจากเบื้องบนมาสู่เบื้องล่าง หรืออาจจะเป็นการติดต่อระหว่างหน่วยงานในระดับเดียวกัน กระแสข่าวสารที่มาจากเบื้องบนลงสู่เบื้องล่างนั้น มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจที่ใช้การวางแผนโดยส่วนกลาง ตัวอย่างเกี่ยวกับกระแสข่าวที่มาจากเบื้องบนลงสู่เบื้องล่างนั้น ได้แก่ การที่หน่วยผลิตรายงานข้อมูลเกี่ยวกับกำลังผลิต สินค้าคงคลัง กำลังคน ฯลฯ ไปยังหน่วยงานที่อยู่เบื้องบนและเบื้องบนมีคำสั่งมายังเบื้องล่าง เพื่อกำหนดการเกี่ยวกับปัจจัยการผลิตดังกล่าว ส่วนการติดต่อส่งข่าวสารของหน่วยงานที่อยู่ระดับเดียวกันนั้น เป็นลักษณะที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจที่มีตลาดเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ ระบบตลาดเป็นระบบที่การเจรจาซื้อขายกันนั้น งานที่เกี่ยวข้องไม่มิตบหาที่ในการตัดสินใจโดยตรง และการติดต่ออาจจะกระทำโดยผ่านคนกลางก็ได้

ปัญหาเกี่ยวกับการรวมอำนาจทางด้านข่าวสาร และข้อมูลมีความสำคัญ เช่นเดียวกับการรวมอำนาจเกี่ยวกับการตัดสินใจ ความคิดที่เป็นประโยชน์ในด้านการรวมอำนาจเกี่ยวกับข่าวสารและข้อมูลก็คือ การที่หน่วยงานหนึ่งในระบบเศรษฐกิจมีขอบข่ายงานเกี่ยวกับข่าวสารข้อมูลอย่างกว้างขวาง โดยข่าวสารข้อมูลดังกล่าวเป็นสิ่งจำเป็นต่อการปฏิบัติการของหน่วยงานอื่น ๆ ลักษณะของแนวทางในการติดต่อ ตลอดจนคุณภาพและปริมาณของการดำเนินงานเกี่ยวกับข่าวสารและประสิทธิภาพของการสื่อสาร รวมทั้งเนื้อหาของสาระของข้อมูลจะเป็นตัวกำหนดขอบเขตของการรวมอำนาจเกี่ยวกับข่าวสารและข้อมูล

สิ่งที่เกี่ยวข้องโดยใกล้ชิดกับโครงสร้างวาทะยาวสารข้อมูล ได้แก่ ปัญหาของการประสานงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ จากการวิเคราะห์ตั้งแต่แรกเกี่ยวกับโครงสร้างวาทะยาวสารและข้อมูล เราตั้งสมมติฐานไว้ว่า หน่วยงานที่หันหน้าตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ จะตัดสินใจโดยอิสระจากการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่น การตั้งข้อสมมติฐานดังกล่าวไม่ตรงกับความเป็นจริง เพราะโดยความเป็นจริงแล้ว จะมีภาวะการทางเศรษฐกิจหลายอย่าง ซึ่งจะกำหนดผลจากการปฏิบัติการของหน่วยงานอื่น ๆ เช่น ถ้าหากมีผู้ลงทุนต้องการตั้งโรงงานซีเมนต์ การตัดสินใจนั้นย่อมเกี่ยวข้องกับนักลงทุนอื่น ๆ ที่ต้องการลงทุนเช่นเดียวกัน กล่าวคือ มีผลต่อผู้รับเหมาก่อสร้าง มีผลต่อบริษัทขนส่งซีเมนต์

ความหมายของการประสานงานหมายถึง การที่มีอำนาจในการตัดสินใจรับรู้ถึงข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับการตัดสินใจของหน่วยงานอื่น เพราะการตัดสินใจของหน่วยงานอื่นจะมีผลกระทบต่อการทำงานของอีกหน่วยงานหนึ่ง กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการประสานงานเป็นหลักประกันที่จำเป็นสำหรับแก้ปัญหาความขัดแย้งของการตัดสินใจของหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งจะมีผลต่อประสิทธิภาพของระบบเศรษฐกิจ

ในกรณีที่โครงสร้างวาทะยาวสารข้อมูลไม่ได้ให้ข้อมูลที่เพียงพอแก่หน่วยงานที่หันหน้าในการตัดสินใจ เพื่อบรรลุจุดหมายในการประสานงานแล้ว จะมีทางเลือกอยู่สองทาง คือ (ก) พยายามเปลี่ยนแปลงโครงสร้างวาทะยาวสารข้อมูลเพื่อให้หน่วยงานได้รับข้อมูลที่จำเป็น (ข) ให้หน่วยงานที่หันหน้าในการตัดสินใจมอบหมายอำนาจในการตัดสินใจให้แก่หน่วยงานอื่น ทมข่าวสารและข้อมูลเพียงพอ

๒.๒.๔ โครงสร้างวาทะยาวแรงจูงใจ (The Motivation Structure)

สาระสำคัญของโครงสร้างวาทะยาวแรงจูงใจ เป็นส่วนที่หน่วยงานทางเศรษฐกิจใช้เป็นกลไกสำหรับนำการตัดสินใจไปปฏิบัติ หมายความว่า เป็นแนวทางที่หน่วยงานทางเศรษฐกิจสามารถทำให้หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามความต้องการของตน หน่วยงานหนึ่งอาจมี

อิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของอีกหน่วยงานหนึ่งด้วยการจำกัดทางเลือกของอีกหน่วยงานหนึ่ง หรือควบคุมผลของการปฏิบัติงานของหน่วยงานหนึ่ง รวมทั้งเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นทางค่านิยมที่จะได้รับจากการปฏิบัติงาน (อาจจะกระทำโดยการโฆษณาชวนเชื่อหรือการล้างสมอง) ระบบเศรษฐกิจส่วนใหญ่มักจะใช้วิธีการดังกล่าวในลักษณะที่แตกต่างกัน เพื่อให้บรรลุถึงโครงสร้างवादวยแรงจูงใจ อย่างเช่น องค์การบริหารแบบราชการก็จะใช้กลไกโครงสร้างवादวยแรงจูงใจ โดยการจำกัดการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่อยู่เบื้องล่าง (ซึ่งเราเรียกว่า การบริหารแบบกระจายอำนาจ - administration decentralization)

ในขณะที่องค์การบริหารที่ไม่ใช่ระบบราชการจะควบคุมผลที่เกิดจากการปฏิบัติงานของหน่วยงานทางเศรษฐกิจ (ซึ่งเราเรียกว่า กระจายอำนาจโดยการควบคุม - manipulative decentralization) ส่วนที่ใช้โครงสร้างवादวยแรงจูงใจเพื่อเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นทางค่านิยมที่จะได้รับจากการปฏิบัติคนนั้นเป็นตัวอย่งที่รุนแรงกว่าตัวอย่งที่กล่าวไปแล้วข้างต้น

เพราะวิธีการของการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นนั้น ใช้วิธีการโฆษณาชวนเชื่อและล้างสมองเพื่อเปลี่ยนทัศนคติและเปลี่ยนการยอมรับทางค่านิยมหรือบรรทัดฐานของประชาชนในระบบเศรษฐกิจ

ส่วนประกอบที่สำคัญของโครงสร้างवादวยแรงจูงใจได้แก่ incentive structure เป็นการให้แรงจูงใจกำหนดพฤติกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อให้เป็นไปตามจุดหมายของผู้นำนโยบายในการตัดสินใจ ความหมายของ incentive กว้างขวางมาก ทุกอย่างอยู่ภายใต้อิทธิพลในการกำหนดพฤติกรรมทางเศรษฐกิจถือได้ว่าเป็นแรงจูงใจที่เกิดจาก incentive ทั้งสิ้น เช่น การให้ความยกย่อง การยกระดับความเป็นอยู่ของคน การให้สินจ้างรางวัล เป็นต้น

III การนำเอาแนววิเคราะห์แบบ DIM มาใช้กับ
ระบบเศรษฐกิจที่เป็นจริง (The DIM Approach to the Study
of Actual Economic System)

๒.๓ ระบบเศรษฐกิจบางประเทศ

๒.๓.๑ ระบบเศรษฐกิจสหรัฐอเมริกา (The United States)

ขอบเขตในการใช้อำนาจตัดสินใจทางเศรษฐกิจของส่วนราชการและส่วน
เอกชน ในระบบเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันแบบไม่สมบูรณ์ (imperfectly competitive
system) จะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของการตัดสินใจ การตัดสินใจนั้น สามารถ
แบ่งออกเป็นสามส่วน โดยพิจารณาจากผลของการตัดสินใจ ได้แก่ (๑) ส่วนที่เกี่ยวข้อง
องค์ประกอบของผลิตภัณฑ์สุดท้ายและบริการ รวมทั้งเป้าหมายทางเศรษฐกิจ อย่างเช่น
ความสามารถของการเจริญเติบโต และอัตราความเร็วในการใช้ทรัพยากร (๒) ส่วน
ที่เกี่ยวข้องกับการบรรลุถึงเป้าหมายที่ไม่ใช่เป้าหมายทางเศรษฐกิจอย่างเช่น ศักดิ์ศรีของประเทศ
ชาติ (๓) ส่วนที่เกี่ยวข้องเสรีภาพส่วนบุคคล

แต่ละส่วนของการตัดสินใจดังกล่าวข้างต้น จะมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด
และมีความสำคัญในค่านำนาจตัดสินใจที่แตกต่างกัน การตัดสินใจอันหนึ่งอาจมีความสำคัญ
กว่าอีกอันหนึ่ง เช่น เรื่องของความสามารถในการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะมีความสำคัญ
ในตัวของมันเอง ถ้าหากอำนาจในการตัดสินใจนั้นไม่ไปเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจอันอื่น หรือ
ผลของการตัดสินใจของหน่วยอื่น

ในระบบเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันแบบไม่สมบูรณ์ ผู้บริโภคจะเป็นผู้มีอำนาจ
ตัดสินใจในเรื่องของปริมาณและองค์ประกอบของสินค้า ชั้นสุดท้ายภายใต้ขอบเขตของทรัพยากร

ที่จำกัด ตามลักษณะที่เป็นจริง ระบบเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันแบบไปสมบูรณ์นั้น อำนาจในการตัดสินใจที่กล่าวไปแล้วจะขึ้นอยู่กับนักธุรกิจและรัฐบาล หมายความว่า รัฐบาลจะเป็นผู้ขอผลิตผลและปัจจัยการผลิตเพื่อตอบสนองแก่ธุรกิจเอกชน ในขณะที่ธุรกิจเอกชนจะเป็นผู้เริ่มในด้านการผลิตและการกระจายผลผลิตไปยังผู้บริโภค เมื่อเป็นเช่นนั้น ก็เป็นการยากที่จะตีความว่าอธิปไตยของผู้บริโภค (consumer sovereignty) ในระบบเศรษฐกิจดังกล่าวนั้น เป็นอำนาจตัดสินใจโดยผู้บริโภคอย่างสมบูรณ์ตามทฤษฎีที่ใช้ระบบตลาดเป็นกลไกในการจัดสรรทรัพยากร อย่างเช่น สหรัฐอเมริกา

ในส่วนที่กล่าวควยเป้าหมายทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การกระจายรายได้ ความเจริญเติบโต และการจัดสรรทรัพยากร ถือว่ามีความสำคัญกว่าเรื่องอื่น ๆ ในระบบเศรษฐกิจอย่างเช่น สหรัฐอเมริกา การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการผลิตและการกระจายรายได้มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เพราะการจัดสรรทรัพยากรนั้น เป็นตัวกำหนดเกี่ยวกับการจ้างงานในขณะเดียวกันการจ้างงานก็เป็นตัวกำหนดรายได้ของแรงงาน การจัดการทางด้านการจัดสรรปัจจัยการผลิตและการจ้างงานในระบบเศรษฐกิจดังกล่าวจะอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยผลิตซึ่งเป็นของธุรกิจเอกชน ในขณะเดียวกัน การจำหน่ายปัจจัยการผลิตให้แก่หน่วยผลิตก็มีส่วนต่อการตัดสินใจของหน่วยผลิต บทบาทของฝ่ายจัดหาปัจจัยการผลิตให้แก่หน่วยผลิตนั้น ได้แก่ (๑) กำหนดราคาและปริมาณของปัจจัยการผลิต ซึ่งมีผลกระทบต่อปัจจัยการผลิตโดยทั่วไป (๒) กำหนดกฎเกณฑ์โดยผ่านองค์การทางรัฐบาล เช่น การกำหนดอาณาบริเวณในด้านการใช้ที่ดิน กฎหมายว่าด้วยการใช้แรงงานเด็ก ภาษีและเงินอุดหนุนในด้านการลงทุน กฎเกณฑ์เหล่านี้ เป็นกระบวนการทางการเมืองซึ่งกลุ่มผลประโยชน์ หรือประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจผ่านรัฐบาลของตน

ในทางทฤษฎีระบบเศรษฐกิจอย่างสหรัฐอเมริกา การตัดสินใจเพื่อกำหนดอัตรากำลังผลิตและขนาดของผลิตผลนั้น มีลักษณะเป็นแบบกระจายอำนาจ (decentralized) ผู้บริโภคจะทำหน้าที่ตัดสินใจเกี่ยวกับการบริโภคของตน การขยายเงินทุนและการทดแทนทุน

หลักหรือจะขึ้นอยู่กับกำไรของหน่วยธุรกิจเอกชน เพราะฉะนั้น หน่วยผลิตก็จะเป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับรูปแบบและอัตราการสะสมทุนอันใหม่ การสะสมทุนของหน่วยผลิตจะกระทำไ้มากน้อยแค่ไหน ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของรายรับที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปี รวมทั้งดุลยพินิจของหน่วยผลิตเกี่ยวกับสภาวะการณ์ในอนาคตและผลกำไรที่ได้รับจากการลงทุน

ระบบการแข่งขันที่ไม่สมบูรณ์สมัยใหม่ รัฐได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการกำหนดสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวไปแล้ว การที่รัฐเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจว่าควยการลงทุนของหน่วยผลิตนั้น ก็เนื่องมาจากเหตุผลที่ว่า ธุรกิจเอกชนอาจจะจัดสรรทรัพยากรอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากการคาดคะเนเกี่ยวกับการบริโภคของครัวเรือนที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ในปัญหาเศรษฐกิจทั้งหมดโดยรัฐบาลเอง

โครงสร้างราคาควบคุมและข่าวสาร

สิ่งทีระบบเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันแบบสมบูรณ์ให้ความสำคัญได้แก่ ประสิทธิภาพในการได้มาซึ่งข้อมูลและข่าวสาร ระบบเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันสมบูรณ์ ต้องการได้มาซึ่งข่าวสารและข้อมูลสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการตัดสินใจควยการใช้จ่ายทรัพยากรเพียงเล็กน้อย ข่าวสารและข้อมูลทหน่วยงานต้องการนำมาใช้ก็เพื่อจะลดความไม่แน่นอนของภาวะเศรษฐกิจ เช่น หน่วยผลิตต้องการทราบถึงความเคลื่อนไหวของราคาสินค้าจากหน่วยผลิตอื่น ๆ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ เลย

ระบบเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันแบบสมบูรณ์จะไม่พิจารณาดังข้อมูลและข่าวสารจะไดมาจากที่ใดหรือต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างไรหรือไม่ รวมทั้งไม่สนใจต่อปัญหาที่ว่าหน่วยผลิตจะสามารถตัดสินใจอย่างมีเหตุผลโดยใช้ราคาปัจจุบันของตลาดเป็นกรณีอย่างเดียวกับที่กำหนดปริมาณผลิตผล แต่เมื่อระบบที่มีการแข่งขันแบบสมบูรณ์ได้วิวัฒนาการไปสู่ระบบที่มีการแข่งขันแบบไม่สมบูรณ์ ปัญหาว่าควยข่าวสารและข้อมูลได้ปรากฏชัดเจน ผู้ประกอบการไม่สามารถจะใช้กรณีราคาตลาดเป็นเครื่องตัดสินใจแต่เพียงประการเดียว เขาต้องคำนึงถึงปฏิกิริยาของ

คู่แข่งมีความต้องการอย่างไรบ้าง รวมทั้งพร้อมที่จะเสียค่าใช้จ่ายสำหรับการรวบรวมและจัดการเกี่ยวกับข้อมูลทางเทคนิคเพื่อที่จะโคคาคคะเนอุปสงค์ในอนาคต และอุปทานของสินค้าคู่แข่งชั้นทำการผลิต รวมตลอดไปถึงปัจจัยการผลิตที่จะหามาได้ในตลาดที่แข่งขันกันระหว่างผู้ซื้อ

นอกจากนี้แล้ว ไม่ว่าจะ เป็นระบบที่มีการแข่งขันแบบสมบูรณ์หรือไม่สมบูรณ์ ทางก็ต้องแสวงหาข้อมูลเพื่อการตัดสินใจในด้านการลงทุนในระบบ ถ้าเปรียบเทียบระหว่างระบบที่มีการแข่งขันแบบสมบูรณ์กับการแข่งขันแบบไม่สมบูรณ์ในด้านการตัดสินใจ เกี่ยวกับปริมาณผลผลิตและการเปลี่ยนแปลงทางด้านราคาแล้ว ระบบเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันแบบสมบูรณ์จะได้เปรียบเพียงเล็กน้อยในด้านประสิทธิภาพควยข่าวสารและข้อมูล เพราะระบบที่มีการแข่งขันแบบไม่สมบูรณ์นั้น ก็ยังใช้กลไกราคาและตลาดเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจอยู่นั่นเอง และถ้าเปรียบเทียบระหว่างระบบที่มีการวางแผนกับระบบที่ใช้ตลาดเป็นกลไกทางก็ต้องมีค่าใช้จ่ายทางด้านจัดหาและรวบรวมข้อมูลข่าวสาร ในประเด็นนี้ ไม่ว่าจะ เป็นระบบใด ก็ไม่มีความแตกต่างกัน เพราะทางก็ต้องมีต้นทุนทางด้านข่าวสารและข้อมูล และการพัฒนาของระบบเศรษฐกิจที่ใช้ตลาดเป็นกลไกสวนทว่าควยโครงสร้างข้อมูลและข่าวสาร เพื่อให้หน่วยผลิตและผู้บริโภคทำการตัดสินใจนั้น ได้ปรากฏทั้งทางตรงและทางอ้อม ควยลักษณะดังกล่าวนี้ จึงเป็นการยากที่จะบอกวาระบบเศรษฐกิจที่ใช้ตลาดเป็นกลไกนั้น ตลาดจะกำหนดราคาของข้อมูลและข่าวสารโดยอัตโนมัติโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ เลย

ระบบเศรษฐกิจที่ใช้ตลาดเป็นกลไกอย่างเช่น สหรัฐอเมริกา กลไกราคาเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดหาข้อมูลให้กับหน่วยผลิตและผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อเปรียบเทียบกับระบบที่ใช้การวางแผนเป็นเครื่องใช้ในการตัดสินใจว่าควยการผลิตและการบริโภค ทั้งนี้ก็ควยเหตุผลที่ว่า ราคาตลาดสามารถปรับตัวได้อย่างดีต่อภาวะการขาดแคลนของสินค้าได้อย่างรวดเร็ว แต่ก็ไม่เสมอไป ข้อได้เปรียบของภาวะการแข่งขันแบบไม่สมบูรณ์นั้น ก็คือ กลไกราคาไม่ใช่เป็นเครื่องมือเพื่อการแข่งขัน หมายความว่า ราคาจะไม่เปลี่ยนแปลงหรือยืดหยุ่นมากเท่ากับระบบที่มีการแข่งขันแบบสมบูรณ์แต่ในขณะเดียวกัน กลไกราคาในระบบที่มีการแข่งขันแบบไม่สมบูรณ์ จะปรับตัวต่อการขาดแคลนของสินค้าอย่างเชื่องช้า

โครงสร้างวาทควยข่าวสารและข้อมูลในระบบเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา
จะมีลักษณะกระจายอำนาจในระดับ macroeconomic เช่นเดียวกับโครงสร้างวาทควย
การตัดสินใจ การติดต่อสื่อสารทางข่าวสารและข้อมูลจะเป็นการติดต่อของผู้บริหารในระดับ
เดียวกัน ไม่ใช่จากเบื้องบนลงสู่เบื้องล่าง อย่างเช่น ระบบเศรษฐกิจที่ใช้วางแผนแบบโดย
ส่วนกลาง

แต่ในระดับ microeconomic โครงสร้างวาทควยข่าวสารและข้อมูลของ
ธุรกิจเอกชนส่วนใหญ่จะมีแนวโน้มไปสู่การรวมอำนาจ เป็นการสื่อสารระหว่างผู้บริหารระดับ
สูงกับผู้บริหารในระดับต่ำกว่า ข่าวสารทางเทคนิคจะส่งจากส่วนองไปยังส่วนบน และส่วนบน
จะมีคำสั่งมายังหน่วยงานที่อยู่เบื้องล่างอีกทีหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ธุรกิจเอกชนบางแห่งได้
พยายามกระจายอำนาจในการตัดสินใจ โดยการกำหนดศูนย์กลางในการตรวจสอบถึงผลกำไร
(the formation of profit center) ในขณะเดียวกันก็มีการกระจายอำนาจเกี่ยวกับ
ข่าวสารและข้อมูลโดยให้ใช้การเปลี่ยนแปลงของราคาเป็นเครื่องมือแทนที่จะใช้คำสั่งหรือรายงาน
เป็นเครื่องมือในการกำหนดเป้าหมาย

โครงสร้างวาทควยแรงจูงใจ

โครงสร้างวาทควยแรงจูงใจของระบบเศรษฐกิจแบบสหรัฐอเมริกาจะตอบสนอง
แก่หน่วยผลิตที่ผลิตสินค้าตรงตามความต้องการของผู้บริโภคและหน่วยงานของรัฐบาล เช่น
การผลิตเพื่อหน่วยงานทางทหาร หน่วยผลิตที่ผลิตเพื่อรัฐบาลจะได้รับการสนับสนุนในด้านเงินทุน
บางอย่าง เช่น ทุนสำหรับวิจัยผลิตผลและพัฒนาการ

หน่วยผลิตในระบบเศรษฐกิจอย่างสหรัฐอเมริกา โครงสร้างวาทควยแรงจูงใจ
จะประกอบด้วย ผลตอบแทนทางวัตถุในรูปของเงินเดือน โบนัส เงินบำเหน็จบำนาญ และสำหรับ
ผลตอบแทนที่ไม่ใช่วัตถุกัน ได้แก่ การสร้างเอกลักษณ์ระหว่างเป้าหมายของหน่วยธุรกิจกับ
เป้าหมายของส่วนบุคคลให้สอดคล้องกัน รวมทั้งการสร้างสถานภาพทางตำแหน่งงานให้
เป็นที่ยอมรับในสังคม

แรงจูงใจจากผู้จัดการ (The Motives of Managers)

อำนาจในการตัดสินใจร่วมกันของธุรกิจเอกชนขึ้นอยู่กับ ผู้บริโภค ผู้จัดการ ของหน่วยธุรกิจ ผู้ถือหุ้น สหภาพแรงงาน และรัฐบาล ผู้สังเกตการณ์เกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจ สหรัฐอเมริกาได้สรุปความเห็น ว่าอำนาจของผู้จัดการของสวนธุรกิจเอกชนนั้นมักจะมากกว่าฝ่ายอื่น ๆ ทั้งนี้ เป็นเพราะว่าผู้จัดการของธุรกิจเอกชนสามารถควบคุมและจัดการเกี่ยวกับ ขาวสารและข้อมูล และถ้าพิจารณาในค่านานาที่และจุดมุ่งหมายแล้ว แรงจูงใจจากผู้จัดการ และหน้าที่ของผู้จัดการในฐานะผู้บริหารของธุรกิจเอกชน มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจมาก เราสามารถที่จะพิจารณาถึงพฤติกรรม และการพัฒนาการของอำนาจของผู้จัดการธุรกิจเอกชน ได้ในหลายรูปแบบ

แนวความคิดว่าช่วยพฤติกรรมของหน่วยธุรกิจเอกชนนั้น สามารถแบ่งออกเป็น สี่แนวทาง แต่ละแนวความคิดจะมีความเห็นเกี่ยวกับอำนาจในการตัดสินใจ หรือแรงจูงใจจาก ผู้จัดการที่แตกต่างกัน แนวคิดดั้งเดิมอันแรกได้แก่ การที่เจ้าของธุรกิจเป็นผู้จัดการเอง หรือว่าจ้างผู้จัดการดำเนินธุรกิจ เพื่อบรรลุถึงเป้าหมายในการแสวงหากำไรสูงสุด อำนาจของผู้จัดการในกรณีดังกล่าวจะอยู่ในระดับต่ำมาก ส่วนแนวคิดอีกสามแนวได้แก่ การบริหารในรูปแบบ บริษัทขนาดใหญ่ โดยมีผู้บริหารบริษัทมีบทบาทสำคัญในด้านสูงใจ หรืออย่างน้อยก็มีส่วนในการ กำหนดจุดหมายปลายทางของบริษัท

แนวความคิดอีกสามแนวนั้น อันแรกได้แก่ ผู้จัดการใช้อำนาจในการตัดสินใจ ในทางที่หลักประกันมั่นคงจากการลงทุนเป็นหลักสำคัญ แนวคิดอันนี้ให้ เห็นว่าผู้จัดการใช้ กลยุทธ์แบบ satisficing strategy ซึ่งมุ่งจะทำผลกำไรสูงสุดให้แก่เจ้าของธุรกิจ เพื่อที่ตัวผู้จัดการจะได้อำนาจสูงสุด William Baldwin ได้ชี้ให้เห็นว่ากลยุทธ์เพื่อสนองความพอใจให้แก่เจ้าของธุรกิจของผู้จัดการ ซึ่งเราเรียกว่า satisficing strategy นั้น เป็นวิธีการสอดคล้องกันระหว่างฝ่ายจัดการกับเจ้าของธุรกิจ ในขณะที่ฝ่ายจัดการมุ่งที่จะ ให้ได้รายได้สูงสุด ฝ่ายเจ้าของกิจการก็มุ่งที่จะให้ได้มาซึ่งผลตอบแทนจากการลงทุนที่สูงสุดด้วย

แนวคิดที่สอง William Baumol และ Robin Harris มีความเห็นว่า ผู้จัดการของบริษัทมักจะเพิ่มปริมาณขาย หรือขยายธุรกิจให้เจริญเติบโตขึ้นมากกว่าจะมุ่งหวังกำไรสูงสุด แนวคิดดังกล่าวมีข้อสมมติฐานว่า ผู้จัดการบริษัทดำเนินธุรกิจโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสนองความต้องการของตนเอง รวมทั้งต้องการยอมรับจากสังคมในการดำเนินธุรกิจขนาดใหญ่ที่มีความมั่นคง ถึงแม้จะมีผลกำไรในอัตราที่ต่ำก็ตาม ตามแนวคิดดังกล่าวผู้จัดการอยู่ภายใต้ข้อจำกัดที่ว่า เขาต้องตัดสินใจเพื่อพยุงราคาหุ้น และรักษาระดับเงินปันผลเพื่อความมั่นคงของบริษัท ถึงแม้จะได้รับผลตอบแทนจากการลงทุนที่ต่ำก็ตาม

ความเจริญเติบโตของธุรกิจกับปริมาณขายนั้น มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด และถ้าหากข้อสมมติฐานของ Baumol หรือ Marris ที่กำหนดไว้ว่า ผู้จัดการบริษัทดำเนินธุรกิจโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสนองความต้องการของตนเอง รวมทั้งการยอมรับจากสังคมในการดำเนินธุรกิจขนาดใหญ่ที่มีความมั่นคงนั้น เป็นจริงแล้ว การใช้ขายงบประมาณเพื่อวิจัยและพัฒนาธุรกิจ รวมทั้งด้านการลงทุนเพื่อขยายกำลังผลิตและการจัดการจะมีงบประมาณสูงกว่ากรณีอื่น ๆ ในด้านรายได้ของหน่วยธุรกิจก็จะต่ำกว่าการดำเนินธุรกิจ โดยเจ้าของกิจการ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ ธุรกิจ在美国 ธุรกิจที่ดำเนินโดยเจ้าของกิจการจะสูงกว่ารูปที่ผู้จัดการดำเนินงานอย่าง Baumol และ Marris ได้กล่าวไว้

แนวคิดที่สาม ผู้จัดการบริษัทจะใช้อำนาจในการตัดสินใจในขอบเขตที่จำกัด และการใช้อำนาจจัดการตามแนวคิดนี้ก็เป็นอิสระจากเจ้าของกิจการ และเป็นอิสระจากผู้บริหารโลก แต่จะดำเนินธุรกิจโดยการชี้แนะของผู้ถือหุ้นที่เสี่ยงอย่างมากในการกำหนดเป้าหมาย รวมทั้งรับฟังความคิดเห็นของฝ่ายลูกจ้าง และดำเนินการสอดคล้องของตามเป้าหมายของสังคม

รูปแบบบริหารงานของธุรกิจ เอกชนทั้งสี่แบบดังกล่าว เป็นการสรุปอย่างย่อ เพื่อให้เห็นถึงการวิจัยทางเศรษฐศาสตร์จุลภาคว่าควยอำนาจในการตัดสินใจและมูลเหตุของแรงจูงใจภายใต้โครงสร้างของระบบตลาดที่มีการแข่งขันแบบไม่สมบูรณ์อย่างระบบเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา

๒.๓.๒ ระบบเศรษฐกิจสหภาพโซเวียต (The Soviet Union)

จุดเริ่มต้นของระบบเศรษฐกิจสหภาพโซเวียต (Origins of the Soviet Economic System)

ความขัดแย้งระหว่างระบบปกครองของรัฐบาลซาร์ (Czarist Government) กับประชาชนได้เริ่มต้นขึ้นในสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ในสมัยนั้นนโยบายของพระเจ้าซาร์มุ่งที่จะดำเนินสงครามต่อต้านการรุกรานของเยอรมัน ในขณะที่ประชาชนต้องประสบกับปัญหาเศรษฐกิจ และเห็นว่าการดำเนินสงครามนั้น เป็นการสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ประกอบกับการใช้อำนาจอย่างเผด็จการของระบบซาร์ เบียดจูงใจคนนำไปสู่การปฏิวัติในเดือนมีนาคม ๑๙๑๗ เป็นการสิ้นสุดการปกครองโดยระบบกษัตริย์ของประเทศรัสเซีย ในปีเดียวกันนี้เอง รัสเซียได้มีรัฐบาลชั่วคราวโดยการนำของ Kerenski Kerenski ยังดำเนินนโยบายในการทำสงครามกับฝ่ายเยอรมันต่อไป Lenin ซึ่งคัดค้านในการทำสงครามได้ทำการปฏิวัติเป็นครั้งที่สองในปีเดียวกัน คือ เดือนพฤศจิกายน ๑๙๑๗ Neuberger & Duffy ให้ความเห็นว่า การปฏิวัติของรัสเซียเป็นการปฏิวัติแบบ Leninist ไม่ใช่เป็นการปฏิวัติโดย Marxist เพราะตามทฤษฎีของ Marx นั้น Marx มีความเห็นว่า การปฏิวัติแบบคอมมิวนิสต์นั้น จะเกิดขึ้นภายหลังจากที่ระบบนายทุนได้บรรลุถึงจุดสุดท้ายของการพัฒนาประเทศ นอกจากนั้นแล้ว Marx ยังมีความเห็นต่อไปว่า ประเทศรัสเซียไม่ใช่ประเทศที่จะเกิดการปฏิวัติโดยชนชั้นกรรมาชีพ แต่ Lenin กลับเห็นว่า ประเทศรัสเซีย คือ ประเทศที่จะมีการเริ่มต้นปฏิวัติและนำไปสู่การปฏิวัติทั่วโลก Lenin ยังมีความเห็นต่อไปว่า คณะบุคคลที่ได้มีการรวมตัวกันอย่างพร้อมเพรียงก็สามารถนำการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองได้

นักวิชาการหลายคนได้โต้เถียงว่า การปฏิวัติของรัสเซียเป็นการพยายามนำทฤษฎีของ Marx มาใช้ในขณะที่ประเทศรัสเซียยังไม่พร้อม โดยเฉพาะทางด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ยิ่งไปกว่านั้นประวัติศาสตร์ของประเทศรัสเซียได้ปกครองโดยระบบกษัตริย์ที่มีอำนาจเด็ดขาด และกดขี่ข่มเหงประชาชนมาเป็นระยะเวลายาวนาน โดยเฉพาะในยุคของพระเจ้าซาร์

การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจก่อนการปฏิวัตินี้ รัฐบาลของประเทศรัสเซีย เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมมาโดยตลอด ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการที่ประเทศรัสเซียเป็นประเทศที่ คอยพัฒนามาชานาน Alexander Gerschenkron ให้ความเห็นว่า สาเหตุของความ คอยพัฒนาทางเศรษฐกิจนี้เองที่ทำให้รัฐบาลต้องมีบทบาทสำคัญในการดำเนินการทางด้าน เศรษฐกิจ

ภายหลังจากการปฏิวัติในเดือนพฤศจิกายน ๑๙๑๗ ผู้คุมอำนาจทางการเมือง ได้ใช้ระบบการวางแผนส่วนกลางแบบรวมอำนาจทางเศรษฐกิจ ในขณะที่เดียวกันก็มิยอมให้ มีการกระจายอำนาจพร้อมกับเรียกร้องให้มีการรวมตัวเพื่อเอกภาพในการปกครองซึ่ง เรียกว่า War Communism อุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์รัสเซียในขณะนั้นคือ มุ่งที่จะสร้างระบบ การปกครองโดยลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างรวดเร็ว เพื่อยุติภาวะฉุกเฉินของสงครามกลางเมือง เป้าหมายทางอำนาจเศรษฐกิจนั้นมาตกอยู่ที่รัฐบาลกลาง อุตสาหกรรม การธนาคาร การค้า ระหว่างประเทศถูกโอนเข้าเป็นของรัฐโดยสมบูรณ์ การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจนั้น ถูกรวมอำนาจโดยเด็ดขาด แต่ข้อมูลข่าวสารเพื่อการตัดสินใจนั้นยังไม่เพียงพอ การบังคับ บัญชาและการ เรียกร้อยเพื่อเอกภาพนั้นไม่สามารถทดแทนหลักจิตใจด้วยการให้ผลตอบแทน จึงมีการต่อต้านโดยคนงานและชาวนา การริรอนผลผลิตจากชนบทเพื่อตอบสนองความต้องการ ของตัวเมืองนั้นไม่ประสบผลสำเร็จ และนำไปสู่การขาดแคลนผลผลิตเพื่อการบริโภคสำหรับ ตัวเมือง จุดหมายปลายทางในการดำเนินการ เพื่อรณรงค์ไปสู่ระบบคอมมิวนิสต์นั้นจึง เลื่อนลง เต็มที่ (abandonment of economic system of War Communism) และด้วยความเชี่ยวชาญทางปฏิบัติของ Lenin Lenin จึงประกาศนโยบายเศรษฐกิจ ใหม่ (New Economic Policy = NEP) ในเดือนมีนาคม ๑๙๒๑ นโยบายเศรษฐกิจ ใหม่ของ Lenin ยังคงควบคุมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ การธนาคาร และการค้าระหว่างประเทศ เรียก "Commanding heights" ในขณะเดียวกันก็ค่อย ๆ กระจายอำนาจการบริหารทาง ด้านการค้าภายใน อุตสาหกรรมขนาดเล็ก และการเกษตร นโยบายใหม่นี้ กลไกตลาดมีส่วน สำคัญในการประสานงานในระบบเศรษฐกิจ ในขณะเดียวกันผลกำไรก็เริ่มมุ่งจูงใจนำไปสู่

การตัดสินใจที่แม่นยำและมีประสิทธิภาพ นับเป็นความสำเร็จของนโยบายเศรษฐกิจใหม่ของ Lenin ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งภายใน

ในช่วง ๑๐ ปี นับแต่ปี ๑๙๒๐ การโต้แย้งวาทะการพัฒนากุตสาหกรรม (Great Industrialization Debate) เพื่อใช้เป็นวิธีการในการพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศโซเวียตเป็นข้อโต้แย้งที่สำคัญมากอันหนึ่ง สาระสำคัญของ Great Industrialization Debate ได้รวมถึงบทบาทของเกษตรกรรมในการพัฒนาเศรษฐกิจ อัตราการพัฒนาที่เหมาะสมรวมถึงอัตราการลงทุนที่เหมาะสม ข้อโต้แย้งดังกล่าวนับได้ว่าเป็นกรณีหนึ่งซึ่งให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของกลยุทธ์ในการพัฒนากับตัวแปรทางระบบเศรษฐกิจ เราจะไม่พิจารณาในรายละเอียดของข้อโต้แย้งดังกล่าว แต่จะพิจารณาถึงนโยบายที่ Stalin ใช้ในทางปฏิบัติการ Stalin ได้ใช้ข้อโต้แย้งวาทะการพัฒนากุตสาหกรรมเพื่อกำจัดแนวความคิดที่ขัดแย้งกันระหว่างฝ่ายซ้ายและฝ่ายขวา ในช่วงเวลาดังกล่าวคือ ๑๙๒๕ Stalin มีอำนาจมากในประเทศและเป็นผู้นำที่คุมอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์ไว้ นโยบายที่ Stalin ใช้ก็คือ ระดมเงินทุนเพื่อพัฒนากุตสาหกรรม ส่วนใหญ่ก็เป็นการลงทุนในสินค้าประเภททุน เงินทุนส่วนใหญ่ก็นำมาจากการบังคับเก็บรวบรวมเงินออมของชาวนา ข้อแตกต่างระหว่างฝ่ายซ้ายกับนโยบายของ Stalin ก็คือ นโยบาย Stalin บรรลุเป้าหมายโดยการใช้อำนาจเผด็จการรวบรวมหลังจากชาวนา แทนที่จะใช้นโยบายอุตสาหกรรมด้วยการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเกษตรกรรม นโยบายของฝ่ายซ้ายนั้นมีผลทำให้อัตราการแลกเปลี่ยนทางการค้าของอุตสาหกรรมได้เปลี่ยนแปลงเกษตรกรรม กล่าวคือ สินค้าอุตสาหกรรมจะมีราคาสูงกว่าสินค้าทางเกษตรกรรม การใช้อำนาจเผด็จการเพื่อรวมอำนาจชาวนานั้นเป็นการเสียสละอย่างมหาศาลของชนชั้นชาวนา และยังผลเสียหายต่อภาคเกษตรกรรมที่ยาวนานมาก แต่ในแง่ของการเมืองและการปฏิวัติชน โดยใช้อำนาจการของพรรคคอมมิวนิสต์นั้น นับได้ว่าประสบความสำเร็จพอสมควร ความสำเร็จของนโยบายของ Stalin ก็คือ การที่สามารถบังคับผลิตผลทางการเกษตรเพื่อการยังชีพของประชากรที่อยู่ในตัวเมือง ตลอดจนถึงการ

ป้อนวัตถุดิบทางการเกษตร เพื่ออุตสาหกรรม และส่งผลิตผลทางด้านการเกษตรส่งออก เพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าทุน แต่ในขณะเดียวกันชาวนาก็มีชีวิตอยู่อย่างอดอยาก

นักวิชาการมีความรู้สึกเศร้าใจต่อการใช้อำนาจที่เกินขอบเขตของ Stalin แต่กับนักวิชาการหลายคนได้แย้งว่านโยบายของ Stalin เป็นนโยบายที่ชอบด้วยเหตุผล เพราะเขาไม่มีทางเลือกที่จะโยกย้ายทรัพยากรทางด้านเกษตรกรรมเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรม แต่สำหรับกลุ่มที่นิยมการพิจารณาแบบย้อนกลับในอดีต (revisionist) ได้โต้แย้งกลับว่า การพัฒนาที่รวดเร็ว นั้น สามารถที่จะทำได้โดยไม่ต้องใช้ระบบเผด็จการรวมพลังชาวนา (collectivization) ก็ได้ และยิ่งไปกว่านั้น การพัฒนาระบบเศรษฐกิจของโซเวียต อาจจะไปได้มากกว่าที่เห็นโดยนโยบายแบบเผด็จการรวมพลังชาวนา การยอมรับในกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลทางการเกษตรยังสามารถดำเนินการพัฒนาในระยะยาวได้ควย นโยบายการยอมรับกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลสามารถพัฒนาประเทศได้ด้วยการใช้ระบบภาษีที่เก็บจากผลิตผลทางการเกษตร ซึ่งจะมีผลกระทบที่เหมือนต่อการดำเนินชีวิตของชาวนาน้อยกว่าการใช้ Colectivization.

การวางแผนส่วนกลางโดยการบังคับของระบบเศรษฐกิจแบบโซเวียต

(The Soviet - Type Centrally Planned Command Economy)

การวางแผนเศรษฐกิจโดยส่วนกลาง (centrally planned economy = CPE) ได้มีผลต่อระบบเศรษฐกิจโซเวียตมาเป็นเวลาสี่สิบปี ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง กลุ่มประเทศยุโรปตะวันออกได้นำไปใช้เพื่อจัดการกับระบบเศรษฐกิจของตน ลักษณะของการวางแผนส่วนกลางก็คือ อำนาจการตัดสินใจเกี่ยวกับเป้าหมายทางเศรษฐกิจนั้น ขึ้นอยู่กับส่วนกลางโดยสมบูรณ์ ใช้การวางแผนส่วนกลางในการกำหนดจุดหมายของผู้รับผิดชอบในระบบเศรษฐกิจ ใช้วิธีการบังคับตามสายบังคับบัญชาเพื่อปฏิบัติการตามแผนที่กำหนด ขึ้นต่อไปก็กำหนดราคาและแรงจูงใจ แทนที่จะปล่อยให้ราคาและแรงจูงใจทำงานในระบบโดยอัตโนมัติ กล่าวโดยสรุปแล้ว

การวางแผนส่วนกลางนั้น การตัดสินใจวาดรอยเป่าหมายทางเศรษฐกิจ และแหล่งข่าวสาร
ข้อมูลนั้นขึ้นอยู่กับส่วนกลางเพียงส่วนเดียว ในขณะที่การตัดสินใจวาดการผลิตภัณฑ์จะดำเนินงาน
และกำหนดโดยวิธีการกระจายอำนาจไปสู่หน่วยงานต่าง ๆ ถึงแม้ว่าในระบบดังกล่าวจะยาก
ถึงการเปลี่ยนความคิดของประชาชนให้เป็นสิ่งคมนิยมโดยแท้ก็ตาม ความพยายามในการใช้
วิธีจูงใจต่าง ๆ นั้น ทางสถานภาพและวัตถุประสงค์ยังเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือระบบการวางแผน
ส่วนกลาง การบังคับนั้นแม้บางโอกาสตามคำสั่งของส่วนกลางที่ต้องการให้เป็นไปตามจุดประสงค์
ของผู้นำทางการ เมือง

ระบบวางแผนส่วนกลางที่ซับซ้อนในสหภาพโซเวียตไม่ใช่เป็นระบบที่ปฏิบัติการ
โดยใช้ข่าวสารข้อมูลผสมแบบเพื่อดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างเหมาะสม แต่เป็น
วิธีการที่ซับซ้อนเพื่อทดสอบวาระบบการวางแผนส่วนกลางนั้นเหมาะสมกับการพัฒนาหรือไม่
เราเรียกว่า trial-and-error เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติมากกว่าเป็นเรื่อง
ของระบบ

ก่อนที่จะกล่าวถึงโครงสร้างวาดการตัดสินใจซึ่งจะนำมาใช้กับระบบ
เศรษฐกิจโซเวียต เราจะพิจารณาดังส่วนสำคัญของการวางแผนส่วนกลาง โดยจะเริ่มต้น
พิจารณาดังเป้าหมาย (goals) และองค์ประกอบอื่น ๆ อีกทงส่วนที่อธิบายถึงสาระสำคัญของ
ของระบบเศรษฐกิจ และกลยุทธ์ในการพัฒนา

๑. ส่วนที่วาดรอยเป่าหมาย (Goals)

(ก) ความเจริญเติบโตที่รวดเร็วและพัฒนาทางอุตสาหกรรมผู้นำพรรค
คอมมิวนิสต์เซียมมุ่งที่จะเร่งการพัฒนาเศรษฐกิจด้วยอัตราที่สูง โดยหลักการแล้ว อัตราการ
พัฒนาที่ผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียตกำหนดไว้นั้น เป็นอัตราที่สูงกว่าประเทศที่ตลาดเป็น
กลไก เหตุผลหลายอย่างที่ผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์โดยอ้างถึงความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่
รวดเร็ว ได้แก่ การขยายอำนาจทางเศรษฐกิจและแสนยานุภาพทางทหารของประเทศรัสเซีย

ให้รุดหน้าเท่าที่จะกระทำได้ และเพื่อที่จะพิสูจน์ว่าระบบของรัฐเซีย นั้น เป็นระบบเศรษฐกิจ
ที่อยู่เหนือประเทศอื่น และเพื่อให้ระบบสังคมบรรลุถึงอุดมการณ์ของคอมมิวนิสต์ให้เร็วที่สุด
เท่าที่จะเร็วได้

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาทุก ๆ ด้านของระบบเศรษฐกิจแล้ว อัตราความ
เจริญในแต่ละด้านเมื่ออัตราความเจริญไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งนำไปสู่รูปแบบการขยายตัวที่ไม่
เสมอภาคกัน (unbalanced growth) การขยายตัวทางอุตสาหกรรมนั้น เป็นไปอย่าง
เต็มอัตรา โดยเฉพาะสินค้าประเภททุนและอุตสาหกรรมบางประเภท เช่น อุตสาหกรรมเหมือง
แร่ อุตสาหกรรมถลุงเหล็ก และผลิตภัณฑ์เครื่องจักรกล การขยายตัวอย่างรวดเร็วของสินค้า
ทางอุตสาหกรรมนำไปสู่ภาวะคั่งพูนทางด้านเกษตรกรรม ผู้ที่รับผิดชอบในการวางแผน
มีความไม่แน่ใจและเกรงกลัวความล้มเหลวที่อาจมีขึ้นจากชนชั้นชาวนา การส่งเสริมให้
ภาคอุตสาหกรรมเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วนั้น ดำเนินไปโดยไม่ได้ตระหนักถึงข้อกำหนดทาง
ด้านทรัพยากรธรรมชาติ เป็นข้อบกพร่องของ CPE ' s

(ข) การรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง (Centralization)

ลักษณะการรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลางนั้น จะมีลักษณะสองประการ คือ ประการแรก ใช้การ
วางแผนส่วนกลางเป็นกลไกในการประสานงาน ประการที่สอง ใช้อำนาจในการบังคับบัญชา
เป็นกลไกในการในการนำแผนพัฒนาไปปฏิบัติการ กล่าวโดยสรุปแล้ว การรวมอำนาจไว้
ที่ส่วนกลางนั้น หมายถึง วางแผนโดยส่วนกลาง (centralized planning) และควบคุม
กิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยส่วนกลาง (central control of economic activities)
ในทางปฏิบัติการรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลางนั้น ใช้สถาบันทางการเมืองเป็นกลไก เป็นศูนย์กลาง
บังคับการ ไปสู่เป้าหมายตามแผนที่วางไว้

๒. องค์ประกอบที่สำคัญของ CEP

สาระสำคัญของการวางแผนส่วนกลางของระบบรัฐเซีย ในช่วงปี ๑๙๖๐-
๑๙๗๐ สามารถสรุปลักษณะเป็น ๖ ลักษณะ ลักษณะทั้ง ๖ ประการดังกล่าวมาจากเป้าหมาย

พื้นฐานของผู้นำในประเทศรัสเซียและยุโรปตะวันออก ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นถึงลักษณะของระบบเศรษฐกิจและกลยุทธ์ในการพัฒนา

(ก) กรรมสิทธิ์หรือความเป็นเจ้าของในระบบสังคมนิยม (Socialist Ownership) รัฐเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินและเป็นผู้ควบคุมเครื่องมือการผลิตของระบบเศรษฐกิจ ลักษณะดังกล่าวเป็นเอกลักษณ์ของสังคมนิยม โดยแนวคิดของสังคมนิยมในขณะเดียวกันก็เป็นเป้าหมายไปสู่การรวมอำนาจทางเศรษฐกิจไว้ยังส่วนกลางอีกด้วย

(ข) ระบบเศรษฐกิจแบบบังคับ (Command Economy) เป็นการรวมอำนาจบริการและการจัดการในกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้วยการวางแผนและกำหนดเป้าหมายการผลิต ลักษณะดังกล่าวประกอบกับกรรมสิทธิ์ความเป็นเจ้าของโดยสังคมนิยมเป็นลักษณะเด่นของระบบเศรษฐกิจที่ใช้การวางแผนโดยส่วนกลาง

(ค) สร้างความกดดันทางเศรษฐกิจ (Pressure Economy) เป็นการย้าถึงมาตรการในการออมทรัพย์ในอัตราที่สูงด้วยการบังคับ เป็นการกำหนดเป้าหมายในระดับ macro สำหรับระดับ Micro นั้นก็ใช้การวางแผนด้วยการกำหนดความสัมพันธ์ของ outputs กับ inputs และปริมาณผลิตผลภายในระบบเศรษฐกิจ

(ง) ลำดับความสำคัญของเป้าหมายทางเศรษฐกิจ (Priority Economy) เป็นการวางแผนโดยลำดับความสำคัญของเป้าหมาย ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยทางการเมืองและปรัชญาของระบบการปกครอง ปัจจัยทั้งสองดังกล่าวมีผลต่อการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจ เช่น การกำหนดเป้าหมายด้านอุตสาหกรรมใหม่มีความสำคัญกว่าเกษตรกรรม การกำหนดสินค้าเพื่อการผลิตมากกว่าสินค้าเพื่อการบริโภค กำหนดสินค้าที่เป็นวัตถุประสงค์สำหรับใช้สอยมากกว่าการบริการ ให้ความสำคัญทางด้านการศึกษาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

(จ) การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง (Extensive Development) เป็นการวางแผนกำหนดเป้าหมายของการผลิตโดยส่วนกลางด้วย การเน้นถึงการเพิ่มผลิตผล

ในค่านปริมาณมากกว่าคุณภาพ เพื่อใช้แรงงานและทุนในขอบเขตที่กว้างขวาง ซึ่งผิดกับการพัฒนาในขอบเขตที่จำกัด การพัฒนาในขอบเขตที่จำกัดนั้น ย้ำถึงประสิทธิภาพในการผลิต และคุณภาพมากกว่า

(ฉ) ระบบเศรษฐกิจแบบปิด (Closed Economy) ให้ความสนใจต่อระบบเศรษฐกิจภายในมากกว่าการค้ำระหว่างประเทศ การค้ำระหว่างประเทศ เป็นเพียงส่วนประกอบของระบบเศรษฐกิจภายใน รวมทั้งทำการผลิตเพื่อทดแทนสินค้าเข้า ระบบเศรษฐกิจแบบปิดถือเป็นเป้าหมายอิสระที่สำคัญเช่นเดียวกับเป้าหมายการรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง

การใช้การวางแผนส่วนกลางเพื่อเป็นกลไกในการประสานงาน (The Central Plan as a Coordination Mechanism)

ในระบบเศรษฐกิจทุก ๆ ระบบจะต้องมีกลไกในการประสานงานเพื่อการตัดสินใจ ในระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผนส่วนกลางอย่างประเทศรัสเซียนั้น ก็ใช้แผนส่วนกลางสำหรับเป็นกลไกในการประสานงานเพื่อการตัดสินใจ กระบวนการวาดด้วยการประสานงานนั้น มุ่งที่จะให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่ตัดสินใจ เป็นไปอย่างสอดคล้องต่อกัน และถ้าหากเป็นไปตามจุดมุ่งหมายดังกล่าว ผู้ทำหน้าที่ในการตัดสินใจ จะได้รับการชี้แนะไปสู่การตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ แผนส่วนกลางจะทำหน้าที่เหมือนผู้บังคับบัญชาของระบบที่ชี้แนะหน้าที่ตัดสินใจให้เห็นถึงภาวะเศรษฐกิจที่พึงจะบรรลุถึงในอนาคต นอกจากนี้ แผนส่วนกลางยังชี้ให้เห็นถึงการใช้องค์เครื่องมือทางการเมืองและเศรษฐกิจ เพื่อให้ผู้ทำหน้าที่ตัดสินใจอย่างสอดคล้องต่อกันเพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายปลายทางที่พึงปรารถนา

แนวทางเศรษฐกิจของประเทศรัสเซียที่จะพิจารณาดังมีอยู่สองส่วน ได้แก่ แผนระยะยาว (Long - Term Plans) และแผนประจำปี (Annual Plans)

แผนระยะยาว (Long - Term Plans)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจของโซเวียตที่ล้มเหลว ใต้แก่ แผนห้าปี ซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี ๑๙๒๖ แผนดังกล่าวกำหนดสภาวะทั่วไปของระบบเศรษฐกิจ แต่เนื่องจากข้อมูลที่จำกัดและไม่ได้แยกรายละเอียดของข้อมูลที่ใช้ในการกำหนดแผน จึงทำให้แผนดังกล่าวประสบกับปัญหาในการปฏิบัติการ แผนดังกล่าวไม่ได้กำหนดแนวทางในการบังคับบัญชาหน่วยงานต่าง ๆ ที่รับผิดชอบในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เป็นแผนซึ่งมีขึ้นเพื่อเป็นแนวทางสำหรับกำหนดแผนระยะสั้นเท่านั้น

วิธีการในการวางแผนเศรษฐกิจระยะ ๕ ปี ดังกล่าวไม่ได้มีการกล่าวถึงมากนัก แต่พอจะสรุปได้ว่า เป้าหมายที่สำคัญ ๆ ของแผนนั้นถูกกำหนดขึ้น โดยผู้นำของพรรคคอมมิวนิสต์รัสเซียในระดับสูง โดยกำหนดให้หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการวางแผนเป็นผู้นำรับผิดชอบอีกทอดหนึ่ง หน่วยงานดังกล่าว เรียกว่า Gosplan (the central planning agency) Gosplan จะทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลทางเทคนิค จัดการความสมดุลของสาขาต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ รวมทั้งรับผิดชอบในการจัดการเกี่ยวกับข่าวสารและข้อมูลการประมวลแผนนั้นที่ประมวลขึ้นโดยสาขาต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจมากกว่า Gosplan จะเป็นผู้ประมวลขึ้นเอง การตรวจสอบความสอดคล้องของกันนั้น เป็นไปอย่างหลวม ๆ เป้าหมายพื้นฐานของการกำหนดแผนชัมนานนี้คือ ให้บรรลุถึงจุดประสงค์ของผู้นำทางการเมืองมากกว่าจะคำนึงถึงความเหมาะสม (optimal) ทั้งนี้ จะเห็นได้จากการที่ผู้กำหนดแผนให้ความสำคัญน้อยมากในส่วนที่เกี่ยวกับเทคนิคในการแสวงหาทางเลือกเพื่อความเหมาะสมของแผน อย่างไรก็ตาม แผนดังกล่าวไม่สู้จะประสบความสำเร็จมากนัก เพราะผู้รับผิดชอบในการวางแผนขาดความรู้ทางเทคนิค และไม่มีเวลามากพอในการกำหนด เป้าหมายที่สอดคล้องของกันของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ นอกจากนั้นแล้ว แผนดังกล่าวมีลักษณะเป็นแนวคิดทางการเมืองมากกว่าจะเป็นการวิเคราะห์และประมวลขึ้นโดยข้อมูลทางเศรษฐกิจ กล่าวถึงขั้นตอนและขอบเขตในการตัดสินใจปัญหาทางเศรษฐกิจนั้นขึ้นอยู่กับผู้นำทางการเมือง

ซึ่งมีผลทำให้แผนพัฒนาดังกล่าวขาดความสมดุลและคลาดเคลื่อนจากสภาพความเป็นจริง

ในส่วนที่เกี่ยวกับแผนการลงทุนนั้น อัตรารายได้ของการลงทุนนั้นมาจากผลิตภัณฑ์รายได้ประชาชาติเบื้องต้น (GNP) ผู้ทำหน้าที่ตัดสินใจทางด้านอัตราส่วนของการลงทุนนั้นขึ้นอยู่กับผู้ทำทางการ เมืองส่วนทางการจัดสรรทรัพยากร เพื่อสาขาต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจนั้นอยู่ในส่วนที่เกี่ยวกับการวางแผนระยะยาว ซึ่งมุ่งที่จะพัฒนาภาวะเศรษฐกิจไปสู่จุดหมายที่ของความร่วมมือทั้งความพยายามที่จะจัดภาวะชีวิตของทางเศรษฐกิจ การจัดสรรทรัพยากร เพื่อการลงทุนในแต่ละสาขาทางเศรษฐกิจนั้น ก็อาศัยการคำนวณอย่างคร่าว ๆ โดยพิจารณาจากผลได้จากการลงทุนตามระยะเวลาที่กำหนด การใช้หลักเกณฑ์ในการคำนวณดังกล่าวก็สืบเนื่องมาจาก ระบบราคาในระบบเศรษฐกิจโซเวียตนั้น เป็นกลไกที่ไขไม่ได้ในด้านการจัดสรรทรัพยากร ขอบการของหลักเกณฑ์ในการคำนวณผลได้จากการลงทุนนั้นก็คือแต่ละสาขาทางเศรษฐกิจ เป็นผู้คำนวณโดยไม่ได้พิจารณาถึงความสัมพันธ์อันเกิดจากการตัดสินใจของสาขาอื่น ๆ ทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะทางด้านอุตสาหกรรม ซึ่งนับว่าเป็นข้อเสียของการวางแผนส่วนกลางในระยะดังกล่าว

ข้อโต้แย้งของ Wilber เกี่ยวกับขอบการวางแผนระยะยาว และแผนการลงทุนนั้น Wilber เห็นว่า แผนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็แผนพัฒนาระยะยาว หรือแผนการลงทุนนั้นเป็นการ เน้นถึงความสำคัญตามลำดับของเป้าหมาย และโครงการที่มาจาก การวางแผนส่วนกลางมากกว่าจะใช่แผนดังกล่าวเป็นกลไกในการประสานงาน หรือจัดความสมดุลของสาขาทางเศรษฐกิจ Wilber มีความเห็นต่อไปว่า กลยุทธ์ของการวางแผนเศรษฐกิจระบบรัสเซียที่สำคัญนั้น คือ การแก้ไขภาวะขงกั้นของวงจรทางเศรษฐกิจให้เข้าสู่สภาพปกติ (The Soviet planning strategy is a "shock" strategy of bottlenecks successively created and resolved) เพราะฉะนั้น การวางแผนเศรษฐกิจระบบรัสเซียเป็นตัวอย่างของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบไม่สมดุล กล่าวคือ เร่งรัดเฉพาะสาขาให้พัฒนาไปก่อนสาขาอื่น แล้วนำไปสู่ภาวะขงกั้น

ของวงจรในการพัฒนา ภาวะเช่นนี้จะผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงลำดับความสำคัญในสาขา
อื่น ๆ ต่อไป ข้อที่ถือว่าน่าเสียดายอันควรได้แก่การแก้ไขภาวะขัดข้องของวงจรมันนี้อาจจะ
ไม่ยาวนาน แต่วิธีการดังกล่าวก็สามารถใช้ได้ในแง่ที่เกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรเพื่อผลได้
จากการลงทุนในระยะต่อไป แทนที่จะใช้กำไรเป็นมูลงใจเพื่อการลงทุนอย่างเช่น ระบบ
เศรษฐกิจที่ใช้กลไกตลาดเป็นตัวประสานงาน กลยุทธ์ในการพัฒนาดังกล่าวนั้น เป็นไปตามทฤษฎี
การพัฒนาของ Albert O. Hirschman ถ้าหากการลำดับความสำคัญเป็นอย่างถูกต้องแล้ว
กระบวนการพัฒนาจะนำไปสู่ความเกี่ยวโยงระหว่างสาขาเป็นทั้ง forward and backward
linkages หมายความว่า อุตสาหกรรมหนึ่งจะสร้างผลผลิตให้แก่อีกอุตสาหกรรมหนึ่ง เพื่อ
เป็นปัจจัยการผลิตต่อไป ซึ่งจะมีผลนำไปสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมทั้งสองสาขา Wilber ได้
ชี้ให้เห็นต่อไปว่า การลำดับความสำคัญของการพัฒนาและการลงทุนของระบบเศรษฐกิจ
แบบรัสเซียเช่นนี้ มีผลถึงความเกี่ยวโยงกันที่หนาแน่นและด้อยหลัง เช่นเดียวกับอุตสาหกรรมในสหรัฐ
อเมริกา อิตาลี และญี่ปุ่น

แผนรายปี (Annual Plans)

แผนรายปีเป็นแผนที่กำหนดการปฏิบัติงานตามแผนระยะยาว (แผน ๕ ปี)
แผนรายปีจะมีกำหนดระยะเวลา ๑ ปี แผนรายปีจะไม่ลักษณะขลุ่ยอย่างกว้างขวางเหมือน
แผนระยะยาว แต่จะเป็นการกำหนดการบังคับบัญชาหน่วยงานผลิตโดยตรง แผนดังกล่าวจะเน้น
ถึงความสอดคล้องและกลมกลืนของหน่วยงานทางเศรษฐกิจมากกว่าจะเป็นการคำนึงถึงความ
สมดุลของแต่ละสาขาทางเศรษฐกิจ เมื่อเปรียบเทียบกับแผน ๕ ปีแล้ว แผนรายปีจะบรรลุถึง
เป้าหมายในด้านความสอดคล้องและกลมกลืนของกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากกว่า ที่เป็นเช่นนั้น
ก็เพราะว่า ประการแรก ช่วงระยะเวลาในการปฏิบัติงานนั้นสั้นกว่าแผน ๕ ปี จึงทำให้ความ
ไม่แน่นอนในเหตุการณ์ต่าง ๆ นั้นลดลง ประการที่สอง การบังคับการตามแผนนั้นอยู่ในส่วน
งานระดับต่ำทำให้การปฏิบัติงานนี้ใกล้เคียงกับกระบวนการวางแผน ลักษณะดังกล่าวจึงมี
ประสิทธิภาพในการใช้ข้อมูลได้อย่างดียิ่ง

ขั้นตอนของการทำแผนรายปีนั้น เริ่มต้นศึกษาถึงตัวเลขสถิติทางเศรษฐกิจอย่างละเอียดแล้วประมวลเข้ากับเป้าหมายที่ผู้นำได้กำหนดเอาไว้ และเสนอผลสุดท้ายไปยังฝ่ายวางแผนส่วนกลาง เพื่อให้ทราบว่าเป็นเป้าหมายตามลำดับความสำคัญนั้น คืออะไร

บทบาทของตลาดและราคาในระบบวางแผนส่วนกลางของรัสเซีย (Market and Prices in CPES)

ก่อนที่จะพิจารณาถึงโครงสร้างว่าควยการตัดสินใจ โครงสร้างว่าควยข่าวสารและข้อมูล และโครงสร้างว่าควยแรงจูงใจในฐานะที่โครงสร้างทั้งสามนั้นมีความสัมพันธ์ต่อลักษณะการวางแผนของส่วนกลาง เราจำเป็นต้องรู้ไว้ว่า การจัดสรรทรัพยากรทั้งหมดนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับกรวางแผนและปฏิบัติการตามแผนโดยคำสั่งแต่เพียงอย่างเดียว บทบาทของตลาดและราคานั้นมีความสำคัญต่อการวางแผนเศรษฐกิจโดยส่วนกลางควย ลักษณะตลาดแบบเสรีของระบบเศรษฐกิจรัสเซีย นั้นเป็นตลาดของฉารวม (collective farm market) ภาวะตลาดเสรีแบบนี้ราคาจะถูกกำหนดโดย supply และ demand โดยมีผู้ขายจำนวนมากและผู้ซื้อจำนวนมาก supply ของผลิตภัณฑ์จากฉารวมนั้นมาจากเนื้อเพาะปลูกเล็ก ๆ ของชาวนาที่อยู่ในฉารวม ภายหลังจากใช้เพื่อบริโภคส่งให้รัฐตามคำสั่งแล้ว ส่วน demand นั้นก็มาจากผู้บริโภคที่ต้องการโคชิวที่มีคุณภาพดี หรือในกรณีที่มีปริมาณเพียงพอที่จะแจกจ่ายให้ผู้บริโภค นอกจากตลาดเสรีที่เกิดจากฉารวมแล้ว ยังมีตลาดอีกสองรูปคือ ตลาดสินค้าสำหรับบริโภค และตลาดแรงงาน ตลาดทั้งสองดังกล่าว ราคาจะเป็นกลไกชี้แนะแก่ฝ่ายวางแผนเพื่อการจัดสรรทรัพยากร โดยเจ้าหน้าที่วางแผนส่วนกลางจะเป็นผู้กำหนดปริมาณ คือ supply ของสินค้าบริโภคนานาชนิด และกำหนดราคาของสินค้าดังกล่าว หรืออีกนัยหนึ่ง รัฐเป็นผู้ผูกขาดในการผลิตสินค้าบริโภคนั้นเอง เพราะฉะนั้น อธิปไตยของผู้บริโภคจึงไม่มี มีแต่เสรีภาพที่จะเลือกสินค้าเพื่อบริโภคเท่านั้นเอง รัฐไม่ได้ใช้วิธีการแบ่งสรรปันส่วนเพื่อจำกัด supply ที่จะให้แก่ผู้บริโภค ผู้บริโภคสามารถที่จะแสวงหาความพอใจสูงสุดภายใต้รายได้ที่จำกัดของตนโดยซื้อสินค้าตามราคาที่รัฐกำหนด ในทำนองเดียวกัน

เจ้าหน้าที่ส่วนกลางก็จะเป็นผู้ผูกขาดในการจ้างงานในตลาดแรงงาน โดยการกำหนดอัตรา
ค่าจ้างสำหรับแรงงานในอุตสาหกรรมและภูมิภาคต่าง ๆ ตามแนวทางที่แผนส่วนกลางได้กำหนดไว้

การใช้ระบบราคาทั้งสองตลาดดังกล่าวไปแล้ว ก็มุ่งที่จะบรรลุถึงอัตราประโยชน์
สูงสุดภายใต้ข้อจำกัดทางด้านรายได้ และลดต้นทุนของการบริหาร และถือว่าเป็นวิธีการที่ใช้
แทนระบบการแบ่งสรรปันส่วนเพื่อบรรลุถึงอัตราประโยชน์สูงสุดตามหลักเศรษฐศาสตร์สวัสดิการ

ถ้าเราใช้หลักเกณฑ์ของโครงสร้างว่าด้วยการตัดสินใจ ด้วยการเปรียบเทียบ
ถึงตลาดเสรีที่เกิดจากรวม ตลาดสินค้าบริโภคและตลาดแรงงานแล้ว ข้อแตกต่างก็คือ
ตลาดเสรีที่เกิดจากรวมนั้น ตลาดจะกำหนดที่ประสานงานคือ supply, demand, price
ต่างกันไปโดยธรรมชาติ และอัตโนมัติ ไม่ได้มีการกำหนดตัวใดตัวหนึ่งเลย เพราะฉะนั้น
ตลาดเสรีจึงเป็นเครื่องชี้แนะการจัดสรรทรัพยากร โดยผู้ซื้อและผู้ขายที่เป็นอิสระต่อกัน สำหรับ
ตลาดสินค้าบริโภค และตลาดแรงงานนั้นกลไกตลาดไม่ใช่เป็นตัวประสานงานที่แท้จริง และไม่ได้
เป็นตัวชี้แนะในการจัดสรรทรัพยากร แต่ราคาหรือกลไกตลาดจะเป็นเพียงเครื่องมือเพื่อกำหนด
การกระจายอำนาจของกิจกรรมทางเศรษฐกิจในการจัดสรรทรัพยากรให้เป็นไปได้ตามแบบที่
กำหนดไว้

โครงสร้างว่าด้วยการตัดสินใจ โครงสร้างว่าด้วยข่าวสารและข้อมูล และ
โครงสร้างว่าด้วยแรงจูงใจ (Decision - Marking, Information, and Motivation
Structure)

ประสิทธิภาพของการวางแผนส่วนกลางนั้น ขึ้นอยู่กับรูปแบบของการตัดสินใจ
(decision - marking) ข่าวสาร ข้อมูล และโครงสร้างว่าด้วยแรงจูงใจ

โครงสร้างว่าด้วยการตัดสินใจนั้นต้องมีอำนาจมากพอเพื่อบังคับบัญชาของ
ส่วนต่าง ๆ นั้น สามารถบังคับบัญชาหน่วยงานทางเศรษฐกิจรวมทั้งเจ้าหน้าที่วางแผนส่วนกลาง
ซึ่งได้รับมอบหมายในการกำหนดแผนส่วนกลางและนำแผนส่วนกลางไปปฏิบัติการหน่วยงานทาง

เศรษฐกิจดังกล่าวจะสามารถนำข้อมูลที่ละเอียดและมีคุณภาพออกมาใช้ เพื่อประมวลผลส่วนกลางและตรวจสอบขอบเขตของการปฏิบัติการตามแผน โครงสร้างของข้อมูลและข่าวสารดังกล่าวต้องมีคุณสมบัติที่นำเสนอข้อมูลมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ หน่วยงานดังกล่าวยังต้องมีอำนาจในการตัดสินใจ เพียงพอที่จะสร้างแรงจูงใจให้เกรระบบ เพื่อปฏิบัติตามแนวนโยบายที่กำหนดไว้ ถ้าหากไม่เป็นไปตามนี้แล้ว การวางแผนส่วนกลาง ก็จะเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ในกรณีของโซเวียตมีอำนาจในการควบคุมบริหารระบบนี้เมื่ออำนาจในการตัดสินใจที่มากพอแก่มีจุดอ่อนทางด้านโครงสร้างวาทะข่าวสารและข้อมูล รวมทั้งโครงสร้างวาทะแรงจูงใจ ซึ่งมีผลทำให้การวางแผนส่วนกลางไม่บรรลุถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้

โครงสร้างวาทะการตัดสินใจ (Decision - Making Structure)

กรรมสิทธิ์ในเครื่องมือเพื่อใช้ทำการผลิตโดยสังคมนั้น เป็นเจ้าของนั้น ไม่ใช่เป็นเงื่อนไขที่จำเป็นในการก่อให้เกิดอำนาจในการตัดสินใจในขณะเดียวกันก็ไม่ใช่เป็นเงื่อนไขที่เพียงพอสำหรับที่จะใช้อำนาจในการตัดสินใจ อย่างไรก็ตาม การกำจัดการกรรมสิทธิ์ในเครื่องมือเพื่อใช้ทำการผลิตโดยเอกชนนั้น ก่อให้เกิดการควบคุมโดยส่วนกลาง เพราะว่า การกำจัดการกรรมสิทธิ์ดังกล่าวนี้ เป็นการขจัดการเรียกร้องสิทธิ์ที่จะมีผลกระทบต่อบริษัททางเศรษฐกิจ เพราะฉะนั้น ถ้าวิเคราะห์ตามแนวความคิดดังกล่าว เราอาจสรุปได้ว่า กรรมสิทธิ์ในเครื่องมือเพื่อใช้ทำการผลิตโดยสังคมนั้นเป็นวิถีทางในการรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า อำนาจในการตัดสินใจของผู้นำโซเวียตรัสเซียไม่ได้เป็นเรื่องของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ไม่ได้มีผู้นำคนใดที่ถือตัวว่าเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของระบบเศรษฐกิจ แต่ยึดถือหลักที่ว่าพรรคคอมมิวนิสต์ของรัสเซียมีอำนาจทุกอย่างในการจัดการกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ตามข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ นับแต่เดือนพฤศจิกายน ๑๙๑๗ เป็นจุดเริ่มต้นของระบบเผด็จการแบบชนชั้นกรรมาชีพ โดยมีพรรคคอมมิวนิสต์เป็นผู้นำชนชั้นขบวนการมวล พรรคคอมมิวนิสต์เป็นแหล่งรวมของลัทธิ Marxist - Leninist รวมทั้งเป็นองค์กรที่มีอำนาจสูงสุดของรัฐ ซึ่งควบคุมทุกสิ่งทุกอย่าง

ทั้งทางการ เมืองและเศรษฐกิจ อำนาจใน รื่องกรรมสิทธิ์จึงไม่จำเป็นต้องพูดถึงกันอีก ตามข้อเท็จจริงของโครงสร้างทางการเมืองของระบบรัสเซียผู้นำระดับสูงของพรรคเป็นผู้กุมอำนาจในการตัดสินใจเป้าหมายทางเศรษฐกิจ รวมทั้งกำหนดวิธีการ เพื่อบรรลุถึงเป้าหมายดังกล่าว แต่ไม่เคยหมายความว่ามีปัญหาการวิเคราะห์หาด้วยโครงสร้างในการตัดสินใจภายในระบบเศรษฐกิจแบบโซเวียตจะหมดสิ้นไป ทั้งนี้เนื่องมาจากเหตุผลที่ว่า ระบบเศรษฐกิจแบบโซเวียตนั้น ไม่ใช่เป็นระบบรวมอำนาจโดยสมบูรณ์ เพราะผู้นำพรรคการเมืองไม่ได้ตัดสินใจในปัญหาเศรษฐกิจในทุกเรื่อง ผู้นำพรรคการเมืองถูกกำหนดให้บทบาททางด้านบริหาร และหรือกระจายอำนาจหาด้วยการตัดสินใจการผลิต ตามข้อเท็จจริงว่าด้วยโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจนั้น ผู้นำของโซเวียตรัสเซียได้ก่อตั้งองค์กรทางเศรษฐกิจ ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานวางแผนส่วนกลาง (Gosplan) กระทรวงหลาย ๆ กระทรวงเพื่อทำหน้าที่ควบคุมสาขาต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ หน่วยงานบริหารที่สำคัญ ๆ ตลอดจนถึงหน่วยงานทำหน้าที่ประสานงานระหว่างกระทรวงกับหน่วยงานต่าง ๆ

เราอาจพิจารณาด้านการผลิตของระบบเศรษฐกิจโซเวียตเหมือนกับหน่วยผลิตขนาดใหญ่เพียงหน่วยเดียว โดยมีคณะกรรมการกลางของพรรค (Politburo) เป็นคณะกรรมการบริหาร โดยมีหน่วยงานวางแผนส่วนกลางและกระทรวงอื่น ๆ ทำหน้าที่เป็นฝ่ายจัดการ ประชาชนไม่มีอำนาจหรือบทบาทใด ๆ ในด้านบริหารหรือตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ วิธีการดังกล่าวเป็นวิธีการบริหารโดยมีผู้บังคับบัญชาสูงสุดอยู่เบื้องบน เป็นผู้สั่งการมายังผู้ล่าง เป็นระบบที่รวมอำนาจในระดับที่สูงมาก

โครงสร้างเกี่ยวกับข่าวสารและข้อมูล (Information Structure)

เราได้อธิบายไปแล้วเกี่ยวกับบทบาทของข่าวสารข้อมูลที่มีความสำคัญต่อการสร้างแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ตลอดจนถึงการป้อนข้อมูลให้แก่หน่วยผลิตในการปฏิบัติการตามแผนในส่วนนี้ เราจะพิจารณาในรายละเอียดว่าด้วยข่าวสารข้อมูล ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงต่อการวางแผนส่วนกลาง โดยวิธีการบังคับบัญชา (a centrally planned command economy)

ตามแนวทางวิเคราะห์ของ Richard Judy เราอาจจำแนกปัญหาว่าด้วยข่าวสาร
ข้อมูลออกเป็นสามส่วน (๑) กำหนดรูปแบบของระบบเศรษฐกิจ (design of the
economic system) (๒) การประมวลแผน (formulation of the plan)
(๓) การนำแผนไปสู่การปฏิบัติการ (implementation of the plan)

การกำหนดรูปแบบของระบบเศรษฐกิจนั้นต้องการข่าวสารและข้อมูล
ก็เพื่อวัตถุประสงค์ต่อไปนี้ :-

(๑) เพื่อประมวลเป้าหมายทางเศรษฐกิจ ด้วยการรวบรวมข้อมูลและ
ข่าวสารในส่วนที่เกี่ยวข้องกับจุดหมายปลายทางของผู้บังคับบัญชาของระบบเศรษฐกิจ ตลอดจนถึง
การเสนอทางเลือกให้แก่ผู้บังคับบัญชาของระบบ

(๒) สร้างแบบจำลองทางเศรษฐกิจสำหรับฝ่ายวางแผน ความจำเป็นของ
ข้อมูลและข่าวสารในส่วนนี้ ก็เพื่อที่จะกำหนดแนวทางสำหรับแบบจำลองต่าง ๆ ของระบบ
เศรษฐกิจ เช่น การคาดคะเนตัวแปรต่าง ๆ ในแบบจำลอง กระบวนการในการคำนวณ
ตัวเลขของแบบจำลองทางเศรษฐกิจ รวมทั้งเครื่องมือในการควบคุมตัวแปรสำหรับวางแผน
และปฏิบัติการตามแผน

(๓) กำหนดรูปแบบของข่าวสารข้อมูลเพื่อตอบสนองฝ่ายวางแผน

กระบวนการประมวลแผนเศรษฐกิจนั้น ต้องการข่าวสารและข้อมูลเพื่อ
วัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ :-

(๑) เพื่อใช้ประกอบกับสถิติปัญหา ใช้สถิติปัญหาในการพิจารณาถึงภาวะ
เศรษฐกิจปัจจุบัน และคาดคะเนถึงเหตุการณ์ในอนาคตที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของ
นักวางแผน รวมทั้งประมาณการถึงระบบวางแผนที่เหมาะสม

(๒) กำหนดรูปแบบของแผน เป็นการประมวลรายละเอียดของแผนต่าง ๆ และประเมินผลของแผนต่าง ๆ ว่าสอดคล้องกับเป้าหมายของผู้บังคับบัญชาของระบบหรือไม่ รวมทั้งคาดคะเนการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของฝ่ายวางแผน

(๓) เลือกแนวทางที่อยู่ในแผนต่าง ๆ

การนำแผนไปสู่การปฏิบัติการณ์ ต้องการข้อมูลเพื่อวัตถุประสงค์ต่อไปนี้ :-

- (๑) ถ่ายทอดคำสั่งบังคับบัญชาไปสู่หน่วยผลิตต่าง ๆ
- (๒) กำหนดความสนใจที่เหมาะสมเพื่อกระตุ้นให้มีการปฏิบัติตามแผน
- (๓) เปรียบเทียบผลจากการปฏิบัติในภาวะความเป็นจริงกับแผนที่กำหนดไว้

โครงสร้างว่าด้วยแรงจูงใจ (Motivation Structure)

โครงสร้างว่าด้วยแรงจูงใจในระบบเศรษฐกิจแบบโซเวียตนั้น เป็นส่วนที่เกี่ยวกับการบริหาร และควบคุมโดยการกระจายอำนาจ ส่วนที่จะกล่าวต่อไปเป็นการอธิบายถึงสายการบังคับบัญชา ระดับสูงว่าจะกระตุ้นให้ส่วนที่อยู่ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามคำสั่งอย่างไร และควบคุมสิ่งจูงใจให้ส่วนที่อยู่ใต้บังคับบัญชาเลือกแนวทางที่จะปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของส่วนที่เหนือการบังคับบัญชาอย่างไร

ตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏอยู่ ระบบเศรษฐกิจแบบโซเวียตนั้น ใ้รับการกระตุ้นให้ปฏิบัติไปโดยถือเอาการวินิจฉัยส่วนตัวเป็นพื้นฐานคือ หน้าที่ของใครคนนั้นก็เป็นผู้ตัดสินใจ ไม่มีการกาวายหน้าหรือขออนุญาตกันเสีย โดยเฉพาะผู้บริหารระดับสูงของพรรคกลาง จะมีลักษณะแบบ egocentric motives ประกอบกับแรงจูงใจทางค่านวัตถุ (material incentives)

Incentive Structure

ในระบบเศรษฐกิจนี้ ไรตลาดเป็นกลไก ถ้าไรคือตัวสำคัญที่จูงใจให้
 ประกอบการดำเนินงานธุรกิจ ในระบบเศรษฐกิจที่ไรการวางแผนส่วนกลางถ้าไรอาจไรเป็นตัว
 จูงใจเบื้องต้นได้ในกรณีที่ผู้บริหารระบบไรราคาเป็นตัวกำหนดความขาดแคลนของสินค้า
 ผู้บริหารระบบของธุรกิจของรัฐอาจมุ่งทำอะไรสูงสุดแล้วแบ่งผลกำไรแก่คนงานของหน่วยผลิต
 ถึงแม้ราคาจะเป็นกลไกที่จูงใจเป็นแรงจูงใจ แต่ก็ไม่นำไปสู่การลดน้อยถอยลงของผลิตผล
 และการผูกขาด อย่างไรก็ตาม การกระจายการบริหารด้วยการควบคุม โดยส่วนกลาง
 เป็นผู้กำหนดราคานั้นไม่ใช่เป็นสิ่งที่อยู่ในความสนใจของผู้นำไรเวียต และราคาก็ไม่ใช่เป็น
 ตัวจูงใจที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจ นอกจากนั้นแล้ว ผลกำไรที่ผู้บริหารในระบบของไรเวียตนั้น
 เป็นเพียงเป้าหมายที่กำหนดไว้เท่านั้น ผลกำไรไม่ใช่เป็นตัวจูงใจหรือจูงใจอย่างเช่นในระบบ
 เศรษฐกิจแบบเสรี ตัวที่กระตุ้นระบบปฏิบัติงานในระบบเศรษฐกิจแบบไรเวียตคือ " success
 indicators" หมายความว่า พิจารณาความสำเร็จและความดีความชอบโดยระบบ
 โบนัสนั่นเอง

๒.๓.๓ ระบบเศรษฐกิจประเทศไทย

ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ ระบบเศรษฐกิจประเทศไทยเป็นระบบ
 ทุนนิยม (capitalist system) มาเป็นเวลาหลายศตวรรษ กิจกรรมทางเศรษฐกิจ
 ดำเนินไปภายใต้ระบบตลาดที่มีกลไกราคาเป็นตัวปฏิบัติการมาโดยตลอด ภายใต้ระบบราคา
 ดังกล่าว อำนาจการตัดสินใจส่วนใหญ่จึงขึ้นอยู่กับผู้ประกอบการ ผู้บริโภค และพ่อค้าคนกลาง
 การแทรกแซงของรัฐที่มีต่อธุรกิจเอกชนอยู่ในขอบเขตที่จำกัดมาก ภาวะเศรษฐกิจจึงดำเนินไป
 โดยอัตโนมัติโดยอาศัยตลาดเป็นศูนย์กลางในการดำเนินธุรกิจ ภายใต้ระบบราคาดังกล่าว
 หน่วยงานที่ทำหน้าที่ทางด้านการบริหารเศรษฐกิจได้แก่ พ่อค้าคนกลาง และนายทุนที่ควบคุม
 อำนาจทางเศรษฐกิจของระบบพ่อค้าคนกลางและนายทุนได้เขาไปมีบทบาทโดยกว้างขวาง

ชวามาในฐานะที่เป็นผู้ผลิตสินค้าเกษตรกรรมนั้น ชาคซึ่งชาวสารขอมุจึงไม่อยู่ในฐานะที่จะ
ตัดสินใจและโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยก็ยังเป็นการผลิตแบบเกษตรกรรม
จนกระทั่งปี ๑๙๓๒

ปี ๑๙๓๒ ธุรกิจเอกชนทางคานอุตสาหกรรมได้ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว
สาเหตุของการขยายตัวทางคานธุรกิจ เอกชนสืบเนื่องมาจากเหตุผลสองประการคือ

- (ก) ความเจริญเติบโตของภาวะเศรษฐกิจโดยทั่วไปของประเทศ
- (ข) อำนาจทางคานภาษีอากรนั้นกลับมาเป็นของรัฐบาลอย่างสมบูรณ์

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าระบบเศรษฐกิจประเทศไทยจะวิวัฒนาการจากเกษตรกรรมมาสู่อุตสาหกรรม
ในขั้นใดก็ตาม กลไกราคาและตลาดก็ยังเป็นตัวประสานงานในระดับจุลภาคของระบบเศรษฐกิจ
(Micro level) . อยู่นั่นเอง ลักษณะเช่นนี้อาจกล่าวได้ว่า ระบบเศรษฐกิจในระดับ
จุลภาคนั้น อยู่ในลักษณะกระจายอำนาจในขอบเขตที่กว้างขวางพอสมควร (decentralization)

การวิเคราะห์ถึงระบบเศรษฐกิจประเทศไทยในระดับมหภาค (macro level)
เราจะต้องหันไปเกี่ยวกับแนววิเคราะห์หาควยการตัดสินใจ (Decision-Making Approach)
มากหาคารวิเคราะห์ตามลำดับ

โครงสร้างหาควยการตัดสินใจ (Decision-making Structure)

จุดเริ่มต้นของการวิเคราะห์หาควยอำนาจในการตัดสินใจของระบบเศรษฐกิจ
ประเทศไทย เราจะเริ่มต้นโดยพิจารณาจากสถานภาพทางกฎหมายของสภาพัฒนาเศรษฐกิจ
แห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๒๕๒๑ (ฉบับที่ ๑)
(๒๕๒๑) มีสาระสำคัญพอที่จะสรุปได้ดังนี้:-

พระราชบัญญัติฉบับ ๒๕๒๑ มาตรา ๓ โดยยกเลิกพระราชบัญญัติ พ.ศ. ๒๕๐๒
(ฉบับที่ ๑) พระราชบัญญัติ ๒๕๐๓ (ฉบับที่ ๒) และพระราชบัญญัติ ๒๕๐๔ (ฉบับที่ ๓)

และให้ไซพระราชบัญญัติฉบับ ๒๕๒๑ มีผลบังคับใช้ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจว่าควย
กิจกรรมทางเศรษฐกิจใดแก่ มาตรา ๕ และมาตรา ๖ ของพระราชบัญญัติฉบับ ๒๕๒๑

มาตรา ๕ ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ประกอบด้วยประธานกรรมการคนหนึ่งและกรรมการอื่นที่มีความรู้ความจักเจน หรือมีประสบการณ์
ในทางเศรษฐกิจและสังคมอีกไม่เกินเก้าคน ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งและให้เลขาธิการคณะกรรมการ
พัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เลขาธิการ ก.พ. ผู้อำนวยการสำนักงานประมาณ ผู้อำนวยการ
การสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง และผู้อำนวยการธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง

ให้เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทำหน้าที่
เลขาธิการคณะกรรมการนควย

มาตรา ๖ คณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) เสนอแนะและให้ความเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมต่อ
คณะรัฐมนตรี

(๒) พิจารณาแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติกับข้อเสนออื่น ๆ ของ
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แล้วนำความเห็นเสนอต่อ
คณะรัฐมนตรี

(๓) เสนอความเห็นต่อนายกรัฐมนตรีในกิจการ เกี่ยวกับการพัฒนา เศรษฐกิจ
และสังคมที่นายกรัฐมนตรีขอให้พิจารณา

(๔) จัดให้มีการประสานงานระหว่างสำนักคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติกับส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้อง ทั้งในด้านการจัดทำแผนงานและ
โครงการพัฒนา และในด้านการปฏิบัติตามแผน *

* ราชกิจจานุเบกษา หน้า ๔๔๕ วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๒๑ เล่มที่ ๙๕ ตอนที่ ๘๕

ถึงแม้ว่ามาตรา ๕ ตามพระราชบัญญัติฉบับ ๒๕๑๑ จะไม่ใคร่ระบุอย่างแน่ชัดว่า ผู้ที่เป็นประธานของคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินั้นเป็นผู้ใด แต่โดย วิถีปฏิบัติจากอดีตถึงปัจจุบันผู้ที่เป็นประธานของคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคม แห่งชาตินั้น คือ นายกรัฐมนตรี ในมาตรา ๕ เช่นเดียวกันก็ได้กำหนดอำนาจการแต่งตั้ง กรรมการอื่นนอก เกาคนั้นแต่งตั้งโดยคณะรัฐมนตรี จากบทบัญญัติดังกล่าวเราจะเห็นได้ว่า อำนาจในการตัดสินใจในทาง เศรษฐกิจนั้น ขึ้นอยู่กับนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี เป็นสำคัญ โดยเฉพาะมาตรา ๖ นั้นได้บ่งอย่างชัดเจนว่า อำนาจในการตัดสินใจว่าควยนโยบายและ แผนพัฒนา เศรษฐกิจแห่งชาตินั้นขึ้นอยู่กับคณะรัฐมนตรีโดยตรง ลักษณะของโครงสร้างว่าควย การตัดสินใจทาง เศรษฐกิจตามพระราชบัญญัติดังกล่าว จึงมีลักษณะแบบรวมอำนาจ (centralization) มากกว่าจะเป็นการกระจายอำนาจ (Decentralization)

นอกจากนี้แล้ว วรรคสุดท้ายในมาตราที่ ๑๒ ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ยังได้ กำหนดไว้ว่า "ขอเสนอคำแนะนำและความเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ตามความในมาตราที่ (มาตราที่ ๑๒) ให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเสนอต่อคณะกรรมการ พัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อทำความเห็นเสนอคณะรัฐมนตรี เพราะฉะนั้น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงเป็นหน่วยงานที่มีเพียงหน้าที่ แต่ไม่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายหรือตัดสินใจปัญหาทาง เศรษฐกิจแต่อย่างใด

ตามความเห็นของ IBRD มีความเห็นว่า หน่วยงานที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการวางแผนส่วนกลางนั้น ควรจะใกล้ชิดกับส่วนที่ใช้อำนาจทางการเมืองของรัฐบาล และสามารถที่จะนำอำนาจนั้นมาใช้ในการตัดสินใจและกำหนดนโยบายทาง เศรษฐกิจ แต่สำหรับ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของประเทศไทยนั้น ถึงแม้จะ ขึ้นอยู่กับสำนักนายกรัฐมนตรี แต่ก็มีฐานะเป็นเพียงหน่วยงานที่ขมาตามพระราชบัญญัติ

* ราชกิจจานุเบกษา หน้า ๔๔๔ วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๑๑ เล่มที่ ๘๕ ตอนที่ ๘๘

ซึ่งมีหน้าที่เป็นเพียงคณะกรรมการที่ปรึกษาและให้ข้อมูลแก่ผู้อำนวยการเมืองเท่านั้น ซึ่งถือว่าเป็นจุดอ่อนของหน่วยงานที่ทำหน้าที่วางแผนส่วนกลาง ^๒

นอกจากการขาดซึ่งอำนาจในการตัดสินใจและกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแล้ว สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติยังขาดซึ่งอำนาจและหน้าที่ที่จะคอยดูแลและควบคุมการปฏิบัติการตามแผนพัฒนาอีกด้วย ถึงแม้ว่าสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จะมีหน้าที่พิจารณาโครงการและเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อความเห็นชอบ แต่ก็มีอิทธิพลเพียงเล็กน้อยต่อการจัดสรรงบประมาณในอันที่จะสนับสนุนโครงการที่เสนอต่อคณะรัฐมนตรี

ทั้งนี้ เนื่องจากว่า อำนาจในการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีขึ้นอยู่กับสำนักงานงบประมาณเป็นผู้อำนวยการ ฉะนั้น อำนาจในด้านการดูแลและควบคุมการปฏิบัติงานตามโครงการจึงตกอยู่กับสำนักงานงบประมาณ การขาดซึ่งอำนาจหน้าที่ในการดูแลและควบคุมการปฏิบัติตามแผนเองนำไปสู่ความไม่สอดคล้องระหว่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจกับงบประมาณรายจ่ายประจำปี นอกจากนี้แล้ว ยังทำให้โครงการพัฒนาต่างๆ ไม่บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาอีกด้วย

โครงสร้างวาทควยข่าวสารและข้อมูล (Information Structure)

โครงสร้างวาทควยข่าวสารและข้อมูลของระบบเศรษฐกิจประเทศไทยนั้น เราจะเริ่มต้นพิจารณาที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพราะหน้าที่สำคัญอันหนึ่งของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ก็เป็นแหล่งรวมของข้อมูลทางเศรษฐกิจและสังคม ข้อมูลที่รวบรวมกันนั้นจะถูกนำไปใช้ประมวลแผนพัฒนาเศรษฐกิจต่อไป ดังจะเห็นได้จากมาตรา ๑๒ ของพระราชบัญญัติพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๒๑ คือ (๑) สํารวจ ศึกษา และวิเคราะห์ภาวะเศรษฐกิจและสังคม

^๒ IBRD, Institutional Aspects of Development In Thailand; Background Working Paper No. 8 of 8 p.18

เพื่อเสนอแนะจุดหมายและนโยบายแห่งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ (๒) ศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับกำลังเงิน กำลังคน และทรัพยากรอื่นที่มีอยู่และที่อาจหามาได้ และวางแผนการใช้และการจัดหาทรัพยากรดังกล่าวเพื่อประโยชน์ของรัฐ (๓) ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาและภาวะเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพื่อเสนอแนะนโยบายและมาตรการในกรณีปัญหาเศรษฐกิจและสังคมระยะสั้น ในอันที่จะส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ (๔) ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาและภาวะเศรษฐกิจและสังคมของต่างประเทศที่มีผลกระทบกระเทือนต่อภาวะเศรษฐกิจและสังคมของประเทศพร้อมทั้งให้ขอเสนอแนะและคำแนะนำต่าง ๆ

นอกจากนี้ มาตรา ๔ ยังได้กำหนดอำนาจโดยให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมีอำนาจเรียกให้กระทรวง ทบวงกรม หรือส่วนราชการ ปฏิบัติการดังต่อไปนี้

(๑) เสนอแผนงานและโครงการพัฒนา ตลอดจนรายละเอียดทางวิชาการ และการเงินกับสถิติและรายการต่าง ๆ ที่จำเป็นแก่การศึกษาภาวะเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ รวมทั้งเสนอแผนงานและโครงการพัฒนาที่ขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ และรายการต่าง ๆ ที่จำเป็นแก่การศึกษาภาวะเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

(๒) เสนอข้อเท็จจริงที่จำเป็นเพื่อพิจารณาผลงานของโครงการพัฒนาที่กำลังดำเนินการอยู่

ปัญหาสำคัญจึงอยู่ที่ว่าสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสามารถทำหน้าที่ในฐานะที่เป็นแหล่งรวมข่าวสารข้อมูลทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างครบถ้วนบริบูรณ์หรือไม่ เพราะไม่เพียงแต่จะต้องทำข้อมูลต่าง ๆ มาประมวลแผนเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเท่านั้น แต่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติยังต้องทำข้อเสนอ คำแนะนำ และความเห็นอื่น ๆ ว่าด้วยนโยบายและปัญหาทางเศรษฐกิจ เสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อนำความเห็นเสนอต่อคณะรัฐมนตรีอีกด้วย ตามโครงสร้างของ

หน่วยงานทางเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ คณะรัฐมนตรีจะได้มาซึ่งข้อมูลและข่าวสารทางเศรษฐกิจจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลที่ว่ากระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ มีโครงสร้างข่าวสารข้อมูลในลักษณะที่กระจุกกระจายมาก จึงเป็นการยากที่คณะรัฐมนตรีจะสามารถนำข้อมูลจากกระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ มาใช้ประกอบการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายและแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ โดยเหตุนี้เองโครงสร้างข่าวสารและข้อมูลทางเศรษฐกิจของประเทศไทย จึงตกอยู่ที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเพียงแห่งเดียว และนี่ย่อมหมายความว่า โครงสร้างข่าวสารและข้อมูลทางเศรษฐกิจของประเทศไทยนั้นเป็นแบบ Centralization ซึ่งตามข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมชาติมีข้อมูลทางเศรษฐกิจที่พร้อมมูลพอสมควร แต่ไม่สามารถนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ เพราะขาดซึ่งอำนาจในการตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ จึงไม่อาจแก้ไขให้ลุล่วงได้ทันต่อเวลา นอกจากนี้ การรวมอำนาจข้อมูลและข่าวสารดังกล่าวโดยขาดซึ่งอำนาจในการสั่งการนั้นนับเป็นข้อเสียอย่างมากต่อหน่วยงานอื่น ๆ ที่ทำหน้าที่ปฏิบัติตามแผนพัฒนา

ในส่วนที่เกี่ยวกับข้อมูลทางภาคเอกชนนั้น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติไม่มีอำนาจที่จะบังคับจัดเก็บตามที่ต้องการ ซึ่งนับเป็นข้อบกพร่องของหน่วยงานที่ทำหน้าที่วางแผนส่วนกลางอีกข้อหนึ่ง

โครงสร้างวาควยแรงจูงใจ (Motivation Structure)

ระบบเศรษฐกิจประเทศไทยนั้น เป็นระบบเศรษฐกิจแบบเสรีมาเป็นเวลาหลายศตวรรษ กลไกราคาหรือระบบตลาดได้ทำหน้าที่เป็นตัวประสานงานและจัดสรรทรัพยากรในระบบเศรษฐกิจนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในส่วนนี้เราจะวิเคราะห์ว่ากลไกราคาและระบบตลาดที่มีกำไรเป็นแรงจูงใจนั้นส่งผลสะท้อนอย่างไรต่อเศรษฐกิจระดับชาติโดยเฉพาะในด้านการพัฒนา

ในทางทฤษฎี กลไกตลาดมีข้อบกพร่องในการจัดสรรทรัพยากรอยู่สองประการ ประการแรก กลไกตลาดไม่สามารถดำเนินการในด้านการผลิตที่เป็นสินค้าสาธารณะ (public goods) สินค้าดังกล่าวเป็นสินค้าที่คงมีการบริโภคโดยผู้บริโภคทุกคนในปริมาณที่เท่าเทียมกัน ทั้งนี้ทั้งการตัดสินใจผลิตสินค้าดังกล่าวการผลิตจะเกิดขึ้นและขนาด (scale) ของการผลิตก็ไม่สามารถแบ่งสินค้าออกเป็นหน่วยย่อย ๆ เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะมียุติกรมากน้อยเพียงใด ค่าผลิตจะคงที่ตลอดเวลา และนั่นย่อมหมายความว่า ไม่ว่าจะมียุติกรจะเพิ่มขึ้นหรือลดลง ไม่มีผลทำให้ค่าผลิตเพิ่มขึ้นหรือลดลงแต่ประการใด การผลิตสินค้าดังกล่าวกลไกราคาจะไม่สามารถปฏิบัติการได้ เหมือนอย่างกับสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าสาธารณะ เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้ที่ทำการผลิตก็ไม่ใช่เอกชน แต่รัฐบาลควรเป็นผู้ผลิตสินค้าสาธารณะดังกล่าวโดยใช้รายรับของรัฐบาลมากกว่าจะเก็บจากผู้บริโภคโดยตรง

ประการที่สอง ข้อบกพร่องของกลไกตลาดที่ไม่สามารถจัดสรรทรัพยากรใน ความที่จะก่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนา ได้แก่ เงื่อนไขที่กำหนดไว้ว่า ผู้ผลิตจะทำการผลิต ณ จุดที่ ค่าผลิตส่วนเหลือ (marginal cost) เท่ากับรายรับส่วนเหลือ (marginal revenue) และภายใต้ตลาดที่มีการแข่งขันแบบสมบูรณ์ ทั้งค่าผลิตส่วนเหลือและรายรับส่วนเหลือเท่ากับ ราคาขาย แต่ในสถานการณ์ที่ค่าผลิตเพิ่มขึ้นจากการผลิต ผลผลิตที่เพิ่มขึ้น (increasing returns) ค่าผลิตส่วนเหลือจะมีค่าต่ำกว่าค่าผลิตโดยเฉลี่ย (average costs) ถ้าเป็นเช่นนี้ ตามเงื่อนไขของภาวะการแข่งขันโดยสมบูรณ์แล้ว ราคาที่ต่ำกว่าค่าผลิตโดยเฉลี่ยด้วย ผู้ผลิตในช่วงของค่าผลิตเพิ่มขึ้นจากการผลิตผลผลิตที่เพิ่มขึ้นจะประสบกับการผลิตที่ขาดทุน เมื่อระบบตลาดแบบเสรียอมรับผลกำไรเป็นมูลงูใจในการดำเนินการแล้ว ในวาระดังกล่าวก็ไม่มีผู้ผลิตคนใดจะทำการผลิตผลผลิตออกสู่ตลาดต่อไป ซึ่งการผลิตดังกล่าว อาจจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ^๗

^๗Uathavikul Phaichitr, "The Roles of Government and Business in National Economic Development", Thai Journal of Development Administration, Vol. X No. 2 (April 1970) p.344

ในด้านการลงทุน ข้อบกพร่องของกลไกตลาดที่ควยประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรนั้นเมื่อเข้าสู่ประการ ประการแรก ได้แก่ปัญหาที่เกิดจากการลงทุนและก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคม (externalities) เป็นที่เห็นได้ชัดว่ามีโครงการลงทุนของเอกชนจำนวนมากมายกก่อให้เกิดการสูญเสียทางสังคม (social capital) นอกจากนี้ ยังรวมถึงการที่เอกชนไม่สามารถนำเอาผลจากการลงทุนของสังคม (social capital) มาใช้ได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ประการที่สอง ในภาวะการณ์ที่เศรษฐกิจมีความไม่แน่นอน การลงทุนในระยะยาวของธุรกิจเอกชน ย่อมจะหดตัวและมีผลต่อแผนการพัฒนาของประเทศโดยรวม ประการที่สาม มีโครงการใหญ่ ๆ โดยเฉพาะการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมหนัก เอกชนไม่สามารถที่จะสู้กับเงินทุนมหาศาล เพราะไม่กล้าพอที่จะเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงของภาวะเศรษฐกิจ กลไกราคาจะปฏิบัติการได้ก็แต่ในภาวะเศรษฐกิจที่มีความแน่นอนเท่านั้น

ในด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ กลไกราคาที่มีกำไรเป็นแรงจูงใจนั้นไม่สามารถที่จะปฏิบัติการได้เหมือนอย่างทฤษฎีที่อิงข้อสมมุติฐานไว้ ภาวะคุณภาพของตลาดเสรีนั้นเป็นเพียงคุณภาพระยะสั้น ในระยะยาวแล้วเมื่อผู้ประกอบการขาดข่าวสารที่สมบูรณ์ (imperfect knowledge) ภาวะการเงินขาดความคล่องตัว (imperfect liquidity) รวมตลอดไปถึงพฤติกรรมที่อยู่นอกเหนือความควบคุมของกลไกราคา การที่จะให้การปฏิบัติการของกลไกราคาเป็นไปโดยอัตโนมัติเพื่อให้มีเสถียรภาพระยะยาวนั้น จึงเป็นสิ่งที่หวัง ใฝ่ยาก

ในด้านการกระจายรายได้ กลไกราคาที่มีกำไรเป็นแรงจูงใจนั้น เป็นระบบที่เอื้ออำนวยแก่ผู้ประกอบการที่มีเงินทุนมากกว่าจะทำหน้าที่เป็นตัวปรับการกระจายรายได้ของสังคมให้เป็นไปอย่างยุติธรรม

ควยข้อบกพร่องของระบบตลาดเสรีดังกล่าวนี้ บทบาทของรัฐบาลและการวางแผนส่วนกลางจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะเข้ามาเพื่อปรับการปฏิบัติงานของกลไกราคาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ส่วนที่ ๓

บทสรุปว่าควยแนววิเคราะห์โดยเปรียบเทียบ

ในบทนี้จะเปรียบเทียบถึงแนววิเคราะห์แบบดั้งเดิม (Traditional Approach) กับแนววิเคราะห์หาควยการตัดสินใจ (A Decision - Making Approach) โดยจะสรุปลักษณะที่สำคัญ ๆ ของแนววิเคราะห์ทั้งสองแนวออกเป็นข้อ ๆ เพื่อให้เห็นถึงลักษณะที่คล้ายคลึงกัน และแตกต่างกันของแนววิเคราะห์ทั้งสอง

แนววิเคราะห์แบบดั้งเดิม ได้ยึดถือเอาสถาบันแนวความคิด (ลัทธิ) และกลไกในการปฏิบัติงานในระบบเศรษฐกิจเป็นพื้นฐานทางทฤษฎี ความเชื่อทางลัทธิและกลไกของระบบเศรษฐกิจจะเป็นตัวกำหนดเรื่องกรรมสิทธิ์ในเครื่องมือการผลิต รวมทั้งอำนาจในการตัดสินใจในการแก้ปัญหาพื้นฐาน เช่น ระบบทุนนิยม ก็จะเป็นระบบเศรษฐกิจแบบเสรี ถือเอากรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลเป็นสำคัญ การตัดสินใจทางเศรษฐกิจและการจัดสรรทรัพยากรนั้นขึ้นอยู่กับกลไกราคาเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการ อำนาจการตัดสินใจก็จะกระจายไปสู่ธุรกิจเอกชน ถ้าเป็นระบบสังคมนิยม รัฐเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจทางเศรษฐกิจแต่ผู้เดียว เอกชนจะมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินในขอบเขตจำกัดมาก กลไกในการปฏิบัติการของระบบเศรษฐกิจก็ใช้แบบวางแผนมากกว่าจะใช้กลไกราคา

แนววิเคราะห์ดังกล่าว ได้แก่งานของ Gruchy (๑๙๕๓) Gregory Grossman (๑๙๕๔) และ Pickersgill รวมทั้ง Loucks และ Whitney (๑๙๕๓) ถ้ามองในแง่ทฤษฎีว่าควยระบบเศรษฐกิจเปรียบเทียบ (Theoretical economic system) เราจะเห็นได้ว่าแนววิเคราะห์ของนักเศรษฐศาสตร์ดังกล่าวข้างต้น ได้ใช้ลัทธิทางเศรษฐกิจหรือแนวคิดของแต่ละระบบเศรษฐกิจ เป็นตัวที่มีอิทธิพลในการกำหนดทิศทางของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ รวมทั้งรูปแบบขององค์การบริหารภายในระบบเศรษฐกิจ

แนววิเคราะห์ของนักเศรษฐศาสตร์ดังกล่าว ได้ชี้ให้เห็นถึงการจําแนกรูปแบบของระบบเศรษฐกิจ ภายใต้สถาบันทางความคิดตามรูปแบบของทฤษฎี ลักษณะทางทฤษฎีว่าด้วยระบบเศรษฐกิจ ของนักเศรษฐศาสตร์ดังกล่าว เป็นการอธิบายถึงการปฏิบัติการของกลไกทางเศรษฐกิจ (explanatory theory) มากกว่าจะวิเคราะห์เพื่อประเมินถึงแนวโน้มนั้นที่ควรจะเป็นของระบบเศรษฐกิจ (how an economy should be organized) คือเป็นแบบ Comparative Static

แนววิเคราะห์ว่าด้วยการตัดสินใจ เป็นแนววิเคราะห์โดยยึดถือแบบนีโอคลาสสิก มาศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจ ที่กล่าวว่าใช้แนววิเคราะห์แบบนีโอคลาสสิกนั้น ก็ เนื่องจากจุดมุ่งหมายของทฤษฎีแบบนีโอคลาสสิกนั้น ได้เข้าถึงเรื่องของการตัดสินใจว่าควยกิจกรรม ทางเศรษฐกิจ โดยยึดทฤษฎีว่าด้วย marginal utilities เป็นเครื่องวัดการตัดสินใจ เพราะฉะนั้น สารสำคัญของแนววิเคราะห์ดังกล่าวก็คือ การพิจารณาถึงองค์กรที่มีอำนาจในการ ตัดสินปัญหาทางเศรษฐกิจในขณะที่ภาวะเศรษฐกิจ เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา คือเป็นแบบ แนววิเคราะห์ว่าด้วยการตัดสินใจได้จำลองรูปแบบของทฤษฎีระบบเศรษฐกิจ เปรียบเทียบโดยถือ เอาว่าตัวกำหนดที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจนั้นคือ (ก) การตัดสินใจ (decision making = D, การประมวลข่าวสาร (information = I), และแรงจูงใจ (Motivation = M) ซึ่งตัวกำหนดทั้งสามจะเป็นตัวที่มีอิทธิพลต่อนโยบายทางเศรษฐกิจและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และถ้าเป็นเช่นนั้น ก็หมายความว่า ตัวแปร DIM จะเป็นตัวที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรอื่น ๆ ของระบบเศรษฐกิจทั้งหมด

ในทางทฤษฎีแนววิเคราะห์ว่าด้วยการตัดสินใจ ไม่เพียงแต่อธิบายถึงการ ปฏิบัติการของกลไกทางเศรษฐกิจแต่ละระบบ (explanatory theory) เท่านั้น แต่ยังเป็น การประเมินถึงแนวโน้มนั้นที่ควรจะเป็นของระบบเศรษฐกิจอีกด้วย คือเป็นแบบ Normative Theories หมายความว่า เราสามารถที่จะคัดแปลงลักษณะของตัวแปร DIM เพื่อใช้ในการปรับปรุงลักษณะของการปฏิบัติในระบบเศรษฐกิจตามคานิยมของสังคมได้

ข้อแตกต่างที่สำคัญของแนววิเคราะห์ทั้งสองก็คือ แนววิเคราะห์แบบดั้งเดิมนั้น เมื่อนำทฤษฎีมาประยุกต์ระบบเศรษฐกิจที่เป็นจริงแล้ว ระบบเศรษฐกิจที่เป็นจริงนั้นจะไม่สอดคล้องอย่างแม่นยำกับรูปแบบทางทฤษฎี ระบบเศรษฐกิจที่เป็นจริงนั้นจะเป็นแบบผสมโดยมีองค์ประกอบของทฤษฎีหลายทฤษฎีปรากฏอยู่ หมายความว่า ไม่มีระบบเศรษฐกิจที่เป็นจริงจะเป็นแบบทุนนิยมโดยแท้ หรือสังคมนิยมโดยแท้ สำหรับแนววิเคราะห์ที่อาศัยการตัดสินใจนั้น เมื่อนำมาประยุกต์กับระบบเศรษฐกิจที่เป็นจริงแล้ว สามารถประยุกต์ได้เป็นอย่างดี หมายความว่า ระบบเศรษฐกิจที่เป็นจริงทุกระบบนั้น สามารถอธิบายโดยอาศัยโครงสร้างของ DIM ได้ ซึ่งถือว่าเป็น explanatory theory ที่มีประสิทธิภาพ และถ้าหากต้องการเปลี่ยนแปลงทิศทางของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ รวมทั้งรูปแบบขององค์การบริหารภายในระบบเศรษฐกิจ เราก็สามารถกระทำได้โดยการกำหนดโครงสร้างของ DIM ใหม่ ที่เป็นเช่นนั้นก็เนื่องมาจากแนววิเคราะห์ที่อาศัยการตัดสินใจนั้นมีลักษณะของ Normative Theory อยู่ในตัว

ข้อแตกต่างที่สำคัญอีกข้อหนึ่งระหว่างแนววิเคราะห์แบบดั้งเดิมกับแนววิเคราะห์ที่อาศัยการตัดสินใจก็คือ แนววิเคราะห์แบบดั้งเดิมนั้น สามารถอธิบายถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการปฏิรูปทางเศรษฐกิจและการเมือง เช่น กระบวนการสังคมนิยมในประเทศอังกฤษ ระหว่างศตวรรษที่ ๑๙ กระบวนการคอมมิวนิสต์ของรัสเซีย ในขณะที่แนววิเคราะห์ที่อาศัยการตัดสินใจนั้นไม่สามารถอธิบายถึงกระบวนการต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งมีความสำคัญต่อการศึกษาวาดูระบบเศรษฐกิจ เปรียบเทียบในฐานะที่เป็นตัวกำหนดทางปฏิบัติศาสตร์

เมื่อเปรียบเทียบมาจนถึงส่วนนี้แล้ว เราอาจจะสรุปได้ว่า การศึกษาวาดูระบบเศรษฐกิจ เปรียบเทียบนั้น เราไม่สามารถจะยึดถือเอาแนววิเคราะห์ใดแนววิเคราะห์หนึ่งเป็นหลักในการศึกษา แนวทางศึกษาที่ควรจะเป็นนั้นควรที่จะรวมเอาทั้งสองแนวเข้าด้วยกัน ในขณะที่แนววิเคราะห์แบบดั้งเดิมนั้นช่วยให้เราสามารถรู้ถึงแนวคิดทางสถาบันที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ รวมทั้งพื้นฐานทางเศรษฐกิจของแต่ละระบบ แนววิเคราะห์ที่อาศัยการตัดสินใจนั้น ก็ช่วยให้เราเห็นถึงตัวกำหนดที่สำคัญของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและนโยบาย รวมทั้งความรอบรู้ที่จะคิดแปลงโครงสร้างของ DIM เพื่อใช้ในการกำหนดนโยบาย

References

1. Broner, Adam., The Degree of Autarky in Centrally Planned Economies, Kyklos, Vol. 29, 1976, p. 478-494.
2. Conn David, Economic Theory and Comparative Economic System : A Patial Litterrature Survey, Journal of Comparative Economic 2, 355-381 (1978).
3. Egon Neuberger and William Duffy, Comparative Economic System : A Decision-Making Approach, Allyn and Bacon Inc Boston, 1976.
4. Dalton, George., Economics Systems & Society, Great Britain, 1974.
5. Edward, Van Roy and James V. Cornehlis, Economic Development in Mexico and Thailand, Journal of Economic Issues, Vol. 3, no.4, 1969,p.21-38.
6. Goldman, Marshall I., ed., Comparative Economic System : A Reader, 2nd ed, New York, 1964.
7. Grossman Gregory., Economic Systems, Prentics-Hall, Inc., 2nd ed,1974.
8. Gruchy, Allen G., Comparative Economic Systems, Houghton Mifflin Company, U.S.A.1977.
9. IBRD, Institutional Aspects of Development in Thailand; Backgrounds Working Paper No. 8. September 1, 1978.
10. IBRD, Thailand : Toward a Development Strategy of Full Participation A Basic Economic Report, September 1, 1978.

11. Kristol, Irving, Liberty and Economics, Dialogue, 1976.
12. Lanterbach, Albert., The "Convergence" Controversy Revisited, Kyklos, vol. 29, 1976, p. 733-754.
13. Loucks, William N. and William G. Whitney, Comparative Economic Systems, Singapore, 1973.
14. Mesa-Lago, Carmelo and Carl Beek, ed., Comparative Socialist Systems : Essays on Politics, and Economics, U.S.A., 1975.
15. Ofer, Guo, The service Sector in Soviet Economic Growth, Cambridge, Mass., 1973.
16. Okun, Arthur M., Equality and Efficiency : The Big Trade off, Washington D.C., 1975,
17. Pickersgill, Gary M. and Joyce E. Pickersgill, Contemporary Economic System : A Comparative View, New Jersey, 1974.
18. Schwartz, Harry, An Introduction to the Soviet Economy, Ohio, 1968.
19. Todaro, Michael P., Economics For A Developing World, London, 1977.

หนังสืออ้างอิงภาษาไทย

๑. คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ บทความทางวิชาการ "วิกฤตการณ์เศรษฐกิจไทย ๒๕๒๒", ๒๕๒๓
 ๒. ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, ระบบเศรษฐกิจเปรียบเทียบ, ไทยวัฒนาพานิชย์ ๒๕๑๒
 ๓. ประสิทธิ์ รุ่งเรืองรัตนกุล, ผลกระทบของแนวคิดตะวันตกที่มีต่อแนวคิดทางการเมืองไทย ช่วง พ.ศ. ๒๓๖๙-๒๔๕๔, สำนักพิมพ์ทาสีโก, กรุงเทพฯ, ๒๕๒๒
 ๔. ลีลี โกศยานนท์, ระบบเศรษฐกิจเปรียบเทียบ, เอกสารประกอบคำบรรยาย, คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๒๑
 ๕. สมพงษ์ เกษมสิน และ จรุง สุภาพ, olithicar เมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๒๐
- พระราชบัญญัติพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๒๑ ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๔๕ ตอนที่ ๔๘, ๒๙ สิงหาคม ๒๕๒๑
๖. พัฒนบริหารศาสตร์ ปีที่ ๑๐ เล่มที่ ๒ เมษายน ๒๕๑๓
 ๗. แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ประกาศฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๔)
 ๘. "หน้าที่และความรับผิดชอบของสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ" เอกสารสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มิถุนายน ๒๕๒๑

RESEARCH REPORT SERIES
FACULTY OF ECONOMICS
THAMMASAT UNIVERSITY

.....

- No. 1 Estimating Time Cost of Travelling in the Bangkok Metropolitan Area. (in Thai).....
March 1977. Savitri Garnjana-Goonchorn
Temchai Suvannadat
- No. 2 The Distribution of Income in Thailand in 1971-1973 and the Related Measure of Income Inequality : A Tentative Proposal. (in Thai).....
June 1977. Medhi Krongkaew
- No. 3 Estimation of the Elasticity of Substitution in Thai Economy
June 1977. Chumpot Suvaphorn
- No. 4 An Economic Analysis of the Coconut.....
March 1978. Kundhol Srisermbhok
- No. 5 Financial Capital Flows and Portfolio Behavior of Thai Commercial Bank
August 1978. Nimit Nontapanthawat
- No. 6 Monetary Measures for Employment Generation. (in Thai)
August 1978. Sathit Uthaisri
- No. 7 A Study of Disparities in Income and Social Services Across Provinces in Thailand.....
September 1978. Oey Astra Meesook
- No. 8 An Economic History of the Chao Phya Delta 1850-1890.....
September 1978. Paitoon Sayswang
- No. 9 Employment Effects of Small-and Medium-Scale Industries in Thailand
November 1978. Somsak Tambunlertchai
- No.10 Income Distribution in Thailand.....
December 1978. Oey Astra Meesook

- No. 11 The Evaluation of Entrance Examination
for the Faculty of Economics. (in Thai).... Varakorn Samkoses
March 1979.
- No. 12 Economic Growth and Employment Expan-
sion in the Thai Economy. (in Thai)..... Boonchuai Sreecomporn
May 1979. Boonkong Hunchangsith
- No. 13 Patterns and Consequences of Non-farm
Employment. (in Thai)..... Worawan Supachanya
July 1979. Prayong Nettayaruks
- No. 14 Regional Growth : Theory and Its Appli-
cation. (in Thai)..... Karnjane Polacharn
July 1979.
- No. 15 The Impact of the Fiscal System on the
Distribution of Income in Thailand. Medhi Krongkaew
(in Thai).....
August 1979.....
- No. 16 Development of Selected Thai Commodity
Exports to Japan Supote Chunanuntatham
December 1979. Narongchai Akrasanee
Thanwa Jitsanguan
- No. 17 The Information for Learning and Teaching
Improvement of the Faculty of Economics.
(in Thai)..... Lily Kosiyanon
April 1980. Pornpimon Santimaneerat
- No. 18 Industrial Investment Incentives, Cost
of Capital and Employment Creation in
the Thai Manufacturing Sector..... Sawong Swetwatna
July 1980.
- No. 19 Approach to the Study of Comparative
Economic Systems Karnjane Polacharn
August 1980. Ekachit Wongsuphachatikul